TRANSILVANIA

Anul 54. Aprilie 1923. Nr. 4-5

Amintiri şi impresii.

In anul 1884 erà *Gheorghe Coşbuc* elev de clasa VIII-a a liceului nostru din Năsăud. Cu faţa palidă, ochii expresivi şi zîmbetul melancolic, tradà încă de atunci pe poetul adânc gânditor, pe care aproape întotdeauna îl vedeai şi găseai sau notând, sau cetind scriitori vechi şi noui. Eram adesea împreună, căci îi plăceà să asculte când cântam din vioară. N'aveà voce deosebită şi nici chiar auz muzical prea desvoltat, cu toate aceste simţià atracţie spre tot ce este armonios: dovadă limpede de firea sa poetică.

După absolvirea liceului trecù la universitatea din Cluj, şi acolo ne-am împrietenit şi mai mult. De câte şi câteori cutreieram periferia oraşului, sau urcam dealul Feleacului, discutând şi glumind; iar dacă-l apucà vr'un dor şi jale, mă rugà să ne întoarcem acasă, să-i cânt vreo doină someşană. In mica mea cameră se aşezà pe dunga patului ori se întindeà pe sofaua cam hodorogită şi ascultà cu deliciu la sunetele vioarei; iar eu îl asiguram că-i cânt foarte bucuros, căci am în el pe cel mai credincios şi indulgent public asistent.

Nu odată se întâmplà, că dispăreà făr' de nici o vorbă şi nu-l vedeai săptămâni întregi în Cluj. Când îl cuprindeà nostalgia, nu erà în stare nimic să-l reţină; plecà spre munţi la Hordoul său şi la bătrânii săi părinţi. Alminterea, precum studenţii tuturor timpurilor, ori doar' în măsură şi mai mare, noi studenţii români de pe-atunci eram de-arândul subţirei la buzunar, trăiam vieaţă simplă, fără multe pretenţii, răbdam lipsuri de tot felul, aşà că o duceam zău cam greu în cele douăzeci şi nouă zile «din urmă» ale lunei. Nu e deci mirare, că ne apucà câteodată un aprig dor să plecăm acasă, unde ne mai puteam întremà şi întărì trupul şi sufletul.

Inainte de-a împlini doi ani la cursurile facultăţii de litere, prietenul George (cum însuş se scrià, şi nu Gheorghe) merse la Sibiiu, unde stete câtva timp ca colaborator la «Tribuna», iar în 1890 trecù în Bucureşti, şi din clipa aceea începù să urce tot mai sus *gradus ad Parnassum.*

In Decemvrie 1893 plec şi eu la Bucureşti cu gândul să stau acolo câtva timp spre a cunoaşte mai deaproape metropola culturei româneşti. In Braşov mă aşteaptă regretatul *Grigore Maior* şi încearcă în tot chipul să mă reţină în redacţia «Gazetei». Nu-mi întrerup călătoria, dar îi promit, că din Bucureşti îi voiu depeşà hotărârea mea definitivă.

Ajuns în capitală cea dintâiu grijă îmi este să caut pe Coşbuc, pe care nu-l văzusem de atâţi ani. Auzisem că aproape în fiecare zi vizitează librăria «Sfetea», deci mă duc aţă la librărie şi-l rog pe stăpânul ei să mă îndrepteze unde l-aş puteà aflà pe George Coşbuc. Dl *Sfetea* face o faţă cam şerioasă apoi zice: «Ei, să probăm, dar dacă-l aflăm. Am un drum chiar pe-acolo; poftim, să plecăm». Erau zece ore dimineaţa şi zăpada crâşneà de frig. Trecem prin câteva strade, ne oprim înaintea unei case posomorâte, urcăm scara; dl Sfetea grăbeşte printr'un coridor, eu după el. In fine se opreşte la o uşă mare, ascultă un moment, apoi îmi zice: «E acì, poftim intră; dar scuză, eu plec, am de lucru». Deschid uşa, care nu erà încuiată, şi încerc să mă orientez în camera slab luminată prin geamul deasupra uşii. Zăresc într'un colţ al camerei un pat încărcat cu haine, rufe şi perne, dintre cari se ridică puţin capul somnoros al prietenului George. Cască odată ochii, apoi iar îi închide, surâde, pleacă capul pe pernă şi zice: «Tu eşti Virgile? Acù trebuie să dorm. Pe seară la Caragiale». Se întoarce spre perete; iar eu fără o vorbă ies încetinel din cameră, vesel că l-am aflat.

Abià aşteptam să sosească seara, să ne întâlnim în berăria lui *Caragiale*, care se făcuse pentru un timp crâşmar în Bucureşti, ca şi *Gherea-Dobrogeanu* la gara din Ploeşti. Intru pe înserate cu curiozitate în faimosul restaurant şi zăresc la o masă pe doritul prieten. Grăbesc la el şi după salutul şi bucuria revederii, mă aşez şi eu la masa scriitorilor, unde Coşbuc ocupà de obiceiu locul prezidial.

Timp de două săptămâni, cât am petrecut atunci în Bucureşti, în fiecare seară şedeam împreună la masa unde mereu veneau şi plecau mânuitorii condeiului: poeţi şi prozatori, critici,

raportori şi redactori. Erà masa de elită, pe care de multeori o servià însuşi Caragiale, şi la care pururea domnià veselie. Un nesfârşit schimb de idei şi păreri, presărate cu umor şi satiră, discuţii înfocate şi povestiri glumeţe, urmate de râs şi hohot. Cu mare plăcere îmi reamintesc serile petrecute în societatea oamenilor de spirit, între cari dedeau tonul şi ţineau isonul: Coşbuc cu umorul său blând şi inofensiv, şi Caragiale cu satira sa necruţătoare şi cu glumele sale drastice.

Dar toate trebuie să aibă un sfârşit. Maior nu încetà să mă cheme la «Gazetă», şi aşà îndată după Crăciun, luându-mi într'o seară rămas bun dela Coşbuc şi ceilalţi cunoscuţi, am plecat la Braşov.

Au trecut iarăşi ani în cari n'am văzut pe Coşbuc, cu atât mai multe însă am auzit şi cetit despre el. In 1896 am părăsit redacţia «Gazetei», fiind numit profesor la liceul din Năsăud. Acì în 1899 eforia fondurilor şcolare grăniţereşti m'a ales director al liceului, însă guvernul maghiar, pe motiv politic, nu voià să confirme alegerea. S'a discutat pe-atunci şi în ziare chestia, care ajungând la cunoştinţa lui Coşbuc, îi dă prilej să-mi adreseze câteva şire, pe cari, fiind ele de conţinut intim, nu le-aş amintì. Le reproduc însă pentru ca să se vadă, cum umorul său trecând în anumite situaţii la exagerare, ştiâ să ia un colorit grotesc. Aflându-se el în societatea prietenilor într'o cârciumă a Bucureştilor, mă caută şi pe mine în vr'o cârciumă din Năsăud, şi, atribuind alegerii de director o însemnătate excesivă, îmi scrie aceste şire hazlii:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ditiramb, dela Carul cu bere.
Şotropa,
Tu sperii Europa
Cu plângerile tale!
Eşti tu la Rahova,
Eşti tu la Griviţa,
Eşti tu la Alexe, cârcimarul?
Ori unde eşti?
Ţipă guvernul, şi ţara ţipă
Că eşti director
La Năsăud.
Bagă de seamă, scumpule Maro
Nu te umflà!
Şi salutare, dragă primeşte
Dela amicul vostru Coşbuc.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII DIN CLUJ

Iarăşi trece mai mulţi ani la mijloc, când cu data de 8 Aprilie 1906 primesc dela el următoarea scrisoare:

Indepărtate-al meu Virgil,

Dacă mai trăeşti şi eşti sănătos şi voinic, pace ţie! Multă vreme să ai bucuria de a vedeà sfânta lumină a cerului.

Iţi scriu ţie, pentrucă nu mai cunosc pe nimeni, acum prin Năsăud şi «sunt străin între ai mei» din cauza multor ani ce-au trecut de când n'am mai fost pe-acasă. Iată de ce-ar fi vorba. Eu am vr'o 24 de poezii, toate epice, referitoare la vieaţa trecutului milităresc al năsăudenilor. Ele, negreşit, ar fi cel mai frumos şi mai trainic monument ce li se poate face grănicerilor noştri, pentrucă i-aş face cunoscuţi prin literatură tuturor Românilor. Voiam să iau câteva din ele în volumul ce-l public acum, amestecate printre altele, iar pe cele rămase să le împart prin viitoarele volume. Dar mi-a fulgerat o idee. Să le adun numai pe ele într'un volum. Dar publicat aici, în Bucureşti, volumul acesta n'ar aveà haz, cât ar aveà publicat acolo la voi, bunăoară în Bistriţă. Şi aşà aş vrea să fac, să-l tipăresc acolo. Un volum de vr'o zece coale, cu preţ ieftin de tot — cel mult o coroană — care ar puteà fi folosit drept carte de cetire prin şcoale (cum am făcut şi în România cu un volum), din care să înveţe copiii bucăţi de declamat şi de cântat, — dacă se va găsì pe-acolo cineva să le pue pe note. N'aveţi un imn al liceului, şi vi l-aş da eu, n'aveţi poezii de recitat la serbări şi la ocaziuni solemne, şi le-aţi găsì în cartea mea. S'ar puteà face într'acest sens o mişcare, printr'un volum într'adins creiat, spre folosul şi gloria grăniţerilor. Aş sta de muncă vr'o lună două, să-l prepar într'adins pentru voi şi s'adaog, la cele 24 de balade, cântece lirice şi imnuri (unul e gata de mult şi-l ţin între manuscrise), ca să vă fac un vade-mecum. Fără şovinism şi fără nimic, ce-ar puteà face să se uite chioriş la voi autorităţile ideii de stat maghiar.

Aş intreprinde lucrarea numai dacă aş fi sigur că nu m'aţi tratà cu proverbiala voastră nepăsare, ci mi-aţi arătà, dimpotrivă, cel puţin o bunăvoinţă gata de ajutorare. M'aş pune în contact numai decât cu tipograful Matei, dacă aş ştì că grănicerii vor cumpărà măcar 500 de exemplare, nu ca să nu rămân eu de pagubă, ci ca să ştiu că nu-mi vor face grănicerii ruşinea să mă nesocotească. Vreau să aud că ei vreau să aibă cartea.

Iţi scriu ţie şi te rog să ispiteşti spiritele şi te autorisez s'aduni, în numele meu, numele celor ce-ar dorì să aibă volumul. Se înţelege, e o încercare din partea mea, spre a face ca grănicer ce sunt un monument grănicerilor, pe care eu am să-l fac chiar şi de n'ar vrea ei. Dar mi-ar plăceà să-l facem împreună. Sunteţi destui şi se pot găsì şi mecenaţi (cred că strănuţi şi zici: mersi!), cari să sacrifice o coroană pentru o carte pe care s'o dăruiască unei şcoli, unui elev sărac, unui cetitor plugar etc.

Dacă crezi că ideia mea nu li-se va păreà năsăudenilor nefolositoare şi le-ar face mândrie lucrul aşà cum ţi l-am arătat, te rog pune-te în înţelegere cu cărturarii năsăudeni şi vesteşte-mă până la sfârşitul lunei Maiu stil vechiu (căci după aceasta dată poate voiu fi plecat din Bucureşti, până prin Septemvrie).

Şi primeşte toate cordialele salutări dela prietinul tău

George Coşbuc.

Imediat i-am răspuns să-mi trimită manuscrisul, căci de tipărirea poeziilor şi desfacerea broşurilor mă voiu îngriji eu. Spre mirarea mea însă, — urmă tăcere completă.

In toamna aceluiaş an, împreună cu câţiva colegi am plecat la expoziţia din Bucureşti. Sosiţi acolo primul pas ne-a fost să aflăm pe Coşbuc, care văzându-ne s'a bucurat nespus de mult, căci îl apucase mare dor de casă. Erà încurcat cu miliţia şi nici pe ascuns nu puteà să rişte intrarea în Ardeal.

Zilnic vizitam câteva ore expoziţia, iar restul timpului îl petreceam în societatea lui Coşbuc şi a prietenilor şi cunoscuţilor bucureşteni: *Borgovan, Bogdan-Duică, Haliţa, Şuteu, Moisil, Meruţ, Hodoş, Scurtu,* precum şi a altora, cari făceau să ne pară rău, că în mijlocul lor ne trece timpul atât de repede.

Intr'o seară îmi spune Coşbuc, că are dorinţa să mergem ambii împreună cu cumnatul prof. *Scridon,* cu care şi el erà înrudit, într'un local, unde să putem vorbì de-ale noastre de pe-acasă. Ne duce undeva într'o cameră rezervată, şi acolo haide la taifas; n'a rămas nimic neamintit şi nepovestit. Timp de multe ore am luat la rând toate întâmplările mari şi mici ale anilor trecuţi. I-am adus aminte între altele şi de scrisoarea sa din primăvară, rugându-l să-mi dea acum poeziile, să le duc cu mine la tipar. Mi-a răspuns să lăsăm chestia asta pentru altădată, şi astfel din nou a rămas baltă. Se făceà ziuă şi noi tot povesteam. In fine i-am spus că trebuie să ne despărţim, altcum în aceà zi nu putem merge la expoziţie. Cu greu ne-a lăsat să plecăm, zicând ironic: «Măi, ce solizi v'aţi mai făcut voi năsăudenii!» Auzi acolo, solizi — la patru ceasuri dimineaţa.

Doi ani mai târziu acordând împăratul Franz Josef amnistie tuturor celor priviţi ca fugari din oaste, Coşbuc imediat a venit să-şi revadă rudeniile, cunoscuţii şi locurile unde şi-a trăit copilăria. In toţi anii următori petreceà cu mare plăcere săptămâni de-a rândul în ţinutul nostru şi venià adeseori la Năsăud, unde în societatea vechilor săi conşcolari şi prieteni depănà amintirile trecutului şi urzià planuri pentru viitor.

La diferite ocazii, dar mai ales într'o seară din toamna anului 1913, chemaţi la cină la cumnatul *Marţian* şi fiind de faţă şi prietenul nostru *Horia P. Petrescu,* l-am rugat cu insistenţă să tranşăm chestia cu poeziile grăniţereşti; dar am primit

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tot răspunsul evasiv: că vom mai vorbì zilele viitoare, ori îmi va scrie, aşà că n'am putut ajunge la nici un rezultat.

Cu prilejul acesta l-am văzut eu pe Coşbuc ultima dată, căci erumpând în anul următor 1914 marele cataclism, venirea lui în Ardeal întimpinà multe piedeci.

Îmi spune colegul *Alexandru Haliţa,* că în preajma intrării României în răsboiu, într'o seară deodată pe neaşteptate întră Coşbuc în casă la el, roagă să-i gătească doamna o mâncare predilectă, şi când după cină se întreţin la masă, se prezintă doi jandarmi maghiari cu porunca, că lui Coşbuc nu-i este permis să stea în Năsăud. Spre-a încunjurà eventuale neplăceri, el îndată şi pleacă la soră-sa în Feldru. A doua zi iarăşi se întoarce la Năsăud şi apoi — dispare pentru totdeauna din ţinutul nostru.

In anii următori s'a străcurat şi la noi ştirea despre marea nenorocire ce l-a lovit cu pierderea unicului său fiu, iar nu mult dup'aceea ne-a izbit pe toţi ca şi un fulger vestea, că a murit Coşbuc al nostru, poetul ţărănimii, fala şi mândria grănicerilor năsăudeni.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acù vin să întreb: ce s'a ales din cele 24 poezii epice grănicereşti, despre cari Coşbuc încă în 1906 îmi scrieà, că le are gata de tipar? Ce moştenire scumpă şi neperitoare ar fi ele pentru fiii ţinutului nostru!

Şi pentruca să se vadă, că prietenii şi adoratorii lui Coşbuc încă de mult aşteptau dela el să cânte şi eternizeze faptele străbunilor săi grăniceri; servească acì ca o mică pildă următorul pasagiu dintr'o scrisoare, a cărei copie am aflat-o zilele trecute, şi pe care fostul secretar al fondurilor noastre şcolare *Dr. Nestor Simon* a adresat-o în 1892 inimosului ardelean, funcţionarului poştal *Gavril Andrieş* în Bucureşti:

George Coşbuc, un fecior al preotului din Hordou, a trecut în România de vr'o câţiva ani. E un poet bun şi poate că-l cunoşti. De cumva e prin Bucureşti, pune mâna pe dânsul şi-i spune, că să nu mă uite. Dupăce ai pus odată mâna pe dânsul, nu-l lăsà din mână, ci îi predă câte-un episod mai însemnat din istoria noastră, ca să-l cânte precum cântau în vechime şi chiar astăzi poeţii altor neamuri faptele strălucite ale străbunilor lor. George Coşbuc e un copil foarte modest şi de treabă, îl cunosc foarte bine, căci am fost aproape conşcolari, şi în Cluj a fost un an la universitate. Poeziile lui i-le laudă toţi cei competenţi în arta poetică. Sunt multe

faptе glorioase ale grănicerilor noștri, cari ar puteà fi eternizate și prin arta poetică. Așà ar fi d. e. la înființarea graniței: Tănase Todoran, despre care eu am scris cam mult; unele episode din luptele cu turcii, francezii etc.; apoi soartea batalionului I în Ungaria etc. etc.

Profesorii liceului din Năsăud hotărâră încă în iarna trecută, ca în 4 Octomvrie c. să se serbeze cu solemnitate cuviincioasă desvălirea bustului lui Coșbuc, lucrat de sculptorul *Medrea*. Se publicase concurs pentru scrierea și armonizarea unei ode festive de cântat cu acest prilej; societatea scriitorilor români își anunțase participarea; cu un cuvânt, năsăudenii se găteau să dea toată cinstea memoriei celui mai mare bărbat ieșit din mijlocul lor. Dar afurisita Vale a caselor, inundând în lunie Năsăudul, a tras dungă peste toate proiectele frumoase, și astfel serbarea a trebuit să fie amânată pentru zile mai bune.

Năsăud, Noemvrie 1922. *Virgil Șotropa.*

Cântec.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Frunză verde dintre flori,...
Să nu crezi că's supărat,
Sau plâng dragii-ți ochișori
Că te-ai dus și m'ai lăsat.

Cușma 'n praf, de cade jos,
O ridic și-o scutur bine —
De-o pun vesel, mai frumos...
Și rămân acelaș mâine.

Și-mi pun floarea care vreau,
Făr' să-mi pese de nimic;
Căci mai mândră fată iau
Cât sunt tânăr și voinic.

Tu... vei plânge cu amar
Ocolită de băeți, —
Arzând inima-ți în jar,
...Frunză pală 'ntre scaeți.

G. Ponetti.

La pânda de lupi.

Dlui Ion Bassarabescu.

— Boerule... zadarnic ne grăbirăm. Nu ese lupul pe vântul ăsta. Numai d'o sta, poate c'o venì. Şi bate dela noi spre el. Lighioana ne miroase şi nu mişcă s'o tai. Apoi mai e lumină şi nu ese decât pe întuneric. Eu zic aşà să stăm acì să aşteptăm să cază noapte.

— . . . . . .

— Să ne mutăm în alt loc să nu ne simtă lupul? Nu, boerule, nu. E acì ţiitoarea lui. Dacă ese din pădure, el p'acì trebue să treacă de apucă colnicul din poiană. C'am adulmecat eu şi îi cunosc obiceiul. D'apoi să se lase noapte şi vântul poate o sta. Aiurea de geaba mergem şi ostenim.

— . . . . . .

— Cum de sunt aşà sigur? Da, fireşte că sunt sigur. Da, nu l-am văzut eu săptămâna trecută. M'a apucat noaptea p'acì cu săcurea, singur, fără puşcă. Mă dusesem la lemne. La întors numai c'ajung eu acì şi noaptea da să înceapă, da ştii noapte noroasă, neagră, de nu vedeai naintea ochilor. Zău, boerule, 'mi-erà nu ştiu cum. M'am oprit eu la marginea pădurii, uite chiar acolo, în huceagul cela de mărăcini. Şi-am stat. Nici că nu-mi veneà să stau, nici că nu-mi veneà să plec. Băteà, aşà, o boară de vânt dinspre pădure. Asta, am observat. Ştii, când te-ai deprins ca pădurar şi când umbli la vânat. Şi 'mi-erà gândul la lup, că n'are cum să miroasă. Ii ştiam eu rânduiala lui şi că el trece pe acì. Mă cam temeam că m'apucă el noaptea fără puşcă în pădure. Dar deh! Omul aşà e făcut, vreau eu să ştiu, vine el aşà des p'acì, aşà cum îl arată urma.

— . . . . . .

— Ce am făcut? D'apoi chibzuiala n'o terminasem bine, numai c'aud şipa, şipa... aşà de departe. Veneà lupul. M'am pitit la pământ cu mâna pe săcure. El şipa, şipa... s'apropie şi după două-trei minute, iacătă-l! Mare lighioană, domnule! Cât un viţel, cu părul sur, cu gâtul întins. A trecut în faţa mea, cam la douăzeci de metrii. Şi deodată s'a oprit şi a mirosit. Mi-se făcuse părul măciucă sub căciulă. Şi ţâşt! a sărit în mărăcini şi dus a fost.

— . . . . . .

— Vezi bine, mă simţise pe mine şi d'aia pe semne, s'a ferit şi s'a dus. Da eu până să-mi dau seama îngheţasem de frică şi numai atâta am auzit, când a sărit în mărăcini.

— . . . . . .

— D'apoi da, boerule, dumneata râzi, dar mie, nu mi-a fost bine.

— . . . . . .

— Nu râzi de frica mea, dar de ce râzi, boerule?

— . . . . . .

— C'am spus c'am auzit lupul venind şi că mi-a părut rău că l-am auzit numai plecat? Ehei, conaşule, urechea asta multe ştie, multe le simte! Apoi aşà ghicesc eu pricinele toate, că de mic m'am deprins cu codru şi cu vântul, de le ştiu eu seama tutulor. Aşà, nici eu nu ştiu, cum. Deh, nu ca la oraş.

— . . . . . .

— Că se laudă vânătorul şi dacă ştiu povestea cu vulpea bearcă? Dar cine n'o ştie. Da, boerule, să-ţi spun eu una, să vezi să mă cunoşti, că nu sunt eu d'äia, cum vei fi crezând dumneata. Poţi să controlezi, zău. Cunoaşteţi pe domnul căpitan Hărbaşu.

— . . . . . .

— Da, acela care s'a prăpădit în răsboiu, sărmanul, Dumnezeu să-l erte. Am fost în compania dânsului.

— . . . . . .

— Aşà, aşà, om bun, om bun săracul! Şi drept cu soldaţii. Deh, aşà a vrut Dumnezeu. Dar pe domnul sublocotenent Negrilă îl ştiţi. Dumnealui trăeşte.

— . . . . . .

— Ei da, cela, profesorul din Bucureşti. Păcat că nu-l cunoaşteţi personal. Dacă l-aţi cunoaşte, l-aţi întrebà, să vă informaţi să vedeţi că e adevărat.

— . . . . . .

— Mă crezi, boerule, zău aşà?! Dar cum rămâne cu lauda vânătorului şi cu vulpea bearcă. Ehei, glumesc şi eu cuconaşule, că gluma e a tutulor, cu tot respectul. Dumneavoastră aţi făcut răsboiul?

— . . . . . .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Aha, la artilerie. Dar aţi luptat cu infanteria şi cunoaşteţi regulele noastre. Şi pe unde ai fost, boerule, cu reghimentul?

— . . . . . .

— Aha, care va să zică, nu aţi fost pe la Olt. Aţi fost în altă parte, în ţara Săcuilor şi apoi la Oituz. Noi am fost cu reghimentul pe la Sibiiu şi apoi prin Turnu-Roşu şi pe Olt. Şi ne-am retras în urmă spre Bucureşti. Acolo în retragere s'a întâmplat cu povestea mea.

— . . . . . .

— Să v'o istorisesc, boerule. ...Hei, ia te uită că s'a lăsat vântul. Se poate întâmplà să iasă lupul. Să vă spun povestea cât e vreme, pân' s'o lăsà întuneric.

Boerule, ne retrăgeam dela Olt. Murise mulţi dintr'ai noştri. Din companie rămăsesem vre-o 90, nici chiar o sută de oameni. Domnul căpitan al nostru dela început, activ, se prăpădise şi compania o comandà domnul căpitan Hărbaşu, care atunci erà locotenent. Dumnealui erà rezervist. Şi erà şi domnul sublocotenent Negrilă, tot rezervist. Straşnic om erà domnul căpitan, adecă domnul locotenent. Par'că-l văd subţire şi înalt, negricios la faţă. Iute ca sfredelul. Numai că-l vedeai peste tot locul şi mereu îi auzeai glasul. Aveà o vorbă: «Haide, copii, haide, că nu-i dracul» că ziceà. Numai când se supărà, înjurà cât îl luà gura şi săreà la oameni. Dar pe bună dreptate, domnule, când greşeau ei. Altminteri nu. Se făceà alb de ciudă şi strigà pe franţuzeşte: «ambesil, ambesil». Şi viteaz, boerule. Nici că nu-i păseà de gloanţe. La atac mereu în cap. La luptă stăteà el ce stăteà culcat, numai că-i păreà lui că încep oamenii să se teamă, că se sculà şi treceà aşà în picioare lângă toţi să le facă coraj. Unul nu s'ar fi mişcat fără ordinul dumnealui de ne erà frică şi nouă, sergenţilor să nu i se întâmple ceva. Şi domnul sublocotenent Negrilă a venit odată pe burtă şi l-a tras de manta, când erà dumnealui în picioare. Erà foc domnul sublocotenent. L-am auzit că strigà şi el domnului locotenent «ambesil» şi îi spuneà şi altceva, ce n'am înţeles. Domnul locotenent a râs şi s'a întins lângă el.

După câte pricepui eu, dumnealor se cunoşteau mai de demult. Domnul sublocotenent erà mai bătrân. Erà om matur. Domnul locotenent erà tânăr şi aşà mi se pare, fusese elev al

domnului sublocotenent. Adecă, ştii domnul sublocotenent îi fusese profesor când dumnealui umblà la şcoală, ca băiat. In glumă domnul sublocotenent îl chemà vornice Hărbaşu şi să mai lase boeria, iar domnul locotenent îl numeà mare învăţat, cărturar, dar că tot nu ştie nimic.

Cum pomenii adineaura ne retrăsesem dela Olt. Eram regimentul nostru, la ariergardă şi mereu ţineam piept inamicului să nu-i dăm drumul la Curtea de Argeş. Intreg batalionul nostru, luptam amarnic şi zi şi noapte. Numai că vine într'o seară ordin să ne ducem compania noastră să păzim o şoseă pe dreapta, pe unde puteau să vină germanii.

Bine. Plecăm noi dela batalion a doua zi în zori. Incepuse mări Doamne, un bombardament de se cutremurà tranşeea şi oamenii erau bucuroşi că scapă de mare grijă. Domnii ofiţeri mergeau călare înainte şi vorbeau şi se tot uitau îndărăt la bombardament.

Ajungem noi la post dupăce urcăm noi un deal şi o vale şi iar un deal şi o vale. Acolo găsim două plutoane de infanterie din alt regiment pe care le comandà un domn sublocotenent domnul Petrescu. Şi domnul locotenent ia comanda detaşamentului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acolo aşà erà: o şoseà, care treceà printr'o coadă de pădure şi unde se termenà pădurea în dreapta erà râpă mare. De vroiau germanii să treacă comod, trebuiau să treacă pe şoseaua ceea, că bine n'aveau cum altminteri. Căci erà codru mare şi des şi numai d'a coastea pe râpă mai erà un drum de care, de puteà abià o căruţă să treacă de front.

Luăm noi postul în primire şi domnul locotenent trimete un pluton la drumul din râpă. Plutoanele cele două dinainte săpare tranşeea pe lisiera pădurii unde ne ţineam noi şi făcuse abatise din copaci. Sârmă însă n'adusese. Erà cel mai prencepal.

Eram de patrulă a doua zi dimineaţă cu câţi oameni rămăsese din secţie, şi cum umblam cu arma la mână prin nişte desişuri, pe râpa cea mare, iată că văd că urcă poteca doi germani. Oamenii îi zărise şi Badea Ioan se făcù vânăt la faţă — «ştii, imoţia — şi îmi spune «domnule sergent, inamicul» şi da să pună la ochi. Eu, nu, dau arma la o parte şi fac semn să tacă. Mă uit eu, mă uit, mi se pare că nu-s alţii cu ei. Rămânem noi aşà. Nemţii se ridicau mereu, tot singuri amândoi.

Eu ştiam că poteca urcà înspre noi şi mi-am făcut planul imediat. Patru din oameni să le ţină calea, când o da să iasă pe podiş şi eu cu alţi doi să-i apucăm din urmă, pe colnic de îndată ce trec de noi, să-i facem prezonieri.

Aşà s'a şi făcut, domnule, ei să vezi potriveală! Cum s'au sculat de după nişte mărăcini, cei patru băeţi ai mei cu puşca la ochiu. Nemţii numai decât au şi lăpădat arma şi au strigat «camarad, camarad»! Am venit şi eu fuga cu ceilalţi. Nemţii cu mâinele în sus şi «camarad, camarad»! I-am pus între baionete şi am pornit repede ca nu cumva să vină alţii să ne strice rostul. Eram bucuros, că domnul locotenent ne spusese că răsplăteşte pe cine aduce prezonieri. Aveau ai dracului, tutun în buzunare şi nişte ceasornice mari!

Ihi! boerule, să fi văzut dumneata veselie pe domnul locotenent, când i-am adus Nemţii. Mi-a zis: «Bravo, mă Pintilie, pădurarule, te propun la înaintare»!, şi a ordonat să vină iute domnii ofiţeri, iar când au venit dumnealor numai că deodată a început a se răstì domnul locotenent la Nemţi pe limba lor. — Da ştii cum, da ştii cum! Ălora, le umblau ochii prin cap, se făcuse ca ceara şi tremurau. Stăteau drepţi în faţa domnului locotenent, care tot ţipà la ei. Şi cum a făcut deodată dumnealui un pas spre ei, unul din doi a şi căzut mototol în genunchi, rugându-se, zău şi plângând. Şi nu ştiu ce a strigat domnul locotenent atunci, că, ceia au răspuns şi dumnealui să uità în ochii lor şi le vorbeà iritat şi Nemţii tot mai spuneau ceva, până când m'a chemat să-i iau şi să le dau de mâncare.

— . . . . . .

— Ce i-o fi zis Nemţii domnului locotenent? Stai să vezi, boerule. Numai că peste un ceas ne cheamă pe toţi comandanţii de secţie din companie la domnul locotenent. Dumnealui erà acolo cu ceilalţi domni ofiţeri. «Băeţi, spune el, trebue să facem în azi noapte o ispravă. Boanghinile, pe care i-a prins camaradul vostru, pădurarul — mie numai aşà îmi ziceà, săracul domnul locotenent — au mărturisit că în azi noapte inamicul va încercà să treacă prin drumul din râpă şi că vor să ne amăgească, atacând şi prin şoseaua din pădure. Dar atacul din pădure nu-i adevărat, nu. Ei îl fac aşà să ne oprească pe noi acì, pe loc, în ce timp ei să ne întoarcă pe râpă. Acolo e

BCU Cluj / Central University Library Cluj

forţa lor, nu acì la pădure. Să facem şi noi tot aşà. Noi compania plecăm la râpă şi rămân acì cele două plutoane ale domnului sublocotenent Petrescu. Să ajungem acolo cât e ziuă şi să-i întindem, de noapte, inamicului, o cursă, să ţină minte. Peste un ceas, plecarea! Noi, domnule, ne bucuram că-i frecăm pe germani şi c'o să cază Neamţul în câpcană, că ne făcuse zile fripte cu mitralierele lui şi-l ucisese pe bietul domn căpitan.

Peste un ceas eram toată compania gata. Aşteptam numai ordinul de plecare. Numai iată că soseşte un ciclist dela divizie. «Unde-i domnul comandant al detaşamentului?» întrebă el. — «Uite-l acolo», zic eu. El mă lasă, dar mie nu-mi miroseà a bine şi mă uitai aşà după el. Spun eu caporalului Toma: «Băete, rămâi tu cu oamenii, că trebue să mă duc până la domnul locotenent». N'aveam nimic cu domnul locotenent. Dar par'că nu mă lăsà, mă trăgeà aţa. Mă iau eu tiptil, după ciclist. Văd că-l ajunge pe domnul locotenent şi îi dă plicul. Dumnealui erà acolo singur cu domnul Negrilă. Ia plicul aşà repede, îl desface şi citeşte. Citeşte odată, citeşte de două ori. Numai că deodată lasă mâinele în jos şi văd că se schimbă la faţă. Domnul sublocotenent ia şi el ordinul şi citeşte şi dânsul. Dumnealui da din umeri. Domnul locotenent deodată zice cu glas tare: «Nu se poate să plecăm acum, imposibil». Dar domnul sublocotenent îi dă creionul, să semneze plicul şi atunci domnul locotenent începe a luà pe ciclist la interogator. Eu trăgeam cu urechea. Aud aşà vorbe de retragere şi că Nemţii au spart frontul. Şi cum stăteam eu, ştii, întristat, iată că pleacă ciclistul şi domnul locotenent după el de nu m'am putut ferì de dânsul. Dumnealui se opreşte, se uită la mine. Eu, zău, boerule mă făcusem roşu, ca racul. Şi vine înspre mine, mă apucă de mână şi mă smuceşte, de m'a durut. — Mă, pădurarule, spune el, tu ai auzit tot. — Aşà e, mă ertaţi, zic eu. — Mă să ştii că te împuşc şi m'a înjurat, boerule că tare erà mănios. — Să-l iei, zice, pe Dumnealui, şi arătă pe ciclist, să-l duci până afară de companie să nu vorbească cu nimeni, să-i dai drumul să plece. Nici tu să nu spui o vorbă cui-va. Să ştiţi că mă uit la voi. Vă împuşc dacă vorbiţi şi tu, Pintilie, să vii îndată înapoi la mine.

Domnule, zău îmi era frică. Îi scânteiau ochii domnului locotenent. L'am dus trap pe ciclist, l'am înjurat şi i-am dat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

drumul să se ducă, ducă-se în pustii şi m'am întors pas alergător la domnul locotenent.

L-am găsit că se plimbà ca turbatul cu domnul Negrilă după el. Se opreà puţin, vorbeà cu dânsul, cu glas tare şi iute, apoi iar porneà. Domnul Negrilă răspundeà mai domol, dar bine vorba nu sfârşeà, că domnul locotenent plecà din nou. Eu nu înţelegeam ce spuneau, că vorbeau franţuzeşte. Numai că auzeam pe domnul locotenent strigând «ambesil» ca atunci, când e măniat pe oameni. Şi dumnealui a stat din mers odată, a bătut din picior şi cum veneà înspre mine s'a răzămat de un capac şi-a aprins o ţigară. A zis, aşà, năcăjit: «Nu plec înainte, nu plec până mâne dimineaţă, orice ar fi». Atunci şi domnul sublocotenent a vorbit mai tare pe româneşte şi eu îl auzeam bine că erau aproape. «Gândeşte-te, e consiliu de războiu». Şi acum îmi aduc aminte că a răspuns domnul locotenent. «Eu nu mă duc la consiliu de războiu, uiţi cum mă numesc».

Dar pe mine mă zărise domnul sublocotenent. L-a apucat de mână pe domnul locotenent, arătându-mă. Dumnealui a dat din umeri. «Ştie», zice el şi mă cheamă la dânsul. «Pofteşte pe domnul sublocotenent Petrescu». Am venit cu domnul Petrescu. Domnul locotenent mi-a ordonat să mă îndepărtez şi nu ştiu ce a vorbit dumnealor împreună. Dar am văzut că-şi strâng mâna şi pleacă domnul sublocotenent Petrescu. Cum veneau înspre mine domnul Negrilă, iar spune ceva franţuzeşte domnului locotenent, dar par'că se rugà, şi domnul locotenent îi strigă atunci: «Eu ordon acì», de n'a mai scos un cuvânt domnul Negrilă.

Am pornit compania îndată. Am luat-o prin pădure, pe un drum. Nu erà distanţă mare până la râpă şi iute am ajuns. Domnul locotenent mergeà singur înainte, amărât, şi eu după el. Cum am dat de râpă l-a chemat pe domnnl sublocotenent şi pe plutonierul Dragu şi pe sergenţii majori cari comandau plutoanele. Şi stai să vezi boerule, cum a hotărât domnul locotonent. Plutonul, care ţinuse drumul, l-a dat înapoi mult, până aproape de unde eşeà el din râpă. Am curăţit apoi drumul de abatise şi le-am transportat la poziţia din urmă a plutonului. Noi, domnule, adică trei plutoane din companie ne-am aşezat cu domnul locotenent toţi la un loc în nişte lăstăriş deasupra drumului, în stânga, pe mal de aveam poziţie peste tot locul

şi înainte, mult departe de pluton. Înţelegi dumneata planul. Domnul locotenent vroià ca Nemţii să se angajeze cât mai mulţi pe drum şi să le taie coloana, să-i apuce pe din spate, câtă vreme plutonul i-ar oprì în faţă.

Bun plan! Înoptase până când să terminăm cu transportul abitiselor. Nu lăsasem decât vre-o câteva, pe drum, unde fusese poziţia întâi, aşà încât să-l minţim pe inamic, să creadă, că nimic nu se schimbase, decum erà înainte, dacă cumva o patrulă însemnase locul.

Şi noi odată treaba făcută ne-am pus la pândă cu domnul locotenent.

— . . . . . .

— Dumnealui? Stătuse posomorât tot timpul, nici cu domnul sublocotenent n'a vorbit când l-a lăsat cu plutonul pe drum — nici rămaş bun nu şi-au luat, numai că s'au salutat şi atât. D'apoi eram mereu după dumnealui, că nu mă slăbeà din ochi, că singur din toată compania şi din tot detaşamentul îi ştiam inima lui. Şi se îngrijeà să nu-l mai afle un altul.

— . . . . . .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Da, dumneata boerule, n'ai ghicit? Ai ghicit, dar mă laşi pe mine? s'o spun. Hei, boerule, boerule, rău lucru, e când omul ia sarcină peste puterile sale, de-l înjugă şi-l copleşeşte. Aşà şi cu domnul locotenent. Ordinul erà ordin şi el, nu, îşi făceà de cap şi nu voià să lase poziţia din pădure şi râpă.

— . . . . . .

— De bună seama da, ştià dânsul ceva, ştià dela prizonierii mei. Hei şi apoi, dumnealui ne comandà. Capul dânsului cu folosul şi cu ponosul, nu capul meu, prost. Şi aveam sergenţii şi oamenii credinţă în el că erà om vrednic.

Se lăsase noapte neagră. Dar fulguise puţin înspre seară şi râpele şi drumul se lămureau binişor. Lucru urât e că noaptea aveà să fie lungă — ştii, eram în Noemvrie. Nu ştiam exact cam când au să vie Nemţii şi erà rece. Foc să faci nu erà voie, nici ţigară să aprinzi. D'apoi nu erai la pândă, hai?

Nici unul din oameni nu dormeà. Ii auzeam cum suflà greu şi cum îşi frecau mâinele de frig. Erau înghesuiţi unul într'altul să-şi mai ţie de căldură. Şi înjurau pe înfundate şi gemeau, unii din ei.

Cu domnul locotenent eram ceva mai înainte de oameni, pe mal chiar, şi vedeam drumul, cum se întinde înaintea noastră. Şi domnul locotenent de frig se cam băgase în mine de-i simţeam bătăile inimei. Dar nu-i ticăia inima mai tare ca mie.

Numai c'am început a aşteptà şi a aşteptà. Pe mine mă băteà gândul că or venì germanii dinspre dimineaţă iar nu în toiul nopţii, că de geaba ne munceà frigul acum. Dar n'aveam siguranţă. Şi stam cu urechea ţinţită să aud ceva şi n'auzeam nimic. Numai întuneric şi linişte, linişte mare, adâncă. Arareori împuşcături scăpate în depărtări. Nici vânt nu băteà, nici creangă nu se mişcà. De cum adastăm noi acolo, par'că tot noapte şi urât s'ar fi fost aşezat în locurile acele, necum vre-o dată tu soare, tu lumină!

Aşà îl văd încă acum pe domnul locotenent că mereu întindeà braţul şi se uità la ceas. Ştii, aveà un ceas din alea, care se văd noaptea, *fos fos cerente*. Numai că d'un timp încolo nu s'a mai uitat şi l-am auzit spunând încet: «De geaba».

Noaptea întreagă am petrecut-o aşà pe o pătură, umăr la umăr şi strâns lipit de domnul locotenent. Începuse a se lăsà frigul dimineţii. Observai că domnul locotenent tremurà acum şi că-i băteà inima tare şi iute. Şi tot nimic nu se auzeà. Şi focurile de puşcă încetase de mult.

Atunci s'a desfăcut binişor de mine domnul locotenent şi s'a sculat în picioare. Şi-a scos chipiul, şi-a netezit părul pe tâmplă. A privit o clipă lung la mine şi la oameni şi a plecat în pădure. Eu mă ridicasem în genunchi şi mă uitam la dânsul cum plecà. Şi am rămas locului cu ochii la dânsul.

— . . . . . .

— Dar cum rămăsesem locului numai că îmi pare c'aud un sgomot... ehei... îndepărtat, oameni şi cai, cari umblau. Mai stau eu, ascult. Iar aud sgomotul, dar slab, slab ca o suflare. Săr atunci în sus şi alerg încotro pierise în pădure domnul locotenent. Il dibuesc eu între copaci, în întuneric şi mă reped la dânsul.

Erà, domnule în picioare, cu capul gol şi cu pistolul în mână. Stăteà cu faţa întoarsă înspre direcţia inamicului, par'că tot căutà să auză. Hei, cum l-am văzut aşà l-am apucat de mâna, care ţineà pistolul, dar ştii, l-am apucat tare. El a holbat ochii la mine şi s'a răstit.

— Ce pui mâna pe mine, sergent.

— «Domnule locotenent, zic eu, vine inamicul». Şi cum tot priveà la mine, mai zic odată. «Vine inamicul». Dar drumul mânii nu dădeam. El stă un moment, ascultă. «Minţi, zice el, pleacă d'aci». Dar eu nu plec şi-l ţin. «Dă-mi drumul, canalie», spune dânsul şi vrea să se smucească. «Domnule locotenent, zic eu, dacă nu e adevărat, să mă împuşcaţi pe mine întâi». Şi îi dau drumul. El se încruntă la mine: «Bine», grăeşte dânsul. Şi stăm amândoi aşteptând. Sgomotul veneà de hât departe şi până când să vină, lung mi-a părut timpul. Dar svonul a început a-l prinde şi domnul locotenent. Şi deodată îmi spune: «Inapoi la trupă».

— . . . . . .

— Pe urmă ce s'a întâmplat, domnule îţi închipui. Germanii au dat în cursă, începusem a auzì în spate focurile inamicului, care atacà pădurea, ştii, care făceà atacul ăl falş. Acì, la râpă, patrulele, ce veneau prin lăstăriş le-am lăsat să treacă dincolo de noi. Pe drum se înşirase o coloană lungă de infanterie. A dat de abatisele din poziţia întâi şi a început focurile. Nu le-a răspuns nimeni că nu erà nimeni. A ajuns apoi la pluton şi a început lupta. Domnul locotenent a aşteptat să se înteţească şi deodată a ordonat focul deadreptul în coloană. Să fii văzut cum picau Nemţii şi ce vălmăşag erà. Fugeau încotro puteau şi mulţi s'au prăpădit căzând în râpi. Unii încercau să ne răspunză, dar nu prea aveau cum, că nu ne vedeau şi noi îi vedeam. Au picat şi dintr'ai noştrii vre-o câţi-va. Apoi la urmă, când s'a luminat de zi ne-am aruncat cu baioneta asupra lor şi-am făcut mulţi prizonieri de i-am dus cu noi la divizie. Numai prin drumuri rele şi ascunse am mers toată ziua, până când am dat seara de ai noştrii. Pe mine, m'a chemat atunci domnul locotenent. Erà numai dumnealui cu domnul Negrilă. Mi-a dat ceasornicul ce-l aveà noaptea la mână ca suvenir — uite-l ăsta, care-l am acì — şi mi-a spus să nu mai am grijă de nevastă şi copii, că-i ia pe seama dumnealui. Şi aşà a fost, chiar după moartea dânsului, sărmanul domn locotenent.

— . . . . . .

— Da se poate, boerule, chiar aşà să fie nu i-a fost scris să moară atunci, ci scris i-a fost să mă aibă lângă dânsul pe mine, că un altul nu mai auzeà la timp, când trebuià şi ar fi

fost prea târziu altminteri. Şi fără să fii auzit, nici eu n'aş fi avut corajul să mă duc la dumnealui, să-l apuc de mână.

— . . . . . .

Nu, cucoane, nu. Şi îţi răspund cum mă întrebai dumneata adineaura. Dacă nu veneà inamicul, nu mă puteam duce eu. Domnul locotenent ar fi rămas singur, că erà vinovat. Şi-ar fi făcut singur seama că-şi simţeà greşeala. Deh! Asta erà treaba numai a dânsului, nu erà treaba mea, nici a nimănui dintre noi ăştia. Dumneata boerule, văd m'ai înţeles.

...Acum, că-ţi spusei povestea, să lăsăm vorba, că se face noapte şi a stat vântul. Îţi fac semn de aud lupul... ca la domnul locotenent.

— Bravo, conaşule, că bine l-ai luat! Ha, ha cumetre Fritz nu te mai dai la oele noastre!

Bascov, Decemvrie 1921. *Dinu C. Arion.*

Sufletul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mi-i sufletul crenguţă înflorită.

Când suflă vântu 'ncetinel s'apleacă,
Apoi se 'nalţă iar — parc'ă se joacă.

Mi-i sufletul crenguţă înflorită.

Frumoasa mea e vântul ce-o adie:
De frumuseţă sufletul tresare
Primindu-i calda binecuvântare.

Dar de porneşte aspră vijelie
Se scutură crenguţa mea de floare
Şi simt atunci cum sufletul meu moare.

Volbură Poiană.

Din „La cena delle beffe“ „Batjocura“.[1]

Poemă dramatică de SEM BENELLI.

(*Fragment din actul III*).

Giannetto. (*Ingrijorat*).

Ei, şi Ginevra?

Fazio.

N'a vrut să-i deschidă;
Căci se temeà că minte. Dânsa ştie
Ce fiare sunt aceşti doi fraţi.

. . . . . .

Atunci el începù s'o 'njure-amarnic
Cu vorbe ticăloase şi murdare.
Apoi jurându-i c'o să te ucidă
In chipul cel mai groaznic cu putinţă
Ca să-şi răzbune asupra-ţi pentru Neri,
S'a dus la tine şi te-aşteaptă acolo...
Am alergat să-l văd şi eu, stăpâne;
Şi l-am văzut: e galben de turbare
Şi e setos de sânge şi iubire...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Giannetto.

La mine?

Fazio.

Da. Se plimbă acum pe stradă
In sus şi 'n jos, acolo 'n faţa casei.

Giannetto. (*Urmărit de un gând*).

Crezi aşadar că dac' atunci Ginevra
Nu se temeà şi-i deschideà iatacul,
L-ar fi 'nşelat pe Neri, Gabriello?

Fazio. (*Cu tot mai multă vioiciune*).

Iubirea faţă de femei, stăpâne,
Ucide orice dragoste străină,

[1] *S'a jucat la Teatrul Regina Maria din Bucureşti în Octomvrie 1922. In rolul lui Giannetto Malespini dl Ion Manolescu.*

De-ar fi aceasta oricât de profundă.
E ca şi sucul şi mireazma rară
A vinului; e floarea veninoasă
Ce stinge orice altă floare 'n tine;
E rana care doare-aşà de tare
Incât orice alt chin în suflet tace;
Şi e beţia care 'ndeamnă taţii
Să 'mplânte junghiu în fiii lor, iar fraţii...

Giannetto. *(Intrerupându-i tirada).*

Eh, ce ştii tu?

Fazio. *(Modest).*

E singura ştiinţă
Pe care-o ştie adânc şi-un prost ca mine.
. . . . . .
. . . . . *Fugi, doamne, că-i mai bine!*

Giannetto.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dac'aş fugi n'aş mai vedeà Florenţa
In veci de veci.

Fazio.

Ce vrei să taci, stăpâne?

Giannetto.

Vreau să mă joc.

Fazio.

Cu moartea nu se joacă.

Giannetto.

Dar vieaţa ce-i? Nu-i oare un joc cu moartea?
Vezi cum sunt eu: cu cât mai aprig tremur,
Cu-atât mai mult îmi place jocu-acesta.
M'am pervertit şi m'am deprins cu groaza;
Sunt tot mai fin şi tot mai îndărătnic.
In lupta asta-mi simt întreagă vieaţa
Par'că 'ncleştându-se de spaimă 'n noduri
Mai tari decât năpârcile Meduzei...
Vreau, Fazio, eu vreau ca astăzi Neri

Să cadă 'n praf cerşindu-mi îndurarea
Şi să-mi zimbească plin de umilinţă,
Nu cu dispreţ pe buze ca aseară.
Vreau asta cu nebună 'nfrigurare!
Căci altfel laţul urii mele negre
De desnădejde are să-l sugrume...

Fazio.

Stăpâne, eşti ca fluturii aceia
Cari joacă vara 'n raza luminării:
S'apropie şi zboară în jur cu tremur
Şi par'că vor să fugă de văpaie;
Dar iarăşi vin apoi şi iarăşi fug;
Li-e frică şi li-e dor şi mor în pară
De tragica plăcere de-a se teme...

Din originalul italian de ***Vasile Stoica.***

Câte vicii nu sunt ascunse în om şi nu aşteaptă decât împrejurări favorabile pentru a se produce. Numai o bună educaţie morală le poate prevenì şi scoate din rădăcină chiar.

*

Foamea propriu zisă nu costă mult, ceeace e costisitor sunt poftele.

*

Virtuţile şi viţiile pe cari vremurile scurse le-au pus mai mult în vază, constituesc pentru noi pilde în temeiul cărora raţiunea noastră poate deosebì pe deplin binele de rău.

*

Natura a făcut ca instinctul primordial al omului să fie acel al conservării; cu toate acestea omul, în setea realizării plăcerilor sale imediate, şi în care crede a găsì fericirea, preferă adeseori moartea faţă de nerealizarea lor.

*

Pentruca omul să-şi îndeplinească îndatoririle sale indispensabile vieţii, natura le-a asociat senzaţia plăcerii; noi însă abuzând de această bunătate a naturei, depăşim limita raţională şi cădem în viţiu.

Dureri ascunse.

Noapte albă. Luna taie bolta limpede şi largă.
Plopii vor, cu suliţi 'nalte, înălţimile să spargă,
Inşiraţi pe drumul neted, zăbrelit de umbra lor.
Vânturi molcome colindă şi-i miros turburător.
Liniştea se ţese deasă tot mai mult şi tot mai mult,
Până 'n cer. O stea de-acolo — roşiatică — s'a smuls:
Cărăbuş fugar de aur din grădini aeriene...

Aiurită stau şi toate aburos le văd prin gene.
Farmecul de-acuma par'că n'a mai fost. Lumina-i nouă.
Par'că 'ntâia dată floarea ţine picături de rouă,
Iar de-şi deapănă un greer cântecul, e cântec nou...

Sună 'n mine dorul tainic, înmulţit ca un ecou.
Amintirea se deşiră ca un fir prelung de aţă
Ce se 'nvolbură prin aer şi de mine se agaţă
In reţele încâlcite. Bratu-mi cade greu în jos,
Ochii-mi umezi prind într'ânşii visul dulce şi sfios...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gândul meu de fată, veşnic, i-se 'nchină numai lui,
Veşnic lacrimile mele i-le dau. Şi nimănui
Nu dau zâmbetele mele, decât lui şi numai lui:
Visătorul, el mi-e visul, el vieaţa mea de când
Strecurându se 'ntr'o seară l-am zărit pe drum trecând...
Pace bună şi deplină stăpânia neîntrerupt,
Dar din seara-aceea pacea sufletului meu s'a rupt
Ca o pânză de pălanjen. Somnul meu aşà de lin
Turburat e-acum de gânduri şi de basme care vin
Momitoare, ca mireasma pentru roiul de albine...

Uneori mă roade carlul îndoielii: Oare cine
Leagă 'ntreaga noastră vieaţă — de o clipă, de-un cuvânt
Fluturat la întâmplare şi luat apoi de vânt?...
O, de-ar fi... Dar nu se poate... N'a venit din întâmplare
Zeul meu. Puteri ascunse ne presară pe cărare
Trandafiri sau spini... Iubirea pentru el mi-a fost sortită,
Din bătrâne vremi. Sortită mi-este fruntea lui umbrită
De dureri, sortită gura arcuită 'n râs amar
Şi sortită-a lui privire ce se bucură arar.

Mă 'nfioară gândul — numai că-aş puteà să-i fiu aproape,
Umilită şi cuminte, că-ar puteà să mi-se 'ngroape
Ochii dornici în abisul din privirea lui. Aşà
Ca o pasăre speriată mâna mea ar tremurà
Prinsă 'n mâna lui. Aş plânge de plăcere şi de frică
Şi, cu inima topită, m'aş vedeà atât de mică,
Slabă ca un fir de iarbă în bătaia vântului...

Dară chinul meu — mai grabnic l-aş mărturisì oricui,
Iară lui să-l spun vreodată n'aş puteà. Sunt legi de aramă,
Aspre ca suişul stâncei, că deşì duios mă chiamă
Gândurile sale 'ntruna, nu cutez şi nu se cade
Să-i vorbesc...
Iar el de trece, când lumina zilei scade,
Doritor, pe lângă poartă, dar cu genele plecate,
Se sfieşte şi se pierde, sângele în tâmple-i bate
Ca un val — şi abià hoţeşte de-mi aruncă o privire,
Deşì râu de vreme curs-a dela 'ntâia întâlnire.
Faţa tot mai subţiată, buzele tot mai pălite,
Cearcănele suferinţii mai adânc încercuite
I-le văd. O milă sfântă mă cuprinde 'n orice seară
Şi cu 'ncetul mă topeşte ca pe-un bulgăre de ceară...

Doamne, vieaţa mea smerită a crezut mereu în tine,
Când i-ai dat pahar cu fiere, când i-ai dat un strop de bine,
Iar acum te roagă viaţa-mi istovită 'n aşteptare
Să dai linişte atâtor lacrimi grele şi amare...
O, de-ai ştì tu că iubirea mi-e cu moartea împletită,
Ca lumina ce se 'ngână cu 'ntunericul, — pornită
Către noi ţi-ar fi atuncia dragostea... şi 'ncetinel,
Zi cu zi, ai face punte între mine şi 'ntre el;
O, de-ai şti că, temătoare, inima-mi grăbit se strânge
Şi că s'ar fărmà — oglindă ce nimic n'ar mai răsfrânge —
Dacă el ar fi să plece, o, de-ai ştì te-ai îmbunà
Şi dorinţa lui sfioasă către mine-ar cutezà...

Insă dacă niciodată visul meu nu s'o 'mplinì
Şi 'ntre noi — biruitoare — negurile s'or urzì,
Aripa nenorocirii — neagră mă va coperì
Şi vor fi atuncia toate cum le am fost întrezărit:

Biblioteca Universitară Library Cluj

Ca o salcie plăpândă, cu frunzarul despletit,
Care plânge totdeauna, aplecată peste ape,
Vieața mea desamăgită aplecà-s'ar mai aproape
Pe durerea ucigașă . . . . . .
. . . . . .

Dar nu-i vremea... Sânt nebună de mă sbucium... In curând
Am să-l văd pe visătorul pe la poarta mea treeând
Și voiu merge mai pe urmă, în iatacul tăinuit,
Să-l visez că mă sărută și că el e fericit...

Noaptea-i albă. Luna taie bolta limpede și largă.
Plopii vor, cu suliți 'nalte, înălțimile să spargă,
Inșirați pe drumul neted, zăbrelit de umbra lor.
Vânturi molcome colindă și-i miros turburător...

George Dumitrescu.

Când ai muncit cinstit toată ziua, nu-ți prieste odihna ce-ți procură un somn profund? Ei bine, tot astfel, după o vieață de muncă cinstită, ne prieste somnul etern.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Omul, în egoismul său, nu se gândește că dacă predecesorii săi nu ar fi trăit și murit, fiecare la termenul său, nu i-ar fi venit rândul să vadă lumina zilei și că, în consecință, moartea fiind condiționată de vieață, trebue și el la rândul său să facă loc altuia.

*

Tratează-ți inferiorii, dupăcum ai dori tu să fii tratat de superiorii tăi.

*

Scopul vieții e acela de a fi trăită; e însă o artă, și chiar cea mai dificilă, aceea de a trăi bine vieața.

*

Invață a voi tot ceeace împrejurările vieții îți impun, și vei dobândi calmul și mulțumirea sufletească față de toate evenimentele vieții.

*

Celce cugetă într'un fel, vorbește alta și face cu totul altceva, e nedemn de a purtà numele de om.

Dela una la alta.

Facem azi ce nu ne-a plăcut eri.

Pe biuroul meu găsesc în fiecare zi, revistele, ziarele şi scrisorile sosite. Inainte de a desface scrisorile, caut să ghicesc, după scrisul adresei, cam dela cine poate fi scrisoarea. Câte odată ghicesc, de cele mai multe ori mă înşel.

De astă dată, un plic galben, hârtie bună, cu o adresă scrisă bine, poartă stampila «Giuvala». Nu pot ghici dela cine poate să fie.

Inlăuntru: două jumătăţi de coale de hârtie ministeriale, scrise cu cerneală, numai pe o parte.

Inainte de a începe să cetesc, mă uit la iscălitură. Iscăleşte Ion Giuvală. Pe pagina întâia începe cu: Stimate Domnule Redactor.

Deci, o scrisoare; nu articol dela vre-un autor nepoftit.

Am luat frică de autorii aceştia nepoftiţi, dar, datoria mă face să nu asvârl la coş nici o scriere înainte de a o ceti. Printre zece asasini ai scrisului se găseşte şi câte un autor necunoscut, sau, vre-un talent care poate deveni cunoscut.

Dar să vedem ce ne scrie Ion Giuvală.

«Am cetit păţaniile Domniei Voastre cu vânătorul, cu sergentul major, cu soţia care v'a cerut să-i cumpăraţi vulpe albastră, cu vărul căruia i-a plăcut blana de iepure dela gâtul viitoarei mirese, şi, de aceea m'am gândit să vă scriu şi eu câteva păţanii de acestea».

Când eram copist la primăria capitalei, mi-a plăcut fata unui negustor dela Săcele. Era frumoasă şi se îmbrăcà bine. Purtà o rochie cafenie, lungă, încreţită, cu un tiv lat pe poale, şi cu trei cerculeţe de panglică neagră de câte un lat de mână mai în sus de tiv.

Am cerut-o în căsătorie dar n'au voit părinţii să mi-o dee, sub pretext că e prea mică.

La Bucureşti n'am întâlnit nici o fată care să-mi placă atât de mult ca ea.

Nu-mi plăceau fetele din Bucureşti pentrucă purtau rochii strâmte pe care eu nu le puteam suferi. Toate femeile păreau

împiedecate. Ca să nu mai văd rochii strâmte, fugeam adesea pe la periferia oraşului sau prin împrejurimi unde moda nu schimonosise încă atât de rău pe femei.

Cu timpul m'am obicinuit însă cu rochiile strâmte.

După un an, negustorul dela Săcele a venit la Bucureşti cu familia şi cu fata, care aveà acum 18 ani. Le-am făcut o vizită la Hotel. Fata erà atât de frumoasă dar nu erà îmbrăcată cu rochie strâmtă. M'au învitat să merg cu ei la şosea. Am pretextat că sunt ocupat, deşi mi-ar fi plăcut mult să mă duc. Mi-se păreà că s'ar fi uitat toată lumea la mine, din cauză că atât doamna cât şi fata purtau rochiile tot încreţite, cu tiv lat şi cu cerculeţe.

Cum vezi Domnule Redactor, ochii mei ajunsese acum tiranii inimei mele şi mă supuneam lor ca un rob, deşi altfel ar fi trebuit.

Dar această tiranie nu s'a oprit acì.

Nu-mi plăcuse nici odată femeea încălţată cu cisme; aşà ca acum vre-o zece ani, când au început cuconiţele dela Bucureşti să poarte cisme, nu mai ieşiam pe stradă de năcaz.

Cum însă la primărie vedeam în fiecare zi, doamne încălţate cu cizme, m'am obicinuit încet-încet cu această modă, şi mărturisesc, că într'o aventură amoroasă ce am avut, am dat cadou frumoasei mele, o păreche de cismuliţe.

Ghetele ascuţite, care îmi par atât de frumoase astăzi, nu le puteam suferì altă dată.

Când eram de 16 ani abià aşteptam să-mi crească mustăcioara, pe care am îngrijit-o cu drag, şi în care pusesem toate speranţele prestigiului meu de flăcău frumos. Le-am purtat cu drag până după răsboiu, când a trebuit să le rad, fiindcă păream prea sălbatec cu mustăţi.

Să nu credeţi că sunt dintre acei cari se dau bătuţi repede. Rezist cu încăpăţinare la toate noutăţile acestea, dar, pe dată ce rămân în minoritate se schimbă ceva în mine, de care nu-mi dau seamă, mă urmăreşte ziua şi noaptea noua schimbare, şi ajung în cele din urmă să mă predau, întocmai precum îmi închipui că o face bietul ostaş, care, rămas singur pe poziţie şi înconjurat de toate părţile, se predă cu conştiinţa împăcată că şi-a făcut datoria.

Ca să închei, vă mai arăt lupta care se dă astăzi în mine. Acum câţiva ani, când am văzut doamnele cu unghiile înroşite nu mi-a plăcut. Cu chin cu vai am trecut peste aceasta, dar, ceeace m'a isbit dureros a fost când am văzut că se deschid ateliere speciale de «Manecure» unde merg doamnele să li-se îngrijească unghiile. În fine, după oarecare sbuciumări sufleteşti mi-am zis: la urma urmei ele trebue să-şi îngrijească unghiile şi dacă au bani de ce n'ar merge la manecuriste speciale.

Când ajunsesem la această concesie, altă durere mă loveşte: frizerii încep să aducă manecuriste speciale ca să îngrijească unghiile domniilor. Primul domn pe care l-am văzut la frizer cu mâinile întinse ca să i-le pregătească o manecuristă de acolo, l-am socotit ca pe o drojdie a societăţii. De năcaz n'am mai intrat în acea frizerie, deşi mă obişnuisem acolo. Mergeam la altele unde nu se introdusese încă manecurul. Dar, încet-încet, au introdus şi aceştia, aşà că ar fi trebuit să merg la mahalale ca să scap de această nenorocită vedenie.

Inţelegi, că a trebuit să reviu iarăş la primul meu frizer, unde sunt acum trei manecuriste care au de lucru de dimineaţa până seara cu unghiile domnilor de toate etăţile, aş puteà zice, şi de toate clasele sociale.

Biblioteca Central University Library Cluj

Vă scriu, Domnule Redactor, ca unui protector, şi Vă rog arătaţi-mi calea cum să scap de tirania ochilor mei, care pe zi ce trece mă îndeamnă să trec şi eu să-mi fac unghiile.

Lupt să nu cad victima lor, dar, în acelaş timp, observ că numărul celor cu unghiile nemanicurizate se micşorează.... cad în minoritate.... ajută-mă.... Domnule Redactor.

Eu, un biet scriitor, n'am prea multă putere, de aceea la rândul meu, mă adresez vouă, domnilor sociologi. Grăbiţi cu clasificarea fenomenelor, şi arătaţi pe cele la care trebue să ne supunem, şi pe cele contra cărora trebue să luptăm. Moraliştii nu mai au trecere. Luaţi-le locul, sau uniţi-vă cu ei ca să ne desmeteciţi.

Până atunci, ne vom servì de cele spuse de bătrâni: nu sunt vremile sub oameni, ci oamenii sub vremuri.

«Ion Manoiu Delabran».

Percy Bysshe Shelley.

(1792—1822).

S'au împlinit o sută de ani dela moartea marelui poet englez Shelley.

Contimporan şi prietin cu Byron, el a fost în vremea lui mai puţin înţeles şi preţuit decât acesta, cu care erà pus împreună, desigur şi din cauza prieteniilor şi a revoltei amândurora împotriva societăţii, în aşà numita «şcoală satanică», pe când pentru el în multe privinţe s'ar fi potrivit mai curând epitetul «serafic». Astăzi el este din ce în ce mai mult înţeles şi iubit, ridicat mult deasupra prietinului său şi socotit de mulţi drept cel mai mare poet liric al Angliei.

S'a născut în August 1792, chiar în ziua în care Constituanta dela Paris proclamà «Drepturile Omului», o zi sortită par'că din adins pentru celce aveà să fie cel mai plin de avânt cântăreţ al «divinei libertăţi».

Se trăgeà dintr'o familie de nobleţă veche şi bogată şi a fost crescut în cele mai mari şcoli ale Angliei, la Eton şi la Oxford, dar a fost încă de copil un răzvrătit împotriva relelor alcătuiri sociale ale timpului său, jurând totdeauna în «numele sacru al lui Rousseau» şi a fost eliminat dela Oxford pentru o broşură despre *Necesitatea Ateismului*, pe care a publicat-o atunci. Prin ateism el înţelegeà însă mai mult necredinţa în Dumnezeul răzbunător şi tiran al Vechiului Testament şi pe care-l vedeà el în dogmele Bisericii; dar nu se poate numì cu drept ateu un om care crede într'un principiu al Dreptăţii, Frumosului şi Iubirii, care, pe deasupra lucrurilor trecătoare ale vieţii, stăpâneşte totuşi lumea şi trebue să aducă îndreptarea tuturor nedreptăţilor.

In prima lui operă poetică, *Regina Mab*, crăiasa zânelor plimbă sufletul poetului prin lume şi-i arată trecutul şi prezentul cu relele lor alcătuiri de guverne şi religii ce urmăresc numai tirania, dar îl lasă să vadă un viitor plin de speranţă «căci lumea cea eternă cuprinde într'ânsa nu numai răul, ci şi leacul pentru vindecarea lui. Monarhia, Creştinismul, Căsătoria, toate instituţiile sociale ale timpului trebue să fie desfiinţate şi Libertatea să le ia locul în toate privinţele».

El se căsătorise cu puţin înainte cu o fată simplă şi săracă, împotriva voinţei tatălui său; văzând însă că tovarăşa sa nu-l înţelegeà, o părăsì, îndrăgostindu-se de aceea ce aveà să-i fie până la sfârşit tovarăşa vieţii, o fată «care simţià poezia şi înţelegeà filosofia», fără cari vieaţa nu aveà nici o noimă pentru el. El se şi căsătorì cu ea, după prima lui soţie se înecă într'un lac din Londra. Aceasta a doua soţie, care după moartea lui Shelley i-a editat parte din operă şi a scris ea însăşi mai multe romane, era fica scriitorului Godwin, un apostol al lui Rousseau şi autorul unei cărţi despre «Dreptatea politică», pe care Shelley o citise cu admiraţie, şi a scriitoarei Mary Wollstonecraft Godwin, prima apărătoare a Drepturilor Femeii, în care scop a scris o carte frumoasă, în care spusese între altele că «femeea trebue să fie o tovarăşă a bărbatului şi nu numai o amantă». Această idee o desvoltă şi Shelley în opera sa intitulată *Revolta Islamului* sau Robia Femeii.

In *Alastor* el ne dă un fel de autobiografie simbolică, înfăţişând pe un poet îndrăgostit de singurătate şi cutreerând pământul în căutarea unui ideal, pe care însă neputând să-l găsească în lumea aceasta, se duce «să întâlnească moartea solitară pe întinsa oceanului pustie», o presimţire par'că a soartei ce aveà s'o aibă Shelley însuşi cu şase ani mai târziu.

Dela 1818 înainte el face mai multe călătorii în Italia, până se stabili definitiv acolo, în tovărăşia lui Byron, desgustaţi amândoi de intrigile din ţara lor. Conversaţiile lor sunt redate într'o formă poetică în poemul *Julian and Maddalo*, în care se vede contrastul între veşnica revoltă lipsită de ideal, a lui Byron, şi revolta însoţită de vise utopice de reformă, a lui Shelley.

Idealul visat de el este acela al unei omeniri libere, descătuşate de tirania societăţii, care să se poată bucurà de frumos şi al căreia suflet să fie înobilat prin această înaltă bucurie. In deosebire de prietenul său Keats, la moartea căruia scrie duioasa elegie *Adonais*, frumosul dorit de Shelley nu este frumuseţa materială a acestei lumi, ci un vis de poet, o *Frumuseţă intelectuală*, cum îl defineşte el însuşi în titlul uneia din poesiile sale, un vis care cât suntem aici pe pământ ne înobilează sufletul, dar pe care nu-l putem aveà aevea decât după moarte. Pe când Keats este un păgân, trăind în mijlocul societăţii moderne, Shelley este un platonician sau un creştin

pentru care fericirea dorită în vieața cealaltă este bucuria de frumos.

Acest dor de Frumosul ideal, pe care-l găsim în toate operele sale, este exprimat cu mai multă putere în *Epipsychidion*, un poem asupra sufletului, și în *Planta simțitoare*, în care descrie o grădină pustiită după moartea stăpânii, care însă sunt astfel numai pentru ochii muritori, dar trăesc mai departe într'o lume mai bună de iubire și frumuseță.

Cea mai mare operă a lui este *Prometeu deslănțuit*, în care reia legenda înfățișată de Eschile, redând-o ca o simbolizare a ideilor sale.

Promoteu, care simbolisează spiritul omenirii, este încătușat de Zeus, dumnezeul răsbunător și tiran al lumii acestia. Asia, simbolul iubirii, chiamă în ajutor pe Demogorgon, spiritul dreptății, care vine și detronează pe Zeus și acum Prometeu se poate bucură de măreția pe care a visat-o. Opera aceasta este un simbol al omenirii liberate prin revoluție de tirănia stăpânitorilor ei. E scrisă în formă de dramă, dar caracterul ei este tot mai mult liric, cuprinzând mai ales imnuri de laudă pentru iubire, frumuseță, libertate, pentru democrație cu ajutorul căreia poate omenirea își va vedeà realizat cel puțin în parte idealul ei.

Shelley a scris și o dramă realistă, *Cenci*, îndreptată mai ales contra bisericii.

Ca și Byron el s'a entusiasmat pentru cauza liberării Grecilor, în cinstea cărora a scris drama *Hellas*, pe care a dedicat-o «hospodarului Valahiei».

Cele mai desăvârșite opere ale sale sunt unele din poemele mai scurte: *Norul, Oda vântului de apus, Oda Ciocârliei* și *Către noapte*.

El a crezut toată vieața că dacă oamenii ar puteà să fie făcuți să iubească pe tovarășii lor și să-i trateze cu drepturi egale s'ar puteà realizà Paradisul pe pământ și prin opera sa a căutat să pregătească omenirea pentru acest ideal.

Moartea lui a fost așà cum a visat-o și dorit-o el. Intr'o zi de Iulie a anului 1822, întorcându-se cu barca pe Golful de Spezzia s'a scufundat în marea cea nemărginită, în adâncimile căreia, ca și poetul din Alastor, sperà să regăsească aevea vedenia frumoasă a visului său. Corpul lui fu aruncat de valuri

pe ţărm, unde fiind găsit a fost ars în prezenţa lui Byron. Printr'o stranie întâmplare inima singură n'a fost mistuită de flacări, cu un simbol divin par'că al neperitoarei iubiri pentru omenire şi înaltele-i ideale. Cenuşa şi inima fură puse într'o urnă şi înmormântate în Roma, alături de rămăşiţele prietenului său Keats, într'unul din cele mai frumoase locuri din lume.

Din opera Shelley s'a tradus prea puţin în româneşte. Avem numai două traduceri minunate făcute de Iosif (una din ele împreună cu Anghel, *Oda ciocârliei şi Către noapte* şi publicate în volumul «Tălmăciri» de St. O. Iosif, şi alte două ale unor bucăţi mai scurte, una de N. Iorga, publicată în «Floarea Darurilor» şi alta de B. Hétrat în «Vieaţa Nouă». Afară de acestea nu s'a tradus mai nimic. Aceasta se explică în parte prin faptul că Shelley n'a fost şi nu poate să fie aşà de popular ca Byron, din care s'a tradus chiar în româneşte cea mai mare parte a operelor, dar mai ales prin aceea, că poeziile lui Shelley cuprind o gândire filozofică, de multeori cam vagă şi învăluită într'un lirism atât de avântat şi o formă atâta de desăvârşită încât numai un adevărat poet ca Iosif, sau ca Cerna, care erà şi el îndrăgostit de Shelley, ar fi putut să ne dea ceva vrednic de unul dintre cei mai mari poeţi lirici ai omenirii. Din nefericire însă şi aceştia, ca şi Shelley, au fost răpiţi prea timpuriu din lumea noastră. *P. Grimm.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La sfârşit după traducerea lui Alastor să se adaoge următoarea *notă*. Versul cuprins între « » este luat de poet dintr'un poem a lui Wordsworth, iar versul din urmă, cuprins între [ ] este o interpretare a traducătorului. Pentru unele pasagii despre Moarte şi Somn să se compare Imnul către Noapte, tradus de Iosif şi Anghel, iar pentru gândirile dela sfârşitul acestui poem, exprimate aici cam vag de poetul încă tânăr, să se compare următoarele pasagii din elegia *Adonais*, scrisă cu un an înaintea morţii sale, în care gândirea este exprimată mai clar şi mai plastic:

Tăceţi, tăceţi! El n'a murit, nu doarme —
S'a deşteptat din visul vieţii numai...
Când gândul cel măreţ înalţă sus
Deasupra viziunii muritoare
Un suflet tânăr, iar iubirea, vieaţa
Se luptă pentru soarta-i pământească,
Acolo sus trăiesc, se mişcă morţii,
Ca raze de lumină prin văzduhul
Cel negru şi bătut de vijelie...

Un singur lucru este şi rămâne,
Când cele multe trec mereu, se schimbă:
Lumina cerului luceşte pururi,
Iar umbrele pământului se trec;
Şi, ca un dom de sticlă colorată
În mii de feţe, vieaţa doar pătrează
A veşniciei albă strălucire,
Pân' ce 'n fărâme îl asvârle moartea.
De vrei să-ţi vezi aevea năzuinţa,
Mori, du-te-acolo unde zboară toate.

După Percy Bysshe Shelley.

Din Alastor sau Spiritul singurătăţii.

Pământ, Ocean şi Aer, fraţi iubiţi!
De mi-a lăsat în suflet marea Mamă
Firesca pietate care face
Să simt iubirea voastră fără margini
Şi să vă răsplătesc cu-a mea în schimb;
Şi dacă mi-au fost scumpe mie toate:
Şi zorile cu proaspăta lor rouă,
Amiaza 'mbălsămată ca şi seara
Cu-apusul şi solia-i strălucită,
Şi liniştea solemnă 'n miezul nopţii
Ce face să tresari înfiorat,
Suspinul toamnii 'n frunzele uscate,
Şi iarna îmbrăcând cu nea curată
Şi 'ncoronând cu stelele de ghiaţă
Pălita iarbă şi golite ramuri,
Fiorii pătimaşi ai primăverii
Cu mii de sărutări în boarea ei,
De mi-au fost scumpe mie toate-acestea
Şi dacă n'am făcut eu cu voinţă
Vr'un rău nici la fiinţa cea mai mică,
Ci le-am iubit pe toate ca pe-ai mei,
Iertaţi-mi, fraţi iubiţi, această laudă
Şi m'ajutaţi şi-acum ca şi-altădată.

O Mama lumii aceştia nepătrunse,
Ajută-mă 'n cântarea-mi, căci pe tine,
Pe tine numai te-am iubit deapururi,
Am urmărit întunecoasa-ţi umbră
Şi paşii tăi, iar inima-mi priveşte
Deapururi la adâncile-ţi mistere.

Eu mi-am făcut culcuşu 'n cimitire,
In care moartea ţine socoteală
De tot ce-a câştigat ea dela tine,
Sperând să aflu vr'un răspuns odată
La întrebările stăruitoare
Ce-mi pun eu despre tine şi ale tale,
Silind poate vr'un duh, ce-i al tău crainic,
Să-mi spună ce-i cu noi. Acolo singur
In ceasuri liniştite, - atunci când noaptea
Vrăjit răsună în tăcerea ei,
Ca alchimistul desperat ce-şi pune
Intreaga vieaţă 'n joc pentr'o speranţă,
Amestecai în sufletu-mi grozave
Cuvinte şi priviri întrebătoare
Cu dragostea cea mai neprihănită,
Şi-atuncia stranii lacrimi se uniră
Cu sărutări nebune şi făcură
Un farmec într'atâta de puternic
C'ar fi putut sili vrăjita noapte
Măreaţa-ţi taină a descoperi.
Deşi până acuma niciodată
Altarul tău ascuns n'ai desvelit,
Eu totuşi am putut zări destul
Din visul care nu se poate spune,
Şi din vedenii în amurg, precum
Şi din gândiri adânci în miezul zilei,
Incât acum senin şi nemişcat
Eu pot s'aştept (ca lirea cea uitată
Ce-i atârnată 'n bolta solitară
In templul părăsit, misterios)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Eu pot s'aştept suflarea-ţi, Maică sfântă;
Şi-atuncia struna-mi poate răsunà
Cu murmurul văzduhului, cu zvonul
Mişcărilor pădurii şi-ale mării,
Cu imnurile nopţii şi-ale zilei,
Cu vocile fiinţelor şi glasul
Din inima adâncă omenească.

A fost odată un poet al cărui
Mormânt prea timpuriu nu fu 'nălţat
De vre-o pioasă mână omenească,
Ci ale toamnei vânturi, cu vârtejuri
Vrăjite ridicară piramidă
De frunze veştejite peste dânsul,
Pe oasele 'n ţărână-amestecate,
Acolo în pustiul cel sălbatic.
Fermecătorul tânăr n'avu parte
De flori sau de cununi de chiparos
Lăsate de o mână de fecioară
Pe patu 'n care-şi doarme somnul [veşnic.
Bun, brav şi generos, nici un alt bard
N'a suspinat cântându-i neagra soartă,
Trăì, muri, cântă 'n singurătate.
Străinii chiar plângeau când auziau
Cântările-i duioase şi fecioare,
Văzându-l cum treceà necunoscut,
De dragostea sălbaticilor ochi
Au suspinat amar. Acuma focul
Acelor ochi a încetat de-a arde,
Şi liniştea, ce-i îndrăgise vocea,
Inchide muta muzică 'n chilia-i.

Solemne vise, argintii vedenii
Hrănitu-i-au copilăria lui.
Orice privelişti, sunete pe 'ntinsul
Pământ şi din văzduhul dimprejur,
Din toate îi veniau în al lui suflet
Indemnurile cele mai alese.
Izvoarele filosofiei sfinte
De buzele 'nsetate nu fugiau,
Şi tot ce-i mare, bun, fermecător,
Ce în trecutul sacru fu sfinţit,
Din adevăr sau din poveşti, pe toate
El le-a simţit adânc şi le ştià.
Când s'a trecut întâia tinereţă
El părăsì căminul părintesc,
Cătând să afle adevăruri stranii
Departe prin ţinuturi neumblate...
Şi paşii cei mai tainici ai Naturii
Ii urmărià ca umbra-i pretutindeni...
Adesea neţinând de vreme seama
In valea singuratică stăteà
Tufişul cel sălbatic erà casa-i,
Pân' ce pe 'ncetul veverițe, păsări,
Atrase de privirea lui cea blândă,
Din mâna lui veniau ca să-şi ia hrana...
Rătăcitorii paşi, ascultători
De gândurile 'nalte, vizitară
Măreţele ruine din vechime,
Atena, Tirul, Balbec şi pustiul
In care-odată fu Ierusalimul,
Şi piramidele eterne, Teba
Şi Memfis, Babilonul, tot ce-i straniu
Săpat pe obeliscuri de-alabastru,
Sau pe morminte, sfinxul mutilat,
Şi tot ce-ascund colinele deşerte.
Acolo printre temple ruinate...
Unde demoni de marmoră veghiază...
A cugetat la tinereţa lumii,
Şi 'n ziua arzătoare, nesfârşită,
Privià la formele acelea mute;
Nici când a lunii plutitoare umbre
Umpleau misterioasele 'ncăperi
El nu 'ncetà într'una să priviască,
Privià mereu pân' ce în mintea-i goală
Ii fulgerà deodată înţelesul
Şi-atunci vedeà el cele mai grozave
Secrete ale timpului ce naşte...

In somnul lui avut-a el un vis,
Un vis cu-aşà nădejdi cum niciodată
Un altul nu i-a 'mbujorat obrajii.
Visat-a o fecioară ce supt vălu-i
Cu ton adânc, solemn vorbià cu el:
Şi vocea ei erà aşà de par'că
Erà chiar vocea sufletului său
Ce-o auzià în liniştea gândirii...
Vorbià despre virtute, adevăr,
Şi cunoştinţă şi speranţe 'nalte,
Divină libertate, poezie,
Tot cugetări ce-i erau scumpe lui,
Că doar erà poet...
Ea începù să cânte
Cu vocea înnecată de suspine,

Şi mâinile ei albe şi frumoase,
Uşor pe-o harpă stranie purtate,
O simfonie stranie cântau,
Şi 'n vine sângele-i vorbià puternic
Spunând parc'o poveste negrăită,
Şi-a inimii bătaie s'auzià
Cum împlinià a muzicii răstimpuri,
Ea se 'nălţă deodată ca şi când
In inima-i nu mai puteà să rabde
Povara zdrobitoare. La acest zgomot
El se întoarse şi văzù 'n lumina
Cea caldă, ce-o făceà chiar vieaţa lor,
Tot trupul ei supt vălul sinuos
Din vânt ţesut, cu braţele întinse
Cosiţele ei negre fluturându-şi
În boara nopţii, şi cu ochi plecaţi,
Strălucitori, cu buzele deschise
Şi palidă, ea tremurà puternic;
Iar inima lui tare, copleşită
De prea multă iubire, se 'nnecà.
El se sculă 'n picioare, tremurând
Şi 'nnăbuşit, el mâinile-şi întinse
Spre pieptul ei înfiorat, o clipă
Se dete ea 'napoi, îndată însă,
Cuprinsă de-o nespusă bucurie,
Cu o mişcare aprigă şi-un ţipăt
L'îmbrăţişă topindu-se în aer.
Pe ochii aiuriţi coboară noaptea,
Vedenia se pierde 'n întuneric...

Când se trezì din somnul lui extatic
Lumina albă, rece-a dimineţii,
Albastra lună, jos, colo 'n apus,
Şi dealurile strălucind în zare,
Şi codrii desfrunziţi erau în jurui;
Dar unde sunt culorile pe bolta
Ce ieri se înălţà deasupra lui?
Şi sunetele ce-i îngânau somnul,
Şi al pământului mister şi măreţie,
Şi bucuria şi triumful? Ochii şterşi
Privesc fără să vadă scena goală,
Ca luna din ocean la cea din cer,
Căci Spiritul Iubirii Omeneşti
Trimese-acelui ce-a despreţuit
Chiar darurile cele mai alese
Un vis măreţ în somn, şi acum într'una
El urmăreşte forma plutitoare
Şi dincolo de-a visului ţinuturi,
El trece orice margine. Vai, cine
A 'mpreunat suflare, trup şi vieaţă
In chip aşà perfid? Frumoasa formă
Pierdută-i, dusă, dusă pe vecie,
In marele pustiu fără cărare
Al somnului! Pe poarta 'ntunecoasă
A Morţii s'ar puteà ajunge oare
La paradisul tău misterios,
O Somn? Ori poate arcul luminos
Al norilor de ploaie, ca şi munţii,
Ce 'n lacul liniştit răsfrânţi atârnă,
Duc doar în adâncimea neagră-a apei
Pe când albastra boltă-a Morţii, plină
De aburii cei mai scârboşi, şi 'n care
Orişice umbră din mormântul negru
De ziua ce-o urăşte se ascunde.
Duc în fermecătoarea 'mpărăţie
A ta, o Somn? Această îndoială
S'a năpustit deodată în al său suflet,
Nepotolita sete şi speranţa,
Ce 'n inima-i s'a deşteptat atuncia,
Cu tot atât de mare desperare
Ii chinuia lui mintea.

Ziua 'ntreagă
In linişte poetul sta de vorbă
Cu sufletu-i; dar patima lui noaptea
Venià, ca 'n visul fioros duşmanul;
Mânându-l mai departe 'n întuneric...
El rătăcì într'una pân' acolo
Unde văzut din vârful dela Petra
Aornos pare ca un nor în zare,
Şi prin Balcan şi-acolo unde vântul
A regilor morminte din vechime
Le spulberă 'n nisipul din pustie;
El rătăcì sălbatic mai departe,
Zi după zi, în ceasuri fără număr,
In sufletu-i purtând o grijă-ascunsă
Ce se hrănià din flacăra lui însuşi...
Tot înainte un îndemn năvalnic
Spre malul mării paşii-i îndreptà.
Acolo 'n păpurişul unui fluviu,
Ce leneş se scurgeà, se înnălţă
O lebădă ce c'un avânt puternic
Se ridică în bolţile tăriei
Şi-şi îndreptă strălucitorul zbor
Sus peste marea cea nemărginită.

Cluj University Library Cluj

El o urmă cu ochii: — «Tu-ţi ai cuibul,
O pasăre frumoasă, tu te duci
Acas' la tine, acolo unde-aşteaptă
Tovarăşa ta dulce să se plece
Cu pufu-i mătăsos pe gâtul tău,
Să-ţi spună bun venit cu ochii galeşi
Ce strălucesc de multă bucurie,
Dar ce sunt eu să stau acum aicea,
Eu care am o voce mult mai dulce
Decât cântarea ta în ceasul morţii,
O mai desăvârşită frumuseţă,
Şi-un spirit mai înalt, şi las să piară
Aceste daruri scumpe în văzduhul
Cel surd şi pe pământul orb, sub cerul
Ce nu poate răspunde la gândirea-mi?»
Tremurătoarea-i buză se 'ncreţi
Cu un surâs întunecat în care
Citiai speranţa desnădăjduită,
Căci Somnul nu lăsà să-i scape prada
Cea scumpă, iară Moartea cea tăcută,
Înşelătoare poate ca şi Somnul,
C'o umbră numai îl ademenià,
Râzându-şi c'un surâs plin de 'ndoială
De straniile-i fermece ea însăşi.

De gându-i speriat privì 'mprejur:
Nu se vedeà nimic îngrozitor,
Se frământà doar mintea-i adâncită.
O luntre părăsită lângă mal,
Cu coastele crăpate, scârţâia
Pe valuri legănându-se uşor.
Erà neliniştit de un îndemn
Ce-l împingeà ca să sue 'n luntre,
Să întâlnească moartea solitară
Pe 'ntinsa oceanului pustie;
Căci el ştià că marei umbre-i place
In peşterile-adâncului să stea.

Erà o zi cu soare: marea, cerul
Sorbiau lumina lui inspiratoare,
Iar vântul dela mal suflà 'n spre mare
Şi înnegrià a valurilor unde.
Urmând îndemnul aprig călătorul
Se aruncă în barcă, îşi întinse
Mantaua ca o pânză pe catarg,
Se aşeză şi o pornì îndată
Ca norul cel gonit de vijelie.
Ca unul ce 'ntr'un vis de-argint pluteşte
In care 'mbălsămate vânturi suflă
Gonind strălucitorii nori, aşà
Şi luntrea lui pe valuri alergà...
Venì şi seara, razele de-apus
Îşi agăţau culorile lor multe
De bolţile de spumă, lunecoase,
Ce se 'nnălţau în calea lui deasupra
Adâncului pustiu; acum Amurgul
Se ridicà cu plete 'ntunecoase,
Lăsându-le să cadă peste-ai zilei
Ochi limpezi şi frumoasă frunte albă.
Venì şi noaptea 'n stele 'mbrăcată...
Mereu, mereu, mai iute luntrea mică
Ca dusă de furtună alergà...
La miezul nopţii răsărì şi luna,
Şi uite colo stâncile înnalte,
Caucazul cu-a lui vârfuri îngheţate
Ce străluceau ca soarele 'ntre stele,
Iar jos la poala munţilor, scobită
De peşteri fără număr, tot vârtejuri
De valuri în turbare 'n veci vuind.
— O cine-l scapă? — Luntrea 'nnaintează,
Vâltoarea o târăşte mai departe —
Iar împrejur se 'nnalţă stânci pleşuve
Cu braţele lor negre şi crăpate,
Şi peste mare munţii frânţi atârnà;
Şi tot mai iute cât nu poate mintea
Să se gândească, peste valul neted
Alunecà şi luntrea cea fugară.
O peşteră acolo se deschide
Ce ca un val-vârtej adânc se 'nvârte
Şi 'ngbite 'ntr'ânsa marea furioasă.
«Vedenie frumoasă şi Iubire!»
Strigà poetul, «ştiu acuma drumul
Ce ai luat. Nici Somnul şi nici Moartea
Nu pot să ne despartă multă vreme».
Prin peşteră porneşte iute luntrea. —
Acum lumina zilei începù
Să strălucească peste apa neagră.
Acolo unde lupta îndârjită
A valurilor multe liniştită-i
Pe râul fără fund acuma luntrea
Incet se mişcà. Acolo unde munţii
Îşi cascà beznele sub cer de-azur,
Pân' nu ajunse 'n fund pornita masă

Transylvania Agricultural University Library Cluj

Ce-a clătinat adânca temelie
A stâncilor Caucazului cel veşnic,
O volbură umplu enormul goi;
Incet, încet se ridică iar apa
Făcând un cerc imens şi în răstimpuri
Lovind în noduroase rădăcini
De uriaşi copaci ce se 'ntindeau
Deasupra cu puternicele braţe,
Intunecând tot locul. În mijloc
Un ochiu de-o linişte înşelătoare,
Ingrozitor, toţi norii-i oglindeşte
Cu formele pocite, nefireşti.
Târâtă de puterea apei care
Se înnălţă ameţitoare, iute,
Tot împrejur, în jur, în jur într'una,
Un cerc şi-un altul, altul, tot mai sus,
Se innalţă şi luntrea cea grăbită,
Pân' ce cu cercul cel mai de pe urmă
Prin o deschizătură între stânci
Trec apele cu luntrea cea uşoară,
In loc ferit de-a valurilor luptă...
Un vânt de-apus a prins întinsa pânză
Şi uite! într'o vale liniştită
Incet acum pluteşte, şi ascultă!
Indepărtatul şi grozavul vuet
Se-amestecă cu murmurul vrăjit
Al boarei în pădurea care cântă...

Lumina lui din suflet urmărind-o
El o porni pe valea cea cotită
Dealungul unui râuşor sălbatic
Ce prin pădure printre stânci curgeà:
Aici cădea pe muşchiu c'un sgomot [surd,
O armonie-adâncă, 'ntunecată;
Acuma peste pietrele lucioase
Ca un copil jucà râzând în drumu-i;
Apoi peste câmpia cea întinsă
El rătăcià încet şi oglindià
Orişice frunză, floare, fir de iarbă
Ce s'aplecà pe apa-i liniştită.
— «O râu, cu-al tău izvor adânc, la care
Nu poate-ajunge nimeni, unde duc
A tale ape pline de mister?

Tu 'nchipuieşti vieaţa mea întreagă:
Tăcerea ta adâncă, strălucirea
Voioaselor şi veselelor valuri,
Şi-adâncurile ce răsună gol,
Izvoru-ţi nevăzut, în toate-acestea
Pe mine eu mă văd. Şi 'ntinsul cer,
Ş'oceanul fără margini pot să spună
In ce caverne umede şi negre
Şi în ce nori rătăcitori s'adună
A tale ape; astfel universul
Va spune unde se vor adunà
Aceste gânduri vii când trupul meu
Intins pe flori, în vântul trecător
S'o pustii!»
El merse peste pajişti,
Cu paşi tremurători pe muşchiul verde,
Şi trupul tot înfiorat ardeà.
El se mişcà nebun de bucurie,
Ca omul cel abia scăpat de friguri,
Dar totuşi nu ca el uitând mormântul
In care-i nevoit să se coboare
Când se va stinge flacăra cea slabă
A bucuriei. Merse cu paşi repezi
Sub umbra de copaci, pe lângă gârla
Ce răsfăţată gângurind săltà...

Erà un colţ de linişte acolo,
In munte între stâncile căzute
Ce 'n noduroşi copaci se sprijineau.
Din locul cel senin vedeai departe
Peste pământul cel întunecat.
Erà un loc făcut, surâzător...
Când fu în pragul verdelui umbrar
Atunci văzù că moartea-l ajunsese...
Chinuitorii lui de altădată
Speranţa, desnădejdea-acum dormiau:
Nici chin, nici teamă, grijă muritoare
Nu-i turburau odihna lui dorită.

Nesimţitoare, nemiloase lucruri
Se fac, se spun mereu în astă lume;
Şi viermi, şi animale de tot felul,
Şi oameni duc vieaţa mai departe;
Pământul cel măreţ, cu munţii, marea,
Oraşe şi sălbatice ţinuturi,
In rugăciune sau cu bucurie
Şi-înalţă pururi vocea lor solemnă:
— Dar tu te-ai dus — tu nu mai poţi [cunoaşte

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şi nici iubì tot ce se vede-aicea
Pe-această scenă de fantasme plină.

Voi totuşi peste paliđele buze,
Chiar în tăcerea lor atât de dulci,
Şi peste ochii cari în somnul lor
Arată chipul morţii, peste trupul
Din care nu 'ndrăzniră încă viermii
Să vie să-şi ia hrana — nici în gând
Să nu vărsaţi o lacrimă măcar...
Căci arta şi-a cuvântului putere,
Şi toate câte sunt în lumea asta
Sunt slabe şi zădarnice şi nu pot
Să plângă pierderea ce-a lor lumină
O schimbă într'o umbră. Sunt în lume
Dureri «ce-s prea adânci ca să poţi [plânge»,
Când totul dintr'odată e răpit,
Când un puternic Spirit, care-odată
Cu-a lui lumină lumea 'mpodobia,
Acelora ce 'n urma lui rămân
Le lasă, nu doar plângeri şi suspine
Sau patima statornicei speranţe,
Ci desperarea palidă, grozavă,
Sau liniştea cea rece şi natura
Cu vasta ei clădire, omenirea
Ce 'n frământări îşi ţese pânza vieţii.
Cu naşterea şi moartea şi cu toate
Ce nu mai sunt aşà precum au fost
[Că s'au răsfrânt prin poezia lui].

Traducere din englezeşte în forma originală de:

P. Grimm.

Coloniile aromâne (macedo-române) în fosta Ungarie.

De **Pericle Papahagi,**

membru corespondent al „Acad. Române". Dir. Liceului din Silistra.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

La 1905 se descoperise unicul exemplar cunoscut până astăzi dintr'o cărticică didactică tipărită la Viena la 1797 în tipografia negutătorilor aromâni cu numele «Puliu». Cărticica erà făcută — se spune în titlu — «spre a învăţa pe copiii tineri carte românească îndeobşte întrebuinţare de «Romano-Vlahi»; autorul ei erà «Constantin Ucuta din Moscopole, protopop la Posen în Prusia meridională», şi ea fusese dată la tipar — se adaoge — «pentru gloria neamului». In fruntea cărţii este un inimos «cuvânt cătră cetitori» în dialectul aromân «A giuvăsitorui» şi ca întreagă cartea scris şi tipărit cu caractere greceşti acomodate prin semne diacritice la necesităţile fonetice ale dialectului aromân. Cartea este descrisă cu reproduceri şi facsimile în *Bibliografia românească veche* (II, 398—403).

Descoperirea cărticelei lui Ucuta, protopop la Posen în Prusia, tipărită la Viena în tipografia unor connaţionali Aromâni Puliu, a adus aminte despre marea împrăştiere din secolul XVIII a confraţilor Aromâni dela Moscopole, unde îşi făcuse un centru de vieaţă culturală cu caracter naţional. Numeroase colonii s'au revărsat spre nord în multe ţări — până în Prusia, unde păstorià Ucuta, dar mai ales în Ungaria, care erà cea mai apropiată de locul plecării.

Peste tot locul s'au organizat în comunităţi religioase, cu biserici greceşti, păstrând după obiceiul de acasă limba grecească ca limbă bisericească; în unele oraşe s'au confundat din această cauză cu coloniile greceşti.

Dupăce renașterea conștiinței naționale românești a școalei Uniților de peste Carpați a ridicat steagul romanității noastre, unii Aromâni s'au alipit la acea acțiune națională, și ne-au dat luptători cu condeiul — cum au fost Roja, Boiagi și alții, sau ne-au dat luptători naționali, cum au fost Șaguna și familia Mocioni.

Răposatul D. Sturdza, pornind dela cărticica lui Ucuta și dela amintirea celorlalte fapte pomenite aici, a însărcinat pe tânărul (pe atunci) aromân dl Pericle Papahagi să facă prin Ungaria și Transilvania o călătorie de cercetări spre a culege — pe cât se mai află — date despre deosebitele colonii aromâne, cari în mare parte s'au desființat prin asimilare și prin înstrăinare. Cunoștințele adunate au fost arătate într'un raport adresat președintelui Academiei. Fără îndoială că aceste note sunt necomplete. Cred totuși că este folositor ca ele să fie publicate în «Transilvania» cu speranța și dorința ca lipsurile să fie completate de acei cari vor avea cunoștințe rămase neștiute dlui Papahagi.

Cu acest scop am îndemnat pe dl Papahagi să revadă și să publice raportul său de acum 15 ani.

Prof. I. Bianu.

II.

Publicând memoriul acesta, nu mă pot opri să nu mă duc cu gândul la bărbatul de stat, care a fost Dem. A. Sturdza, din îndemnul și cu sprijinul căruia am întreprins călătoria de cercetări în Austro-Ungaria.

Dem. A. Sturdza, plin de simțire românească, aflând de descoperirea opului însemnat al lui Ucuta,[1] la cererea mea făcută către «Academia Română», de a explorà anumite localități din Austro-Ungaria pe unde se adăpostiseră mulți Aromâni în veacurile trecute, în nădejdea că, poate, se vor mai fi găsind și alte lucrări asemenea celei lui Ucuta, scăpate fanatismului de distrugere a clerului grecesc din Peninsula-Balcanică, se oferì să-mi împlinească dorința.

Dacă nădejdea aceasta n'a putut fi cinstită cu vreo nouă descoperire, socotesc totuș, că nu puține au fost rezultatele obținute, despre care se vorbește în acest memoriu, fără a mai pomeni de notițele culese și folosite în lucrarea mea: «*Scriitorii Aromâni în sec. al XVIII-lea*».

Lui deci, lui Dem. A. Sturdza, îi exprim acì recunoștința cuvenită.

Papahagi Per.,
membru corespondent al „Acad. Române".

*

Nota Redacției. *In legătură cu cele de mai sus ne ținem de cea mai firească datorie națională și culturală să facem un călduros apel către toți cărturarii noștri din Ardeal și părțile ungurene să cetiască cu luare aminte acest memoriu și să-i completeze datele și informațiunile cu tot ce poate fi de interes public. Coloanele revistei noastre sunt totdeauna deschise pentru acest scop.* N. Red.

---

[1] P. Papahagi: «Scriitorii Aromâni în secolul al XVIII».

Către Preşedintele Academiei Române.

Domnule Preşedinte!

Cu onoare vin a Vă face următoarea dare de seamă despre însărcinarea cu care aţi binevoit a mă cinstì de a cercetà pe Aromânii stabiliţi în Austro Ungaria.

1. Am întreprins călătoria în 2 Iulie 1907 şi am sfârşit-o în 31 August. In acest timp de două luni de zile am vizitat oraşele: Braşov, Blaj, Sibiiu, Arad, Lipova, Radna, Timişoara, Vârşeţ, Panciova, Belgrad (Serbia), Zemlin, Karlovitz, Budapesta, Keskemet, Viena, Miskolz şi altele câteva fără însemnătate.

In mare parte din aceste oraşe au existat, în multe există şi astăzi, biserici greco-orientale, numite de obiceiu «greceşti», şi în care serviciul divin se făceà, şi se mai face în unele, exclusiv în limba greacă, în altele în limba greacă şi română, iar în altele româneşte ori sârbeşte. Vorbesc mai jos despre ele.

2. Toate aceste biserici, ca şi şcoalele de pe lângă ele, sunt donate şi înzestrate cu averi provenite nu numai dela Greci, ci în mare parte şi dela Aromâni, Daco-Români şi alţi credincioşi de rit ortodox. Parte din ele sunt însă opera exclusivă a Aromânilor, cum este biserica din Zemlin şi Mişkolz, ori a Daco-Românilor, cum este casul cu biserica din Braşov, Sibiiu, Szenteş, unde numărul credincioşilor Greci şi Aromâni, în comparaţie cu al Daco-Românilor, a fost infim.

Dacă totuşi s'au numit şi se numesc biserici greceşti, aceasta se datoreşte sensului impropriu cu care este întrebuinţat cuvântul grec. Sub grec e a se înţelege pe de-o parte: *a*) religia greco-orientală, iar pe de alta: *b*) comerciant companist grec, din care făceau parte nu numai Grecii, ci toţi Aromânii din Ungaria şi Transilvania intraţi în aşà numitele «companii greceşti».

3. Biserici de felul celor sus numite, precum şi Aromâni, au mai fost şi în alte multe localităţi ale Ungariei. Dintr'un act de conscripţie al parohiilor de rit neunit din 1825, ce se păstrează în Arhiva de stat din Budapesta, se constată, că în acest an sunt în Buda 62 de «Makedo-Români», în Szent-Endré 1, Keskemet 2, Vácz 48, Komárom 43, Csyor (Taurinum) 37, Nagy-Szombat (Tyrnania) 25, Balassa-Gyármat 31, Duna-Földvár 12,

Adony 35, Bata (comit. Alba-Regală) 7, (Din «conscriptio parochiarum protopresbyt. non u(niti) ritus Budensem pertinentium per infrascriptos pro anno 1825 facta»).

In 1795 se găsesc în Buda 35 case de Greci şi 45 de Români, 360 de suflete de Greci şi 296 Români, cu două şcoale, una grecească şi alta românească, cu doi preoţi: Theod. Georgivici, grec, Iohannus Theodorovici, român. (In conscripţii se treceau numai supuşii austriaci).

In preajma Tokayului sunt 102 familii la 1748, dupăcum se constată dintr'un document din acelaş an aflător în aceeaşi arhivă din Buda. In Tokay 95 de familii de Aromâni se roagă de Iosif II, ca să poată ridică acolo o biserică de rit greco-oriental. Biserica mai există şi azi.

Din Gyöngyös, Pásztó, lászberény, Árokszállas, lászápaty, lászfengysoza, Kis-Er, doresc la 1784 să aibă preoţi şi învăţători Români în oraşul Gyöngyös. Numărul postulanţilor este de 30 familii.

Dintr'o conscripţie din 1794 se constată, că pe lângă alte naţionalităţi sunt «Makedo-Walahi» în Makó 2 case, în Tornya 154 suflete, Báttonya 416,[1] Nagylaka 504, Palita 1 casă, Sajtémy 339, Csanád 184, Feöldeák 13 case, Apátfalva 13 case. (După actele copiate din arhiva de stat din Buda de către dl Dr. G. Alexici, ca şi cele de mai sus).

Biserica din Tokay există şi azi şi-i sub conducerea unui preot dependent de biserica sârbească din Karlovitz. Numărul credincioşilor este infim. Aromâni, cari să vorbească româneşte, nu există. Totuşi cimiterul este împănat cu nume aromâneşti, ce-s uşor de recunoscut, fiind pomenit numele şi satul sau orăşelul aromânesc, de unde se trag.

La Ungvári încă a fost biserică aromână. A ars de vre-o 3 săptămâni. Pus focul la locuinţa unui evreu, a ars şi biserica de-alături.

Astfel de biserică mai durează în Eger. Preotul acestei biserici se plăteşte din procentele banilor rezultaţi din vânzarea proprietăţilor bisericei şi depuşi, spre mai mare siguranţă, la Neusatz (Neoplanta). Asemenea biserici mai sunt apoi în H. M.-Vásárhely (Mureş), Szenteş, Kargaţ (în acestea s'a cântat ro-

[1] *Suflete* se înţelege, dacă nu se specifică: «case».

mâneşte, atârnând de episcopia română din Arad) în Kalocia şi Seghedin probabil, că mai sunt şi altele.

4. Judecând după cele de mai sus, numărul Aromânilor veniţi şi stabiliţi în Austro-Ungaria a trebuit să fie mare. Numai în Miskolz sunt peste 350 de familii la 1798, veniţi aci de prin Moscopole, iar în Zemlin peste 150, cea mai mare parte din Vlacho-Clisura şi Blaţa. Printre aceştia însă, dedaţi comerciului, mare va fi fost şi numărul acelor Aromâni emigraţi din Peninsula balcanică de spaima Turcilor ca păstori, dat fiind că păstoritul erà principala lor ocupaţie.

Nu-i de mirat deci de loc, ca printre Sârbii emigraţi sub conducerea lui George Brancovici în 1427 în ţinuturile Austriei, printre cele 30,000 de familii sârbeşti, ce vin mai târziu în 1690 în cap cu patriarhul lor Arsenie Cernovici şi printre emigrările de Sârbi din 1737 să fi fost şi numeroşi Aromâni, ca unii ce erau supuşi aceluiaşi pericol din partea barbariilor turceşti. Am ţinut să accentuez acest punct, care are nevoi de cercetări mai amănunţite în Arhiva de stat din Buda, fiindcă îl socotesc de cea mai mare însemnătate pentru lămurirea unor influenţe de origine balcanică în limba daco-română, precum şi pentru isbitoarele asemănări ce se constată în frazeologia limbilor române, bulgare, sârbe, neogrece, albaneze şi poate ungare.

BCU Iaşi / Central University Library Iaşi

Ceeace mă face să insist asupra acestui punct este şi faptul că până acuma cu cercetarea Aromânilor stabiliţi în Austro-Ungaria nu s'a ocupat nimeni. Abià numai N. Densuşianu a atins chestia în două articolaşe, bine documentate, unul apărut în «Albumul Macedo-român» supt titlul «Macedo-Românii din Croaţia şi Slavonia», şi altul în «Columna lui Traian», în care pare a dovedì, că Românii din Săcele ar fi Aromâni. Aceste emigraţiuni de Aromâni precum şi de populaţiuni balcanice neromâneşti, constatându-se odată documentat, vor explicà în mod firesc unele din problemele istorico-filologice pentru cari până azi istoricul, filologul sau etnograful, au fost în nedumerire sau au fost înclinaţi a le da o explicare nepotrivită, nesatisfăcătoare.

5. Bisericile vizitate de subsemnatul.

a) Istoricul bisericii greceşti din Braşov este făcut în cele mai mici amănunte de părintele Bartolomei Baiulescu, în lucrarea sa «Monografia comunei bisericeşti gr.-orientale a sf. Adormiri din cetatea Braşovului». Socotesc prin urmare de

prisos a mai insistà şi acì. Pentru lămurirea originei aşa zişilor Greci ar fi trebuit să se cerceteze arhiva magistratului, spre a se stabilì oraşul sau satul macedonesc de unde îşi trag originea. Prin modul acesta s'ar puteà ştì, dacă au fost Greci sau Grecomani, adecă Aromâni, Bulgari sau Albanezi cu sentimente greceşti.[1]

Mai relevez, că tot ce se spune acolo despre formarea parohiilor mixte de Români (Daco sau Macedo-Români) şi Greci se poate spune fără greş şi despre parohiile din Sibiiu, Szenteş, H. M. Vásárhely şi altele. Din actele acestor parohii se constată că numărul Daco-Românilor erà covârşitor asupra Grecilor;

b) Sub colonie grecească, sau mai bine zis sub Greci, în Blaj şi Alba-Iulia, se înţeleg credincioşi de rit neunit sau companişti Greci; aceştia erau însă numai Români indigeni, cari prin cumpărare de proprietăţi sau prin îndeletnicirea lor cu negoţul făceau parte din companiile greceşti. Urme de biserici greceşti nu se găsesc în aceste oraşe, după asigurările date de d-nii canonici Dr. Bunea şi Moldovan;

c) In Arad n'a existat decât biserică sârbească, nu şi grecească. Tot aşà în Lipova. Azi în această din urmă biserică se ceteşte româneşte;

d) In Timişoara există biserică grecească (greco-aromână). Din cauză însă, că nu se aflà nimeni pe la biserică şi din pricina unor mici displăceri din partea poliţiei locale, foarte bănuitoare, pentru a nu-mi compromite restul de călătorie, a trebuit să părăsesc oraşul, fără a împinge mai departe cercetările mele;

e) In Vârşeţ n'am putut da de urme de-asemenea biserică;

f) In Panciova a trebuit să fie numeroasă colonia aromână în trecut. Azi numărul familiilor aromâne este redus la familiile bogătaşilor G. Manu, Zega, Coca, Oca[2] Mandrinu, Prita şi alte câteva neînsemnate. In schimb colonia română este foarte numeroasă.

Acì este locul a amintì, că multe din fundaţiile de binefacere, de cari beneficiază biserica sârbească, se datoresc sentimentelor filantropice ale Aromânilor. Reamintesc bunăoară

[1] Socotesc că acestor cercetări li-se pot da curs acuma, când Transilvania a trecut la noi şi când putem dispune de arhive uşor.

[2] Un domn inginer *Oca* erà directorul fabricei de fierărie din Mişcolţ în 1907, când am vizitat acest oraş. La fabrică lucrau 10,000 de lucrători.

«lăsatul»[1] lui Boboroiu, originiar din Moscopole, şi Mandrino, originar din Vlacho-Clisura. De pe urma acestui din urmă a rămas un testament, care atestează toată averea sa pentru scopuri de binefacere. Spre a se vedeà că niciodată sentimentul de rasă n'a fost mort în sufletul Aromânului neînfluenţat de cultură străină voiu spune, că nici Simeon George Mandrino n'a uitat în ultimul moment să-şi aducă aminte de neamul său. Pe un timp când ideea românismului nici nu se pomenea în Panciova, la 1871, lasă prin testamentul său, punctul 9, un fond din chiria unei caşe a sa, din care să se întemeeze o şcoală română în Panciova. Sub punctul 20 atestează o altă casă a sa pentru locuinţă a patru femei orfane de religia noastră. La punctul 25 prevede un fond de 400 fiorini (800 cor.) anual pentru susţinerea unui băiat talentat la studii: «dacă s'ar găsì vre-o rudă a mea, vre-un Român sau Grec, să fie preferiţi; iar dacă nu s'ar găsì, să se dea şi altor să aibă stipendiu şi să se numească fundaţia «Mandrino». La punctul 27 lasă să se dea bisericii româneşti în numerar 500 fiorini, cu condiţia de a se depune banii cu dobândă până se va zidì biserica». (Extrase din testamentul Mandrino).

Biblioteca Universitară Central University Library Cluj

Toate acestea într'un timp, când nici pomeneală de românism în Panciova. Azi românismul înfloreşte acolo, parohia română numărând aproape 120 de familii şi având şi o bancă populară «Panciovana», şi mai având doctori şi avocaţi destui.[2]

Biserica sârbească centrală numită de popor în genere «Vlaşka ţărkva» şi înzestrată cu frumoase venituri, nu-i opera Sârbilor, ci la olaltă şi a Bulgarilor şi a Românilor (Aromâni şi Daco-Români) şi, deşì Sârbii, de când s'a înfiinţat comunitatea română la Panciova au căutat să distrugă orice urmă ce-ar puteà indicà, că şi alţii, afară de Sârbi, au drepturi asupra ei, Românii nu încetează de a-şi valorà pretenţiile lor. Ei n'aşteaptă decât recunoaşterea oficială a parohiei şi bisericii lor (până acum sunt priviţi ca toleraţi) pentru a pornì acţiune în contra Sârbilor. Din inscripţia de pe frontispiciul bisericii, inscripţie distrusă azi de Sârbi, dar atestată pe icoanele de pe timpul clădirii bisericii, reese clar că «Vlaşka ţărkva» aparţine şi Ro-

[1] «Testamentul».
[2] Preotul parohiei româneşti erà părintele Ciobanu.

mânilor, fiind clădită de comunitatea Sârbilor, Bulgarilor şi Valachilor».

g) Numeroasă a fost şi colonia română din Zemlin, compusă din peste 150 de familii, cele mai multe din Vlacho-Clisura. Toţi comercianţi. Ambele biserici «Născătoarea M. D». şi «Sf. Dumitru» se datoresc Aromânilor. Azi comunitatea, zisă greacă, este alcătuită din familia «nobilului de Spirta». Fraţii Puiliu, un cantor grec şi un oarecare Lazarides, venit acì din România, grec de origină şi căsătorit cu o nepoată a lui Hagi-Belu din Vlachio-Clisura. Averea comunităţii ar fi 120,000 de coroane. Din ea se plătesc: preotul sârb, care oficiază numai odată pe lună greceşte în biserica «Născătoarea M. D.», cantorul, epitropul şi servitorii, cari îngrijesc de biserică.

Altarul bisericii samănă cu altarul bisericii «Sf. Dumitru» din Vlacho-Clisura. Obiectele bisericeşti sunt toate de valoare mare. Biserica întreţine şi o şcoală, cundusă de cantorul grec, ea posedă şi o *bibliotecă bogată*, compusă din câteva mii de exemplare. Cercetarea ei mi-a fost cu neputinţă, dl epitrop nefiind în Zemlin la trecerea mea. Din biblioteca aceasta, după declaraţia servitorilor şi a cantorului, a ridicat ambasadorul grec 6 (şease) lăzi de cărţi scumpe, numai în argint şi aur legate, şi le-a trimis acum 3 ani la Atena. In ele se afla şi întreaga donaţie a lui Dr. Pindu, român din Gramoste şi stabilit pe vremuri la Viena. Urmaşi ai acestei familii se află la Vlacho-Clisara.

Zemlin a fost locul de naştere al scriitorului Darvari şi Ceagani (Cehani), ambii originari din Vlacho-Clisura. Acest din urmă e acela care a dat învăţatului Thunmann noţiuni preţioase despre trecutul şi limba Aromânilor.

Cred, că nu sunt fără interes oarecari însemnări cu privire la Aromânii stabiliţi la Zemlin, însemnări culese de pe pietrele turnulare ale cimitirului, unde odihnesc membrii comunităţii greco-aromâne. Printre aceştia avem de însemnat Petru I. Iancovici 1840—1903; Ioanis G. Iancovici 1821—1905 (Tatăl lui Petru), Ioannis L. Paci, mort în vârstă de 28 ani la 1858; membrii familiei nobilului Spirta, originar din Vlacho-Clisura, îi întâlnim de mai multe ori: Sofia Pavle Spirta din Clisura; Constantin nobil de Spirta, născut la 20 Decemvrie 1839 şi mort la 4 Sept. 1889; (Pe mormânt se mai află pomenite: Anastasia şi Sofia de Spirta); alţi Vlacho-Clisureni, odihniţi acì, sunt: Leca

şi Hagi-Beala: *Διμίτρ ος Βιάηίος*, născut în Clisura-Macedoniei (adică: Vlacho-Clisura) la 21 Ianuarie 1821 şi răposat la Zemlin la 24 Iulie 1899; Bucuvala din Epir; un cavou frumos este al familiei Petrovici Zara 1874, care a dăruit locul pentru clădirea bisericii «Sf. Dumitru», unde se află cimitirul greco-sârbesc; Gheorghios Patzi originar din Ambelachia Tesaliei, născut la 1758, Iulie 12 şi reposat la 1814, Ianuarie 16 în Zemona; Nanni Torsa 1781; Mihail Cocea=(*Κτρα*) cu anul nedescifrabil; Zisis H. Teodor, originar din Blaţa[1], la 1789 şi mort, trăind 21 ani; Ioan Ziai mort la 27 1829, distins în ştiinţă, muzică şi matematică. Mişcătoare este şi inscripţia următoare: «Maria, soţia lui Niştă, Lecu din Vlaho-Clisura, trăind 65 de ani şi venind să-şi vază pe fii ei, pe zişii «fraţii N. Lecu», cari locuesc aci (Zemlin) ca negustori mari şi abiă văzându-i a adormit, cu speranţa în Domnul, la 28 Sept. 1824 şi a fost înmormântată în mijlocul Lazaretului fruntaşilor Zemlinului.

Alţi numeroşi Aromâni şi Daco-Români locuesc acì;

h) In Belgrad colonia aromână a fost şi continuă încă a fi foarte numeroasă. Deşì cei vechi şi cei născuţi acì abià îşi mai aduc aminte de limba lor, totuşi prin legăturile de rudenie cu cei mai noi veniţi, continuă să-şi păstreze caracterul lor aromânesc. Totuşi lor nu li-i permis a se constituì în comunitate a parte, legile sârbeşti interzicând cu desăvârşire alte biserici şi şcoli ortodoxe, în afară de cele sârbeşti.

Poate că acì e locul să pomenesc de câteva din cele mai însemnate familii din Vlaho-Clisura stabilite la Belgrad. Aşà sunt bogătaşii Onciu George, Kike Nicolà, fraţii Panghela (Ion, George şi Costa), Simu Cota Naum (Naumovici),[2] Andrei Dada, Cotta Dada (acesta este stabilit acum la Niş); George Nuşa (Nuşiki); Gherasi (mort), Nasla George, fraţii Boşa (Iancu şi Simu), Miha-al-Iani (Konstantinovici) măcelar, Nache Mandzer (Ştefanovici), Gh. şi Ioan Mironiu, Ghicu al Gruiu, Petru Kritta (Krittici), Kosta Kritta, Ioan Ghema, Biba Alexe; Periche Barberi; Hista Partali (nepoată a lui Gh. Manu din Panciova şi rudă cu Manu din Budapesta), Nicola Pategu, Mita Ivanovici, Mitu Papana, Muşol T. Nasla, Papa Naşca, (fraţii) Ioan Nascu, a cărui fată este măritată după prof. universitar Ştefan Marco-

[1] Oraşul acesta se află în apropierea Vlacho-Clisurei.

[2] Acesta a murit în cursul răsboiului mondial la Parachin (Serbia).

vici, Gh. Dada, Papasofronie, Mitu Foale, Cota şi Nic. Şondi, Costa Keki (Nicolici), Nicola Trămdelu (mort), Duma-al-Leane, Marcu Mandrinu, din a cărui familie se trage binefăcătorul fundaţiei cu acelaş nume dela Panciova, Nicola Grivinitu din Avela originar, dar trecut prin Vlacho Clisura (măcelar), familiile Leca, Pişica, Zica, Fincu, Ghicu-al-Goga şi altele.

i) Greu mi-a fost să cercetez în Neusatz şi Karlovitz. Acì mi-a fost cu neputinţă de-a puteà pătrunde în biserici şi biblioteci. «Nici oamenilor noştri nu le permitem cercetarea lor», mi s'a spus. Cauza este neîncrederea ce le inspiră toţi necunoscuţii, de când Românii de dincolo au început să le pretindă anumite averi bisericeşti şi mănăstireşti.

j) Istoricul bisericii din Budapesta este un monument de mândrie naţională pentru Români (Macedo sau Daco-Români). Din momentul clădirei bisericii lor, pe pământul moscopoleanului Dem. Anghir, ei nu încetează a stărui ca în biserică să se oficieze şi româneşte, ci nu numai greceşte, dupăcum doriau Grecii. Dl Dr. Emil Babeş, însărcinatul coloniei române din Budapesta, în procesul cu colonia greacă a aşternut dejà un lung şi documentat memoriu, în care desfăşoară sumar întemeierea bisericii, cauzele vrajbei cu Grecii, lupta hotărâtă a Românilor pentru limba lor, respingerea acuzaţiilor aduse de Greci, că n'ar fi una şi aceiaşi cu Daco-Românii, ceeace denotă o constiinţă deplină a originei lor, demascarea intrigilor comunităţii greceşti, cari merge aşà departe încât falsifică şi actul de fundaţiune din posesiunea lor din 1788, într'un cuvânt toată lupta dusă de Români pentru un drept sfânt al lor. Observ, că cele mai mari sacrificii băneşti şi cele mai mari donaţii făcute bisericii sunt făcute de Aromâni, şi anume de către Dumitru Arghir din Moscopole şi de către George N. Matzo, recte: *Maciu* din Gopeşi.

Un exemplar din acest preţios memoriu, în limba maghiară, îl posed prin bunavoinţă a dlui Dr. E. Babeş. De-asemenea mare parte din actele referitoare la istoricul bisericii, parte în original, parte în copie, prin buna voinţa dlui Dr. G. Alexici.

Averea bisericii întrece suma de două milioane coroane.

Parte din aşà zişii greci din com. greacă din Budapesta sunt de origină Aromână. Mai toţi însă sunt unguriţi şi nici nu ştiu limba greacă sau română.

Biblioteca bisericii greceşti din Budapesta n'am putut-o vedeà. După asigurările date de părintele I. Georgiade-Murnu nu s'ar găsì într'ânsa lucruri, cari ar puteà interesà pe Români.

Pe o icoană din biserica aceasta stă scris: «Icoana de faţă a Adormirei Născătoarei a fost făcută în aramă cu cheltuiala asociaţiei greco-valahilor din Pesta, ca să fie dată creştinilor pioşi spre binecuvântare din partea Maicei Domnului». In Pesta, 23 Decemvrie 1791.

Alte o mulţime de inscripţii în limba grecească, unele şi în limba germană, se găsesc pe păreţii bisericii din partea de afară, cari amintesc de donatorii şi adormiţii întru Domnul şi care se odihnesc în curtea bisericii. Aşà sunt pomeniţi: un dascăl originar din Cojane (Macedonia); Atanas Panaiot «de origine albanez din Bithcuchi (Albania)»; Arsene Hagi-Nicolavici, bulgar de origine (*rodomŭ bolgarinŭ*). Inscripţia-i pe greceşte şi bulgăreşte; Elisaveta, «soţia lui Anastas H(agi) Ioan dela Marele Sent Miclăuşi al Bănatului, care a trăit 55 ani şi a reposat la 1803, Sept. 8, în Pesta, Ungaria»; «Gheorghe N. Maciu, născut în Gopeşi (Macedonia), mare negustor la Pesta Ungariei. S'a sfârşit în al 79-lea an al etăţii sale, la 14 Sept. 1853». Din inscripţie rezultă, că el a fost unul dintre cei mai mari binefăcători ai coloniei din Pesta; Marcu Raicovitz din Grabova (Maced.), mort în etate de 70 de ani la 1804, Sept. 12; Vichela din Veria (Maced.), mort în 17 Aprilie 1801; urmează un «mormânt comun al întregei familii a lui Naum Fărăcat Voscopolean: *Κοινὸν ταφεῖον πάσης τῆς φαξμυίας Βοσκολίτου Ναουμ τοῦ φαρακάτου*». Mai urmează câteva; unele nu se pot descifrà. Amintesc acì şi de mormântul lui Ambrosiu Dociu din Grabova Macedoniei.

Acestea şi alte câteva inscripţii, le posedăm în greceşte;

b) Biserica din Keskemét este deasemenea datorită Aromânilor şi Grecilor din orăşelul Şacişte, altădată românesc, iar acuma pe deplin grecizat. Acì se află o bibliotecă bogată, compusă din cărţi greceşti, bisericeşti, şi profane, ediţiile cele mai vechi. Deasemenea se păstrează şi mai multe manuscrise greceşti, printre care vre-o cinci traduceri şi originale datorite cunoscutului prim bibliograf grec George Zavira, originar din Şacişte, fost negustor în acel oraş. Acì se află, pe lângă obiecte bisericeşti scumpe, şi un epitaf de mare-preţ. In biserică altă-

dată se oficià greceşte şi româneşte. Azi se oficiază numai greceşte. Registrele cele vechi sunt scrise greceşte, cele de pe la 183...? sârbeşte, iar cele noui ungureşte. Ingrijitorul bisericii este un român bărbier de prin munţii Abrudului. Câteva familii de rit gr.-or. nu cunosc decât limba ungară;

m) Istoricul bisericii din Viena seamănă mult cu al bisericii din Budapesta. Din actul datat din 8 Octomvrie 1796 prin care împăratul Francisc II permite Grecilor şi Românilor înălţarea unei biserici greco orientale, rezultă că comunitatea creştină ortodoxă din Viena erà alcătuită de Români (Macedo-Daco-Români) şi Greci. Un exemplar din acest important act am reuşit să-mi procur şi eu. Este publicat în Viena la 1822 în limba germană, greacă, română şi sârbă. In el se cuprind toate privilegiile acordate de împăratul Francisc II comunităţii greco-române şi sârbă. Astăzi biserica a încăput în mânile grecilor şi nici nu cred să mai fie cu putinţă coloniei româneşti de a beneficià de o parte din averile bisericii, ce pe drept i-se cuvine;

n) Singura biserică, care poartă pe frontispiciul ei inscripţia, că-i înălţată «prin cheltuiala confraţilor Români din Macedonia» este «Sf. Treime» din Miskolz (= Mişcolţ).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Colonia aromână acì se compuneà pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea de peste 350 de familii. Tot comerciul erà în mânile lor. Acì s'a născut marele Andreiu Şaguna, a cărui casă durează şi azi.[1]

Cea mai mare parte din Aromânii stabiliţi acì sunt din Moscopole, Grabova, zisă aromâneşte: Graba, şi alte localităţi ale Albaniei.

Biserica, mai ales altarul şi icoanele, sunt de o frumuseţe minunată. Altarul este în stilul altarului bisericilor române din Cruşova, Vlacho Clisura şi Avela. Pictura pare a fi opera unor zugravi aromâni. Nume, care să indice pe autori, nu există pe icoane, cum nu se pomenesc nici pe icoanele bisericilor aromâne din Macedonia. Odoarele şi obiectele celelalte bisericeşti sunt de o frumuseţe şi scumpete uimitoare. Toate în fir, în argint şi aur curat. Pe obiecte, precum candele, potire etc. stă de cele mai multeori săpat numele donatorului. Printre

[1] Este proprietatea unui negustor evreu.

ele vine des Şaguna (A fost dăruită de către Evretu Şaguna). Acestea-s cuvintele imprimate pe cutia de cuminecătură (= potirul de împărtăşanie), toată de argint şi dăruită de unchiul lui Şaguna[1] şi Dimcea.

Acì găsesc o însemnare despre familia Gojdu, că-i origìnară din satul aromânesc «Beala de sus», de pe lângă Ohrida. Azi încă sunt negustori cu acest nume la Struga (lângă Ohrida).

In biblioteca de acì, printre numeroasele cărţi greceşti vechi, bisericeşti sau profane, am găsit şi vre-o zece exemplare din lucrarea lui G. Rosa: Untersuchungen über die Rom. etc. (din care mi-s'a dat un exemplar), şi următoarele cărţi tipărite la Moscopole: 1) *Ακολουθία τῶν ἁγίων πέντε καὶ δέκα ἱερομαρτύρων ἐν Μοσχοπόλει*; 2) *Ακολουθία τῶν ἀν ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κλίμεντος Αρχιεπισκόπου Αχριδῶν* etc. *ἐν Μοσχοπόλει* 1742. 3) *Συνταγμάπιον ορθόδοξον* etc., *ἐν Μοσχοπόλει αψμξ.*

Averea bisericii întrece suma de 2 milioane şi jumătate. Din ea să plătesc: preotul, cântăreţul, epitropii şi îngrijitorii bisericii. Toată comunitatea este alcătuită din 37 membri, înrudiţi prin alianţă cu vechi aromâni sau descendenţi ai acestora.

Biserica depinde de Karlovitz. Preotul, par. Moţ Albu, român neaoş, slujeşte greceşte, potrivit obiceiului apucat; cantorul este aromân, originar din Moscopole, un oarecare Millea.[2]

Ca şi pretutindeni, arhiva bisericii nu se pune la dispoziţia publicului. Teama de a nu li-se atăcà cumva drepturile asupra beneficierii averii este unica cauză.

Pe prima pagină a registrului cu numele coloniştilor aromâni şi daco-români, înregistraţi după naştere, botez, nuntă, moarte, găsesc cu data 1606, spunându-se că «Colonia greacă (română) a venit pe Dunăre pe la 1100. Aceştia erau Români». Moscopolenii încep să vină în părţile acestea pentru prima dată pe la 1606. De atunci încep să aibă raporturi cu Austria. Românii de acì sunt sub protecţia bisericească a arhiepiscopiei din Ohrida, a primei justiniene.

Tot acì se înseamnă că Joasaf «arhiepiscopul Ochridei» este originar din Moscopole şi că slujba celor şeapte sfinţi numiţi sf. Climenf, sf. Naum, sf. Ioan Vladimir, sf. Naum, Kiril

[1] Numele lui Şaguna este scris greceşte: *Σιαγοῦνα.*

[2] El a fost recomandat ca cântăreţ acì de părintele I. Georgiades Murnu şi-şi semnà numele Milleades!

şi Metodiu, Erasmus, se arată că este tipărită la imprimeria din Moscopole.

Apoi o altă însemnare, prin care se spune că «satele Graba (= Grabova), Lunca, Civara au fost pustiite de Albanezi-mohamedani de mult».

Insemnarea n'are dată.

O altă însemnare spune:

«In 1806 Românii din Moscopole au plecat din cauza ticăloşiilor lui Ali-Paşa din Ianina şi Ismail Paşa din Berat. Ei au plecat în gloate mari cu avutul lor şi cu tot ce au putut duce cu sine».

In diferite sate din districtul Borsad se află morminte cu pietre tumulare, pe care stă scris nume de Aromâni.

Primele începuturi de contopire ale Aromânilor stabiliţi în nordul Ungariei, în centre neromâneşti, se datoresc căsătoriilor lor cu reformaţii sau catolicii. Prin aceasta şi-au pierdut religia şi apoi naţionalitatea copii născuţi.

In curtea bisericii, care serveà altădată drept cimitir, zac o mulţime de pietre tumulare şi cruci, pe care sunt săpate numele celorce zac somnul de veci, cei mai mulţi departe de locul unde au văzut lumina soarelui. Multe sunt acoperite de pulbere, tocite de vreme şi de lipsa unei mâni care să le poarte de grije şi prea puţine păstrate în stare de a fi desluşite. Insemn câteva din ele, cele mai multe cu caractere greceşti:

Wavoci Butal mort în 1870; Soţia lui «Ambrozie Livădaru † 1815; Leka Stillard 1818—1885; Caludi Cosmiski moft la 1784, Martie 27; Jupanjoth [1] Mihaly † 1876, Oct. 2; Mihailovici Sandor Szul 1838—1880; Dimcia (fără dată); Gheorghios Athanas Olas (= Oală!) mort 1804, în etate de 75 ani; Mikloska, 6 Iunie 1873—23 Martie 1874; Duzi Callia, soţia lui Ştefan Pobbasky, trăind 60 de ani şi moartă la 1827, Iunie 3; Leca; Naum (fără date); Mihail Muciu † 1828; Elisabeta, soţia lui Kiril Curuţ † 1867; Iosif Gherga, oficiant de tribunal mort la 1881, Decemvrie 19; soţia lui iubită, născută (Dursza), cea neuitată, a trăit 36 ani fericiţi; nobilul Pilta Mihai al districtului Braşov, jude de tablă, mort, în etate de 68 ani la 1827, sept. 1; Pilta Ianoş, frate cu primul) nobil în etate de 52 ani, mort în 28 Aprilie la 1831; Anna Vretu (*Βρετε*=Vrote?), soţia lui Dim.

[1] Adecă: Jupânjat, din «Jupani».

(*Λιοβερι*=Lioveri) moartă în etate de 24 la 1808, April 26; Dimitrie Pilta, mort în etate de 75 ani la 1785, Sept. 28 (Miskoltz).

Alte numiri ca Capri, Dimcea, Dona etc. abià se mai pot descifrà. Sunt interesante şi cele de mai sus, pentrucă ne arată, unele, cum este al femeii Duzi Calia, măritată după bărbat de altă confesiune.

La 1728 încep năzuinţele Românilor pentru întemeerea bisericii aromâneşti în Mişkolţ. Cei iniţiatori sunt familia Dem. de Pilta, George şi Simion Capri (Român) şi Sakelarie Levendi (Grec). După multe stăruinţi au reuşit să înfrângă împotrivirea bisericii catolice şi să capete dreptul de a-şi clădì biserică. Cele mai mari oferte pentru construirea bisericii sunt făcute de familiile Capri şi de Pilta.[1] Din aceste familii n'a mai rămas nimeni în Mişkolţ, trecând în Polonia sau România. Cred că nu sunt fără interes nici numele şi pronumele următoare, luate după matricola dela 1728 din care reese numărul Românilor, stabiliţi în Mişkolţ. Naşteri:

Gherca A. Pati Atanas, Anastas fiul Mihail Ghica, Lina fata lui Mihail Giupan, Lina fata lui George Guriciu (sau Guriţu (= *Γκορίτζου*), Lina, fata lui Corja Szince I. Teodor Bratu, George Grămba, Elena fata lui Nastu Graboski, Atanas al Druia Stiria, Anast. G. Guriţă, Lina Nicolae Şaguna, Anastas Ioan Şuca, Anastasie Petru Ciuhadaru, Adam şi Sia (gemeni) ai lui Mitru Ciacu, Lina Ioan Dimiţa, Anastas Nicolau Şaguna, Anastas Vruşu Duniţa, Alexe Didani, Gherga Lina Naum Kosmiski, Anastasie Mihali Zubanu (= Jupanu), Atanas Muşa, Atanas Chileafa, Atanas Ioan Dimcea, Lina Mihale Dova, Lina Nastu Graboski, Anastas Dimitrie Ciacu, Anastasie Petru Ciuhadaru, Adam Dumit. Ciacu, Anast. Nastradin, Anastasie Nastu Cruşuveanu, Atanas Ioan Pamberi, I. Dimcea, I. Giupanu, An. Mih. Muciu, An. Baskigiu, Ecat. An. Lonti, Ecat. Anast. Ciobanu, E. Cosmiski, I. Caludi, Ana Amboşiu Livădaru, Vretu Chiria Simcea (= *ζίμσια*!), Nic. Şiarpe, Maria Caravlaha[2] dela Ungvari, Const. Apostolovici, dascăl (= învăţător), Naum Mihale Mociu (= *Μότσιον*), Maria K. Vişiu, S. k. Fándazi, Ana Nic. Manduca, Elisabeta N. Papa, Mihal Şişia, Maria Pescari, Sofia G. Nicolau, Şana Campomare (probabil capu mare, dupăcum

[1] Daco-română.
[2] Daco-română.

rezultă din alt loc din acelaş registru) I. N. Iancu Ciuciu sau Giugiu (*Τζιοίτζιον*), I. K. Romeu, G. Naum Dona, Procop Dursa, Proc. Polizu, Sturnare, Pihta, Vretu (vine de mai multe ori, ca originar din Moscopole, Fearica sau Fraşari), Nicolau Coliciu, Dimcea Mucule, Dim. Simşia, Dim. Bulizu, Dum. Gunca, D. Coca, D. Diamandi, D. Ciacu, Dimos Oparacu (din *Oparac*, sat prăpădit din Albania de jos), Dem. Pilta, Ecat. Nastu Ciambicu, Ecat. Mih Ndona, Elis. G. Cioba, Elis. Marcu, Ecat. Nastu Bărtomi, Ecat. Dimcia, Muculi Bratu, Ecat. Stefu Roza (=*Ρώζια*), Ecat. Nicolae Cărţiţă, Em. Mih. Dociu, Elis. Nacia Pustinica, George Balauri, Gh. Macali, Georg Dadane, Ion Şuca, Deftera Foca Guriţă, Ioan Belian, Ilia Mih. Nişca, Steria Icom. Papamihale Caliciu, G. Pata Coste Presuca, Const. N. Cata, Naum Papamihale, Mitru Luca Mih. Nişca, Maria Nică, Manole Castorian, Maria Vintacovisci, Ar. Belaski, Ilr. Chiuşia, Mih. Chioşa, Maria Thed. Ţupată, Maria Nanu Lazăru, Naum Rozia, Const. Deft. Foca, Nic. Calotă, Nic. Chiliţă, Nic. Ţărţărachi, Naum Titiri, G. Ciomba, Nic. Boiagi, Stefan Duşi, Stameli Ghion, Papa Mihali Călugheru, Pavlu Mărgărit, I. Pulovici, Mih. Nastu Veliu (sau Beliu), Con. I. Churciu (Federovici), Maria Mih. Dumitrovici, Naum D. Liveri, Craşna, Ecat. Costa Plyasca, G. Cusculuri, Ilia N. Leru, Maria Mih. Calai, Ioan Iacomi, Rosalia Anast. Ghiorgumi, Ambrosie Livandoski, Joga (=*ζωγκά γονή του πότε Ανδφαίου Πίτα* (= tata a lui Andrei Pita).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

6. Cuvântul pentru care masele aromâneşti au dispărut stă în contopirea cu populaţia indigenă din necesitatea legăturilor de alianţă; din cauza aceasta mai întotdeauna ortodoxul a trebuit să renunţe la religia sa, adoptând religia noului tovarăş. In centrele sârbeşti contopirea (Românilor cu Sârbii) s'a făcut şi mai uşor, facilitată de comunitatea religiei. In centrele romă neşti, precum în Bănat de pildă, unde mulţi aromâni vor fi fost, contopirea a fost şi mai firească.

7. În toate părţile atenţiunea mea a fost îndreptată spre cercetarea bibliotecilor, că doar voi puteà da peste vre-o nouă şi necunoscută lucrare în felul celei datorite lui Ucuta. Biblioteca din Kecskemet şi cea din Miskolz au fost cercetate cu deamănuntul fără rezultat. Deasemenea cercetările mele la biblioteca muzeului din Budapesta ca şi la Hofbibliothek din Viena au fost fără folos. Nici scrierile lui Kavalioti nu se găsesc acì.

8. Am reuşit să aflu numai, că întreaga bibliotecă a învăţatului Gustav Mayer a rămas prof. Schuchardt, la care trebue să se găsească şi *Protopiria* etc. a lui Kavalioti, pentru care rog onor. Academie s'o împrumute spre a extrage o copie după original pentru noua ediţie proiectată.

9 Cred necesar a mai pomenì acì, că în Arad se găsesc, în biblioteca gimnaziului român, o seamă de manuscrise, mai toate în dublu exemplar, cari nu figurează în catalogul de Mss. al Academiei române. Socotesc că o simplă cerere adresată de către Academie Preacuviosului protosinghel R. Ciorogaru,[1] directorul şcoalei, va binevoì bucuros să dăruiască câte un exemplar.

Mulţămind din adâncul sufletului meu pentru încrederea ce aţi binevoit a-mi acordà, însărcinându-mă cu cercetarea Aromânilor din Austro-Ungaria, sper Domnule Preşedinte, că ţinând seamă de scurtul timp de care am dispus (revine 3 zile pe fiecare oraş visitat), precum şi de greutăţile întâmpinate, veţi binevoì a primì cu îngăduinţă rezultatele acestei călătorì

Primiţi, Vă rog, Domnule Preşedinte asigurarea înaltei mele şi consideraţiuni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bucureşti, la 28 Septemvrie 1907.

Per. Papahagi.

Acela care iubeşte adevărul, care ştie să deosebească binele de rău, apreciind fiecare lucru după valoarea lui reală, fără a se lăsà influinţat de opinii, care acordă faptele sale cu ceeace cugetă şi ştie să păstreze aceeaşi atitudine faţă de suferinţe ca şi faţă de plăceri, va ştì totdeauna să reziste loviturilor soartei. Dobândirea acestor calităţi superioare depinde numai de noi...

*

Utilul fiind măsura necesarului, rezultă că vieaţa simplă îşi are limitele ei, iar prisosul, care rezidă în vieaţa luxoasă şi depăşeşte necesarul, nu cunoaşte nici o limită.

*

Oriunde apare filosofia, ea lasă urmele ei binefăcătoare. Tot ce se atinge de dânsa, se altoieşte cu germenele virtuţii. In casele unde ea străbate, atmosfera devine blândă şi armonioasă, amiciţiile pe cari le creiazà sunt inspirate numai de sentimente nobile, gândurile influenţate de ea sunt înălţătoare.

---

[1] Acuma *episcop.*

La denii.

In seara cea sfântă și mare de denii
Stă epitaful gătit cu prinoase,
Resfiră-aromeli de muscat și verbenii
La privegherea de moarte-Ți Hristoase.

Și preoții cântă psalmodic prohodul
Jalnic ne spun epopea cea mare;
Făclia aprinsă o ține norodul,
Când se îndrumă spre înmormântare.

Si veacuri de veacuri slăvit-au ființa
Celui, ce fu răstignit în durere,
Și neamuri de neamuri păstra-vor credința
Celui ce 'n moarte călcà spre 'nviere.

Maria Baiulescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sonet.

De atâtea ori în nopți cu lună plină,
Purtat de-un dor în suflet ca de-un soare,
Am zăbovit pe căi scânteetoare
De 'nflorări, misteruri și lumină...

Pe-aceleași căi azi sufletu-mi se 'nchină —
In juru-mi umbre, șoapte, flori, splendoare
Și ceru 'ncins cu-aceeaș cingătoare
Ce-am mai slăvit-o 'n nopți fără hodină.

Aceleași zări ca și-alte dăți încântă —
Cu-acelaș farmec început de aseară
S'aud pe prunduri apele cum cântă...

Și totuș azi sub ceru 'ncins de pară
Mă 'mbată parcă noaptea cea mai sfântă
Pe care ochi-mi nici când n'o visară..!

Teodor Murășanu.

Pictori Francezi prin ţara noastră

(1828—1856)

de **Ioan C. Băcilă.**

Există totdeauna un element sufletesc foarte interesant în felul de a privì şi a pricepe lucruri noi, văzute în fugă.

De aceea însemnările de călătorie prezintă aproape oricând interes, cu atât mai mult atunci când călătorul este sau are însuşiri de artist, când notele sunt ilustrate cu desemnuri, creionări făcute «sur le vif».

Pentru Ţerile Româneşti, din secolele trecute atari lucruri sunt mai mult decât interesante, ele capătă o valoare de document istoric.

Felul de a vedeà, de a pricepe şi de a redà al străinilor cari au trecut pe pământul românesc, prezintă totdeauna o sumă de elemente foarte caracteristice, dar mai ales exactităţi veritabile. Asemenea elemente vom încercà să le urmărim în călătoriile unor pictori Francezi cari au trecut prin ţara noastră în prima jumătate a secolului XIX (1828—1856).

Unii au trecut pe la noi ca simpli particulari mânaţi de dorul de a cunoaşte o lume necunoscută pentru ei — cum a fost Théodore Valerio — sau făcând parte din vr'o misiune ştiinţifică sau militară — cum au fost Raffet şi Hector de Béarn — sau trăind câtva timp la noi în ţară — cum au fost Michel Bouquet şi Charles Doussault.

Pe lângă notele ce le-au cules, unii dintre ei au şi desemnat ceeace au văzut, dându-ne vederi de case, de cetăţi, peisagii, costume de ţărani şi de soldaţi, şi diferite aspecte ale societăţii noastre.

Aceşti călători sunt: Hector de Béarn, Raffet, Michel Bouquet, Charles Doussault şi Théodore Valerio, ale căror albume se găsesc în biblioteca Academiei Române, secţia Stampelor

Hector de Béarn.

Hector de Béarn a trecut prin ţara noastră în anul 1828, în timpul răsboiului ruso-turc, trimis de guvernul francez ca să însoţească pe Ducele de Mortemart. Ducele de Mortemart trebuià să întovărăşească armatele ruseşti, spre a observà mersul

răsboiului şi să facă un raport guvernului francez asupra consecinţelor lui şi orientarea politicei franceze. Ca tovarăşi, Ducele a luat pe Henri de Mortemart, Gerault de Crussol şi Hector de Béarn, toţi trei ofiţeri, şi în seara de 1 Maiu 1828, aceşti trimişi ai guvernului francez, părăsesc Parisul, ca a doua zi să ajungă la frontieră şi după ce trec prin Germania, Polonia rusească, ajung la Cameniţa în faţa Hotinului, trecând Nistrul la Isacovici cu trei poduri plutitoare.

De aici merg numai prin Basarabia şi Dobrogea, urmând armata rusească, şi această călătorie ţine dela 1 Iunie până la 15 August, trec apoi la Odesa şi în ziua de 3 Noemvrie se întorc la Paris.

Toată această călătorie, Hector de Béarn o publică sub titlul *Quelques souvenirs d'une Campagne en Turquie 1828*, 1 volum în folio cu 62 de litografii. Pe câte o foaie anterioară litografiilor este scrisă călătoria. Acest volum este dedicat lui Casimir Duce de Mortemart, în amintirea călătoriilor făcute împreună în timpul răsboiului ruso-turc, pe care l-a însoţit în răsboiu şi în diplomaţie.

Dela acest călător, care este şi un foarte bun desenator — pentrucă fiecare popas este însoţit de câte un desen luat la faţa locului, — ne-au rămas ştiri privitoare la mişcarea oştirilor ruseşti prin ţerile române, descrieri de oraşe şi de case pe cari le-a vizitat. Din cetirea călătoriei vedem că l-a impresionat mult stepa românească, locuinţa şi traiul ţăranului român şi admiraţia ce o are faţă de frumseţea femeii române, de curăţenia şi grija cu care îşi ţine gospodăria.

Dela Isacovici, punctul de plecare prin Basarabia, până la oraşul Bălţi, trec numai printr'un sat, Breşitani, apoi se înfundă în stepa română, unde nu văd decât cârduri de berze şi din când în când colibe acoperite cu paie, de unde ieşeau oameni ca să-i salute închinându-se până la pământ. Este isbit mai cu seamă de acele colibe şi bordeie şi de îmbrăcămintea oamenilor cu cojoace, pe cari el îi luà drept «un fel de oameni acoperiţi cu piei de animale», de raritatea satelor în mijlocul stepei, unde nu găsesc o picătură de apă, şi de monotonia locului fără un arbore, neavând pe drum nici o variaţie, decât numai acele *curganuri* sau vechi morminte, cari se găseau din când în când pe câmpie.

La miezul nopţii ajunge în oraşul Bălţi, oraş destul de urât, unde a poposit şi a avut o surprindere când a intrat într'o casă şi a văzut o femeie de toată frumuseţea dormind într'un pat împreună cu un copilaş. Agăţat de grindă erà un leagăn cu alt copilaş. Pentru el a fost o adevărată revelaţie, el care în tot drumul nu văzuse decât oameni îmbrăcaţi cu cojoace şi aceasta numai din fuga trăsurii.

După o zi de popas, gonind mai departe pe câmpie ajunge la Chişinău, capitala Basarabiei, oraş frumos cu case mari, străzi largi dar nepavate, cu pretenţia de a fi un oraş european, şi cu mulţi Evrei. Amintirea patriei îi vine în minte şi mai cu seamă bulevardurile Parisului, când întâlneşte în Chişinău o franţuzoaică, care se ocupà cu meseria de modistă, singura în acest oraş. De aici ajunge la Bender, oraş cu case mici, străzi foarte largi, dar nepavate şi cu o populaţie amestecată.

Vizitează cetatea, care este o ruină şi casa unde a locuit regele Suediei, Carol XII, o simplă rămăşiţă de zid acum.

De aici merge la Ismail, apoi la 1 Iunie la Bolgrad. — Tobalskaia, unde erà strânsă armata rusească, cu 144 tunuri şi gata să treacă Dunărea. După ce face vizitele de rigoare generalilor Diebici şi Wigenştein, are timp să observe împrejurimile şi ne dă relaţii foarte interesante. El observă că în acest colţ de ţară, populaţia este compusă din Moldoveni, şi o colonie de Bulgari, cari se ocupă cu agricultura, şi puţini Evrei cari fac comerţ. Pământul în această parte este sărat şi popolaţia face mari sforţări ca să-l amelioreze. Cât timp a stat aici vizitează şi Satunova, locul unde a fost distrusă flota turcească şi omorât Paşa Murad Bey. In ziua de 12 Iunie armata rusească trece Dunărea pe un pod de vase, lung de 315 paşi, după ce întimpină o rezistenţă înverşunată din partea Turcilor, şi cantonează la Kurgan Vizir, de lângă Isaceea, renumit printr'o înălţime ce predomină câmpia. După informaţiile culese dela locuitori, se spune că odată un Paşe voind să arate unui parlamentar duşman, de ce putere de soldaţi dispune, a dat ordin ca fiecare soldat turc să aducă o mână de pământ şi astfel s'a ridicat acea movilă uriaşe, pe care s'a urcat Paşa cu parlamentarul şi i-a arătat câmpia plină de batalioanele turceşti. La Isaccea, vizitează ruinele fortificaţiilor, aruncate de Turci în aer împreună cu magaziile de pulbere şi de provizii, pe Paşa pri-

zonier şi moscheiele. Ceeace l-a impresionat mult a fost indiferenţa locuitorilor faţă de armata victorioasă, sângele rece cu care priveau pe Ruşi, lucru ce l-a observat şi la Paşa prizonier, care a ştiut să-şi scape averea şi haremul într'o moscheie.

După câteva zile de mers pe un teren păduros, ajunge la Babadag, oraş foarte urât, aşezat în stepă, dar cu oare care priveliişte. In vizita care a făcut-o la Babadag, cetate întărită de Turci, cu imensa casarmă pătrată ridicată de Sultanul Mahmud în 1806, a avut o priveliişte minunată din înălţimile oraşului, şi mai cu seamă vestita cişmea din mijlocul curţii căsărmii, cu zecile de guri pe unde curge apa şi cu inscripţia în limba arabă.

Dela Babadag merge la Bazargic, unde ajunge la 13 Iulie, după ce trece prin sate arse şi distruse din cauza luptelor ce au fost pe aici, ca Makaul, Beradahulo şi Karatai. La Karatai, de unde are o priveliişte măreaţă spre Marea Neagră, asistă la un Te Deum, pentru ocuparea Măcinului şi Brăilei, de Ruşi. Sub un cer brăzdat de fulgere şi trăznete şi însoţit de bubuitul tunurilor s'a oficiat Te-Deum, la care a luat parte Impăratul, toată armata aşezată într'un mare caré-u, şi cu toţii ascultau slujba într'o adâncă evlavie.

La 25 Iunie trece prin Valea Karasului, unde află de ocuparea Hârşovei şi Constanţei de Ruşi, amândouă apărate cu tunuri englezeşti. Cât timp a stat aici, vizitează această regiune dunăreană cu vechea albie a Dunării, care este o vale mlăştinoasă şi strânsă aproape în toată lungimea sa de stânci şi se prelungeşte până la mare; vorbeşte şi despre valul lui Traian, care se întinde dela Raşova până la Constanţa — lung de 25 de leghi — şi pe care Turcii l-au păstrat intact. In ziua de 13 Iulie este la Bazargic, oraş mare, cu străzi strâmte, dar cu trotuare; oraşul are multe fântâni şi moschei, patru bazaruri şi câteva case mai elegante. Moscheia pe care o vizitează, o găseşte atât de interesantă, că o şi desemnează şi o descrie în mod amănunţit şi este destul de frumoasă cu tribunele ei deoparte şi de alta a intrării, cu picturile colorate de pe ziduri şi cu inscripţii ce cuprind verseturi din Coran. Lumea orientală pe care el o văzuse prin albumuri, o vedea şi o simţia aici la noi, în Bazargic.

In acest timp fiind ziua onomastică a Impărătesei Rusiei, asistă la Te-Deumul, făcut sub un imens cort, transformat în

capelă, din cauza căldurii colosale. Un detaşament din fiecare regiment azistà la slujbă, şi corul erà format de o muzică militară care executà bucăţi religioase.

In ziua de 18 pleacă spre Varna, Şumla, vine înapoi la Bazargic şi vizitează părţi din oraş pe cari nu le-a văzut şi în special casa Paşei. Descrie cu o deosebită atenţie această locuinţă a unui om cu două puteri nelimitate, de soldat superior şi de soţ al unui harem.

Casa cu multe etaje erà aşezată în mijlocul unei curţi, erà destul de elegantă, şi toate coloanele, balcoanele şi ornamentele dela acoperiş erau făcute din lemn foarte bine lustruit şi într'un mod artistic lucrate. La parter erau mici bazine cu apă ţâşnitoare şi de jur împrejur divane. Gânduri melancolice îl cuprind, când ştià că în această casă a fost vieaţă şi iubire şi acum nu este decât o pustietate cu camere goale, căci Paşa a ştiut din vreme să-şi ducă comoara scumpă de femei, departe de locul unde vin oameni cu ochii lacomi şi sânge aprins.

Dela Bazargic pleacă spre Mangalia, sat mic la Marea Neagră, fără port, dar cu o plaje minunată, cu o moscheie minunată şi cu mulţi ţânţari. In ziua de 11 August este la Constanţa, şi dela el aflăm că în anul 1828 Constanţa erà port fortificat la Marea Neagră, întărit cu ziduri crenelate, cu un *pont-levis* spre uscat, având o inscripţie turcească diasupra şi cu fortificaţii puternice spre mare. (Fig. 1). Desenul pe care ni-l prezentă este destul de bun şi putem să ne facem o ideie asupra acestei fortificaţii turceşti de mâna a doua, la Marea Neagră.

Dela Constanţa pleacă cu o corabie rusească spre Odesa, unde stă până în ziua de 3 Noemvrie când pleacă la Paris.

Aceasta este, în rezumat călătoria lui Hector de Béarn prin ţara noastră. Acest Jurnal ilustrat de călătorie în care a însemnat numai ce a văzut şi a desemnat, numai ce i-s'a părut mai caracteristic este un document important pentru ţara noastră. El a însemnat fără părtinire şi fără să consulte documentele diplomatice, H. de Béarn este un călător desinteresat, care a colindat toată Basarabia şi Dobrogea, dela Hotin până la Bazargic şi aduce o contribuţie mai mult la cunoaşterea ţerii noastre. Cu acest călător francez din primele decenii ale secolului XIX, se adaugă încă unul la şirul cel mare al celor ce s'au perindat în Terile Române.

Amintesc aici şi desemnurile cari sunt date în acest memorial de călătorie, ele au mărimea 27×17 cm., şi sunt în număr de 25.

Nr. 6. Trecerea Nistrului la Isacovici pe trei brudine, în fund se vede un oraş; pe malul rusesc un pluton de soldaţi dă onorurile militare şi pe malul austriac alt pluton deasemenea dă onorurile.

Nr. 7. O femeie cu copilul dormind. Interior de casă în oraşul Bălţi.

Nr. 8. Vederea din depărtare a cetăţii Bender, cu ziduri şi turnuri. In faţă un sat destul de sărăcăcios cu case mici, o biserică şi trupele ruseşti întrând în sat.

Nr. 9. Bolgrad Tobalskaia cu lagărul rusesc; în faţă cortul Ţarului şi în fund lagărul armatei şi nişte dealuri.

Nr. 10. Satunova. Câmpul de luptă cu atacul Ruşilor şi lagărul, în fund la poalele unor munţi, un sat care arde.

Nr. 11. Trecerea armatei ruseşti peste Dunăre pe un pod de vase.

Nr. 12. Kurgan Vizir. Lagărul armatei ruseşti cu care infanterie, cavalerie, artilerie şi în mijloc o movilă înaltă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nr. 13. Isaccea. Vederea unei moschei în ruină, alături cimitirul.

Nr. 14. Babadag. O vedere a oraşului cu cazarmă, în fund dealuri.

Nr. 15. Vederea cazărmei din Babadag (interiorul curţei); în mijloc vestita cişmea, mai jos se dă inscripţia de pe cişmea în limba arabă.

Nr. 16. Makaul. Vederea moscheiei cu minaretul şi câteva case împrejur.

Nr. 17. Karatai. Oficierea Te-Deum-ului pe o vijelie. Pe o estradă se face serviciul divin, armata este afară în carè-u, în fund lagărul cu corturile.

Nr. 18. O vedere a văii Carasului.

Nr. 19. O vedere a vechei albii a Dunării cu stufuri şi stânci.

Nr. 20. Vederea oraşului Bazargic. In planul întâi e lupta între avant-garda rusească şi cea turcească; în fund oraşul.

Nr. 21. O vedere a moscheiei din Bazargic cu minaretul; alături case.

Nr. 22. Vederea interiorului moscheiei.

Nr. 23. Oficiarea unui Te-Deum sub un imens cort transformat în capelă. In fund se vede altarul unde oficiază doi preoţi, alături la oarecare distanţă Impăratul cu suita; afară este armata.

Nr. 37. Vederea generală a oraşului Bazargic, în stânga lagărul rusesc, în dreapta cimitirul turcesc pe o coastă, în fund oraşul.

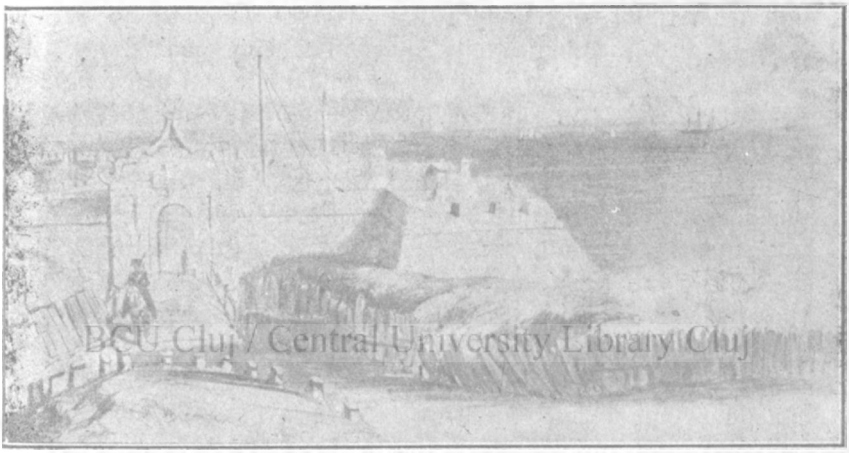
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fig. 1. Oraşul Constanţa (Dobrogea) cu forticaţii spre Marea neagră.

Nr. 38. Casa Paşei din Bazargic (vedere exterioară) cu două etaje şi cu un balcon de jur împrejur. Este o schiţă foarte interesantă.

Nr. 39. Casa Paşei din Bazargic. (Sala haremului).

Nr. 40. La Selimtova, se dă în onoarea ambasadorului francez o serbare, iar ca distracţie, soldaţii au un joc, unde aruncă în sus un soldat şi îl prind în mâni.

Nr. 41. Vederea moscheiei din Mangalia.

Nr. 42. Vederea cetăţii Constanţa cu ziduri crenelate, cu un *pont-levis* şi cu inscripţia turcească deasupra porţii. (Fig. 1).

Nr. 47. Vederea cetăţii Constanţa de pe mare.

(Va urmà).

Cuviosul preot Moise Harapul.[1]

In părţile Eghipetului a fost odată un tâlhar vestit, cu numele Moise, etiop de neam şi negru la faţă. Fiind în tinereţe rob lui Psamitic, un dregător al ocârmuirii, acesta l-a alungat dela casa lui pentru multele sale răutăţi şi furtişaguri, iar Moise, cu vremea, s'a alăturat de tâlhari. Şi văzându-l furii tare la trup şi aspru la obiceiu, i-au făcut mai marele lor. Deci tâlhărind el cu tovarăşii, mult sânge a vărsat şi groază mare a împrăştiat peste tot pământul lui Misraim. Iară ceice auzeau pomenindu-i-se numele, dela mlaştinile Deltei până dincolo de cataracte, se înfricoşau şi se rugau lui Dumnezeu să-i păzească de vederea feţei lui întunecate. Căci Moise adeseori treceà apele Nilului înnot, ca să fure oile şi cârlanii ce păşteau mai încoace de muntele Sinai, sau să jefuiască caravanele dinspre pustia cea mare, răpind cămilele cu toate bogăţiile lor.

Odată aruncându-se asupra unor drumeţi, a fost oprit dela păcatul de moarte de cânii unui cioban. Aflând mai târziu că stăpânul zăvozilor îşi paşte oile de cealaltă parte a râului, şi a pus în minte ca să-l ucidă. Dar apele Nilului fiind revărsate, Moise n'a stat mult pe gânduri, ci legându-şi hainele pe cap, şi-a luat cuţitul între dinţi şi s'a asvârlit în undă. Văzându-l ciobanul cum înnoată de aprig, a fugit şi şi-a lăsat turma în părăsire. Moise negăsindu-l să-l piarză, a înjunghiat patru berbeci graşi, pe care legându-i cu o funie, a trecut iarăş prin apă, pe malul celalalt, trăgând berbecii după dânsul. Şi când a ajuns la gazda lui, a mâncat carnea într'ales, iar din pieile berbecilor a făcut burdufuri pentru vin.

Ci, după multe nelegiuiri şi vărsări de sânge, Moise a avut într'o noapte un vis...

Se făceà par'că pe un drum necunoscut, pe unde nu mai fusese. O arşiţă toropitoare îl apăsà ca plumbul, căci hamzânul, vântul cel înfricoşat al Eghipetului, suflà tare dinspre pustie. Invăluit de nisip, chinuit de sete şi neştiutor încotro se îndreaptă, el păşeà cu anevoie, când o femeie îi ieşì în cale. Iar în pieptul ei desgolit aveà împlântat un cuţit. Cum îl văzù

[1] Din volumul **„Vieţile Sfinţilor“** de Mihail Sadoveanu şi D. D. Patraşcanu, care va apăreà în curând, în editura **„Vieaţa Românească“**.

pe Moise, întinse cu groază mânile cătră dânsul. Moise o cunoscù şi cunoscù şi cuţitul, căci numai cu câteva zile înainte o ucisese. Spăimântându-se, fugì atunci în neştire şi nimerì într'o peşteră, cu multe hrube şi cotloane, în care, chiar dela intrare, miasme otrăvite îi tăiară suflarea. Voind să iasă de acolo, mai rău se încurcà. Iar înaintea lui răsăreau acuma, ca din pământ, dihănii fioroase, lei, tigrii, pardoşi, şi şerpi înveninaţi, groşi ca bălaurii, şi şopârle cât crocodilii. Şi cu toatele se repezeau cu gurile căscate ca să-l înghiţă. Şi, pe când picioarele lui grele abià puteau să-l mai poarte, deodată a fulgerat în peşteră o lumină strălucitoare, care l-a lovit peste faţă ca un biciu de foc — şi el a căzut la pământ.

Moise s'a trezit cu spaimă mare şi chiar din clipa aceia, adunându-şi gândurile, s'a hotărât să-şi schimbe felul vieţii. Deci a lăsat tâlhăritul, despărţindu-se de tovarăşi şi, plin de râvnă, s'a dus la o mănăstire în pustie, unde ucenicii marelui Antonie se întreceau în fapte cucernice. Acolo, giuruindu-se lui Dumnezeu, se căinà ziua şi noaptea pentru păcatele lui, ucigându-şi trupul şi vărsând multe lacrămi. Şi mergeà la toate slujbele, nelenevindu-se dela nici o osteneală, fiind cel mai smerit. Apoi, luându-şi o chilie de sihastru, vieţuià întru Domnul în adâncă pocăinţă, aşà că în scurtă vreme, s'a făcut monah fericit. Iară Dumnezeu se bucurà de îndreptarea păcătosului.

S'a întâmplat odată ca, pe la miezul nopţii, să năvălească în chilia lui patru tâlhari din pustie, neştiind cine osteneşte acolo. Moise stând la rugăciune, i-a întrebat:

— Ce doriţi dela mine, fraţilor?

Aceia au răspuns:

— Dă-ne iute banii şi tot ce ai mai de preţ.

Moise le-a grăit cu glas potolit:

— Bani şi lucruri de preţ nu am.

Atunci cei patru s'au aruncat asupra lui, dar Moise oftând din greu, s'a ridicat liniştit şi i-a biruit uşor pe toţi, legându-i câte pe unul. Apoi luându-i pe tuspatru în spinare, ca pe nişte saci umpluţi cu paie, i-a dus în mănăstire descărcându-i înaintea fraţilor şi zicând:

— Deoarece mie nu mi se cade să fac strâmbătate nimănui, iar aceştia venind cu silă asupra mea, i-am prins precum îi vedeţi. Deci, ce porunciţi pentru ei?

Părinţii au răspuns:

— Noi nu putem ucide pe nimeni. Să-i lăsăm în judecata celui Atotputernic care dă fieştecăruia după faptele sale. Deci desleagă-i şi să fie slobozi.

Iară celce tâlhărise şi el, deslegându-i, le-a zis:

— Mergeţi şi nu mai supăraţi pe Dumnezeu!

— Cunoscând tâlharii, că acela erà Moise, s'au mirat mult de schimbarea lui, şi umblând şi ei întru frica Domnului, s'au făcut cu toţii monahi. Aşişderea şi tovarăşii lui Moise: Auzind că vătavul lor s'a pocăit, au venit şi ei la mănăstire. Iară Dumnezeu se bucurà, că cei fărădelege se îndreaptă pe căile lui.

Toate acestea se întâmplau pe vremea împăratului Constantin, feciorul Elenei.

* * *

Dar diavolii stăteau la pândă ca să strice minunatele întocmiri ale lui Dumnezeu.

Deci pe când Moise petreceà în nevoi, au năvălit necuraţii asupră-i, şi prin gânduri vinovate căutau să-l aducă iarăş la vieaţa cea destrăbălată. Şi cu cât străduinţele lui erau mai mari, cu atâta şi opintirile acelora erau mai îndârjite. Moise se închinà lui Dumnezeu cu osârdie şi, plângând lacrămi amare, îi cereà sfântul său ajutor. Dară neputând să îndepărteze dela dânsul uneltirile diavoleşti, s'a dus în schit, la părintele Isidor, stareţul, şi i-a spus de toate bântuirile cele trupeşti.

Sfântul Isidor l-a povăţuit ca un părinte bun:

— Nu te tulburà, frate, — i-a spus el — că încă eşti începător în bogata de mulţămiri vieaţă monahicească. Pentru aceea şi diavolii năvălesc mai cu tărie asupra ta, căutând în tine obiceiul de mai înainte. Ca să-i goneşti, înfrânează-te în mâncare, căci de aici, ca dintr'un izvor necurat, vin toate răutăţile. Şi, precum cânele cel obişnuit să roadă oase lângă trunchiul măcelarului, nu se duce până-ce acesta nu închide, iară după aceea se îndepărtează topindu-se de foame, asemenea şi demonul desfrânării şade mereu lângă cel îmbuibat. Dacă însă tu vei petrece în post omorându-ţi mădularele, atunci şi Satana, ca un câne izgonit, se va duce dela tine.

Deci intrând Moise în chilia sa şi închizându-se acolo, petreceà acuma în aspră postire, mâncând numai seara, după apusul soarelui, o fărâmă mică de pită, stropită cu isop, şi oste-

mindu-se mereu întru lucrul mânilor sale. Rugăciunea o făceà de 50 de ori pe fiecare zi şi, când o începeà, se aruncà în genunchi atingând cu fruntea pământul. Iară genunchii se învârtoşaseră ca lemnul. El chiemà într'ajutor cu plângeri şi suspine pe Domnul şi stăpânul său, zicând: «Nu mă lăsà, Ziditorule, căci sunt aşezat între săbii». Dară, cu toată osârdia lui, diavolul sta mereu lângă dânsul.

Pentru aceea Moise s'a dus iarăş la Părintele Isidor.

— Părinte — a spus el lăcrămând — nu pot sta în chilie de răul tulburărilor mele.

Sfântul Isidor luându-l de mână, l-a suit pe vârful casei şi i-a zis:

«Caută spre apus!»

Moise, uitându-se într'acolo, a văzut mulţime de draci înfricoşaţi gâlcevindu-se şi gătindu-se de răsboiu. Atunci iarăş a grăit Sfântul:

«Caută spre răsărit!»

Privind şi în acea parte, i s'a arătat o ceată de îngeri, înveşmântaţi în alb, care asemenea se găteau de luptă. Zis-a Sfântul Isidor către Moise:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Cei despre apus ridică răsboiu asupra sfinţilor lui Dumnezeu, dară cei despre răsărit sunt trimişii lui, spre ajutorul neputincioşilor buni. Insă, vezi, frate Moise, mai mulţi sunt ceice ne ajută nouă decât ceice ne vrăjmăşesc. Deci, nu pierde nădejdea şi încrede-te în puterea lui Dumnezeu!

Intărindu-se Moise cu o vedenie ca aceasta şi cu mângăietoarele cuvinte ale Prea Cuviosului, s'a întors iarăş în chilia lui. Inflăcărarea rugăciunilor şi căinţa cea sfăşietoare se revărsau din sufletu-i aprins, asemenea puhoiului clocotitor. Dar acuma diavolul îl hărţuià mai vârtos prin somn, aprinzându-i nălucirile cele zadarnice şi răscolind cu ghiarele-i necurate prin toate ascunzişurile lui sufleteşti. Şi acolo unde luptătorul biruià cu uşurinţă ziua, cădeà în ispită noaptea. Intristat fiind în sufletul său, într'o zi, în faptul dimineţii. Moisi şi-a luat toiagul pribegiei şi a mers de astădată la un schivnic bătrân şi foarte iscusit din pustia Tebaidei.

— Părinte, — l-a întrebat el — ce să fac ca să mă curăţ de întinarea cea fără de voie? Căci, pentru păcatele mele, sunt

lăsat în părăsire şi, întru acest chip, noaptea, înşelătore vedenii mă împing spre păcat.

Schivnicul i-a spus:

— Fiiule, de vreme ce mintea ta n'ai despărţit-o cu totul de acele deşertăciuni despre care mi-ai vorbit şi sufletul tău tulburat nu s'a statornicit vitejeşte în singurătatea chiliei, pentru aceea pătimeşti. Dară, fiindcă ziua eşti apărat şi numai noaptea, zici că eşti bântuit, ca să te curăţi cu totul, nu trebuie să mai dormi. Deci, întăreşte-te pentru veghe, şi astfel te vei linişti de acel răsboiu.

Moise primind sfatul, s'a întors uşurat la chilia sa. Şi aici, mai înainte de a trece pragul, s'a aruncat la pământ mulţămind cu lacrămi lui Dumnezeu, pentrucă, prin gura celui ales, i-a arătat calea izbăvirii. Şi petreceà acuma neobosita lui vieaţă, ziua cu aspră postire şi noaptea cu neodihnă. Iar pentruca să scape de bucuria somnului, care pentru dânsul erà dela Satana, — întreaga noapte sta în picioare, în mijlocul chiliei, fără să-şi mai plece ca altădată genunchii la rugăciune. El a vieţuit aşà şase ani; şi în toată această vreme trupul său se uscase ca o momâe ascunsă în nisipurile pustiei. Şi numai ochii îi erau vii. Iar în ei se vedeà o mare durere, căci — astfel fiind voinţa lui Dumnezeu — trupu-i, aşà schingiuit şi ucis, purtà şi acuma răsboiu duhului său.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dară, de multeori acolo unde este otrăvită întristare şi suspin, ori unde ochiul omenesc vede lucruri neînţelese, Dumnezeu îşi arată mai vederat adânca lui înţelepciune. Căci ţelurile lui sunt necunoscute celor născuţi din femeie. Iară Moise, fiind ispitit ca aurul în vasul de lut, aveà să primească dela Domnul său cea mai slăvită cunună a vieţii pătimitoare.

* * *

Scrie Paladie în Laosaiconul său, întărit şi de patericul Alfa-Vita, multe şi înălţătoare de suflet amănunte asupra vieţii Sfântului Moise Harapul ce fusese mai întâiu vătav de tâlhari. Căci dacă s'a arătat aici păcatele şi fărădelegile sale, este numai ca şi îndreptarea lui să fie arătată. Fiindcă şi greşalele sfinţilor — celece au fost mai înainte — nu se ascund, tocmai pentru preamărirea milostivirii lui Dumnezeu, care scoate vrednic din nevrednicie şi drepţi din cei păcătoşi, iară pe cel smerit îl înalţă...

Deci cuviosul Moise, în râvna lui pentru mântuire, a găsit şi altă rânduială — de vieaţă înăsprită. Anume, eşind noaptea din chilie, luà uşurel vasele deşarte de apă ale monahilor din pustie, şi le aşezà la loc pline, fără ca ei să afle cine le-a umplut. Iar unii din bătrâni stăteau departe de apă ca la două stadii, alţii, la trei şi la patru, iar alţii şi mai mult.

Dar Marele Vrăjmaş, care pândeşte mereu pe celce umblă în căile Domnului şi n'are astâmpăr dacă nu face rău, a săvârşit asupra sfântului Moise o negrăită răutate, despre care se scrie pe larg în patericul schitului.

Anume, pe când într'o noapte neobositul Moise se nevoià la un puţ ca să umple vasele fraţilor săi, diavolul l-a lovit cu un par peste şale doborându-l la pământ. Moise a rămas acolo stând ca un mort. Iar a doua zi, în zorii dimineţii, pustnicii ducându-se la fântână, l-au găsit pe luptătorul lui Hristos aproape fără suflare. Auzind această întristătoare veste, Sfântul Isidor, părintele schitului, a venit cu ceilalţi fraţi şi ridicându-l de unde zăceà, l-au dus pe mâni în biserică. Aici Moise s'a trezit din somnul cel apropiat al morţii; dar mijlocul lui fiind frânt, a bolit multă vreme şi, numai după un an, s'a înfiripat puţintel.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când a început iarăş să umble pe slăbănogitele lui picioare sfântul Isidor i-a spus:

«Frate Moise, în numele Domnului nostru celui prea Inalt, află prin gura mea nevrednică, că pătimaşele tale supărări au încetat. Deci apropie-te cu îndrăsneală şi împărtăşeşte-te din Sfintele Taine ale trupului său. Şi să ştii dela mine, că pentru aceea a fost îndreptat asupră-ţi un răsboiu atâta de greu, ca să nu te lauzi în mintea ta, că ai biruit pornirile necurate numai cu nevoinţele tale. Aceasta ca să nu piei înălţându-te.

Moise împărtăşindu-se cu sfântul Trup, şi-a petrecut în pace de aici înainte umilita lui vieaţă. Iară asupra diavolilor a luat atâta putere dela Dumnezeu, încât îi defăimà ca pe nişte muşte. Deci el s'a umplut cu darul sfântului Duh, aşà că numele lui, învăluit acuma în dulce mireasmă, erà vestit peste tot, în ţara lui Misraim.

Ci, auzind despre dânsul un mare diregător pământesc de prin părţile locului, a venit la schit anume să-l vază. Când i s'a spus, Moise, a eşit din chilie cu grabă şi a fugit vrând

să se ascunză într'o baltă cu trestie. Pe drum, întâmpinându-l diregătorul acela cu slugile sale, l-au întrebat:

— Unde este chilia părintelui Moise?

El le-a zis:

— Ce voiţi dela dânsul?

— Să-l vedem şi să ne binecuvinteze — a răspuns acela.

— Zadarnic umblaţi — le-a răspuns smeritul pustnic, — el este un bătrân nebun, ticălos şi are vieaţă necurată.

Auzind diregătorul unele ca aceste, foarte s'a mâhnit şi a zis către clirici, când a ajuns în chinovie:

— Am venit să mă binecuvintez de către părintele Moise, dară pe drum ne-a întâmpinat un monah mergând în Eghipet, care a rostit cuvinte de hulă împotriva lui, numindu-l nebun, ticălos şi om cu vieaţa necurată.

Cliricii au întrebat:

— Ce fel erà monahul acela?

Diregătorul a zis:

— Un moşneag înalt, negru la faţă şi îmbrăcat cu haine proaste.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Atunci fraţii au răspuns uşuraţi:

— Acela erà chiar Părintele Moise şi de vreme ce n'a voit să fie văzut şi cinstit de către voi, a grăit singur vorbe urâte despre sine însuşi.

* * *

Cuviosul Moise, după ani mulţi de vieaţă luminoasă şi curată, s'a învrednicit şi de rânduiala preoţiei. Deci când l-au ridicat la această treaptă şi l-au îmbrăcat în Stihar, episcopul a zis către cei de faţă:

— Acuma părintele Moise este alb cu totul.

Dar bătrânul a întrebat cu umilinţă pe episcop:

— Stăpâne, oare cele din afară fac pe preot alb, au cele dinlăuntru?

Episcopul voind să-l ispitească, a spus cliricilor:

— Când va intrà Moise în altar să-l goniţi, apoi duceţi-vă după dânsul şi ascultaţi-l ce va grăì.

Cliricii au făcut întocmai cum li-s'a zis, şi când Moise s'a apropiat de uşa altarului, l-au alungat, strigându-i:

«Harapule, depărtează-te!»

Atunci Moise a eşit din biserică cu grabă. Ajungând într'un loc mai ferit, s'a aşezat pe o piatră şi şi-a plecat capul lui negru pe mâni. Aşadar vieaţa sa rămâne de douăori întinată: şi prin fărădelegile de mai înainte şi prin negreaţa cea întunecată, pe care fraţii i-au pus-o stăvilă, când a voit să intre în altar. Mântuirea lui deci este perdută, după voinţa lui Dumnezeu; căci în trupul său necurat şi sufletul trebue să-i fie tot cu asemănare.

Astfel gândeà Moise cufundat în adâncă întristare. Apoi el îşi zice cu glas:

«Aşà ţi-se cade, hoit negru şi spurcat! Dacă nu eşti vrednic de cele sfinte, pentruce ai cutezat, încenuşatule, să te apropii de altar?»

Şi lovindu-se cu pumnii peste cap, strigă:

— Câne, bine ţi-au făcut!

Deci zicând aceste vorbe desnădăjduite, şi-a ridicat fruntea. In faţa lui, în lumină orbitoare şedeà un înger al Domnului care-i spuse:

«Bucură-te, Moise!»

Universitatea Central University Library Cluj

Moise spăimântat, s'a frecat cu mânile la ochi, dar înaintea sa erau numai doi călugări din schit, care se duceau să spună episcopului cele ce auziseră din gura lui. Iar episcopul chemându-l numai decât, l-a hirotonisit preot. După asta l-a întrebat:

— Părinte, ce-ai gândit atunci când te-am izgonit şi când te-am chemat îndărăt?

Moise a răspuns:

— M'am asemănat cânelui, care când e gonit fuge şi când e chemat, se întoarce alergând.

Zis-a atunci episcopul:

— Cu adevărat omul acesta este vrednic de dumnezeescul dar, căci Dumnezeu înalţă pe cel umilit.

* * *

După primirea rânduielii preoţeşti, cuviosul Moise mai petrecând 15 ani, iară dela naştere având optzeci fără cinci, a adunat 75 de ucenici şi s'a sfârşit muceniceşte.

Anume, într'una din zile, stând el la un loc cu ceilalţi chinoviţi, a zis prin dumnezeiască suflare:

— Fraţilor, sculaţi-vă şi fugiţi de aici, pentrucă astăzi vor venì varvarii în schit ca să taie pe monahi.

Dar fraţii i-au răspuns:

— Vino şi tu cu noi.

La care cuviosul Moise a vorbit aşà:

— Eu de multă vreme aştept ziua aceasta, căci cugetul meu este încărcat de grele păcate. Iată însă că a sosit ceasul binecuvântat, când se vor împlinì cuvintele stăpânului meu: «Ceice scot sabia, de sabie vor pierì». Şi, fiindcă eu în tinereţele mele de multeori am ridicat-o asupra aproapelui, de aceea, fraţilor trebue să rămân. Şi întru acest chip, îmi voiu sfârşì nevrednica-mi vieaţă.

La aceste cuvinte, cei mai mulţi dintre pustnici s'au ridicat şi au părăsit locul acela, rămânând lângă dânsul numai şapte din ucenicii lui. Atunci Moise le-a zis acestora, privind ca în vis:

«Varvarii se apropie».

Dar unul din cei rămaşi, cuprins fiind de frică, a fugit din chilie şi s'a ascuns mai departe. Şi deodată cu sgomot mare, au năvălit păgânii din pustie şi au tăiat pe Moise, împreună cu cei şase călugări ce stătuseră lângă dânsul. Iar acela ce fugise prin apropiere, a văzut de unde erà ascuns, deschizându-se cerul şi şapte cununi luminoase pogorându-se dintru înălţime. Şi căzând el în genunchi, a preamărit pe Dumnezeu.

Iară când au venit ceilalţi monahi au îngropat mucenicestile trupuri plângând şi stropindu-le cu lacrămi, ca pe nişte sfinte moaşte ale luptătorilor pentru Hristos.

Aşà a fost sfârşitul cuviosului preot Moise, care din tâlhar s'a făcut monah desăvârşit. De aceea nu numai raiul i-a fost pregătit, ci şi cerul i-s'a deschis, ca unui adevărat sfânt mucenic.

Iară dreptcredincioşii, împreună cu biserica lui Hristos, prăznuesc săvârşirea din vieaţă a acestui smerit mucenic, în 28 de zile ale lunei lui August, când în miros de smirnă şi tămâie, se pomeneşte cuviosul preot Moise Harapul.

D. D. Patraşcanu.

Oricât am împodobì păreţii cu imagini strămoşeşti, ele nu dovedesc întru nimic adevărata nobleţă, aceea pe care ne-o decerne natura prin calităţi morale. Aceasta e singura nobleţă reală, recunoscută de natură. Numai gradul de superioritate morală ne poate înălţà în rang.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Numărul de faţă e dublu (4—5) pe lunile Aprilie—Maiu a. c. ceeace din greşală nu s'a tipărit la pag. 149.

Cronică.

CRONICĂ POLITICĂ.

Thomas Garrigue Masaryk, preşedintele republicei ceho-slovace, vecină şi aliată nouă, e una din cele mai representative şi mai interesante figuri ale Europei contimporane. Născut la 7 Martie 1850 în Hodonin, la frontiera moravă, el avù o copilărie şi o vieaţă întreagă din cele mai agitate. Tatăl său tot din doi în doi ani îşi mută domiciliul. Dupăce a început să urmeze liceul real, l-a întrerupt pentru a urmà şcoala normală, pe care încă n'a putut-o terminà, fiind dat de părinţi ca elev la o mătăsărie de artă în Viena. In atelier, departe de cărţile şi preocupările sale intelectuale favorite, se simţì nenorocit. Revenì, deci, la şcoala normală, unde, dornic de a se instruì, învăţă de timpuriu franceza. Cu stârşitul anului şcolar 1864—5 trecù la liceul din Brno (Brünn). Din cauza unor conflicte cu profesorii n'a putut urmà aici decât 6 clase, fiind nevoit să se întoarcă la Viena, unde termină cursul secundar şi începù pe cel superior. Aici, ca meditator la o familie rusească, termină universitatea, ia doctoratul în filosofie şi ajunge chiar profesor de această materie la universitate. Intre timp cunoaşte în Leipzig pe d-şoara Charlie Garrigue, o Americagă cu care se căsătoreşte în 1878. În 1882, când universitatea din Praga se desface în două: germană, şi cehă, Masaryk e chemat ca profesor agregat la universitatea cehă, fiind primul rector şi organizator al ei. El a fondat şi un cerc ştiinţific «Atheneum» la Praga cu revistă, conferinţe de popularisări, şedinţe de comunicări ştiinţifice etc. El a fost şi unul din membrii şi îndrumătorii cei mai entusiaşti ai societăţii de educaţie naţională «Sokol». A publicat un mare număr de lucrări ştiinţifice şi de propagandă naţională, dintre care remarcăm: 1. Despre hipnotism (Magnetismul animal), Praga 1880. 2. Suicidiul ca apariţie frecventă în civilisaţiunea modernă (Der Selbstmord als Massenerscheinung der modernen Civilisation), Viena 1881. 3. Calculul probabilităţilor şi scepticismul lui Hume. Introducere istorică la teoria inductivă. Praga 1883 (Traducerea germană în 1884). 4. Blaise Pascal, vieaţa şi filosofia lui, Praga 1883. 5. Teoria istoriei după principiile lui T. H. Buckle, Praga 1884. 6. Despre studiul operelor poetice, Praga 1884. 7. Fundamentele logicei concrete. Clasificarea şi sistemul ştiinţelor, Praga 1885 (Traducere germană în Viena 1888 de H. G. Schauer). 8. Despre studiul operelor poetice. Partea a II-a, Praga 1886. 9. Studii slave. Slavofilia lui Ivan Vasilievici Kirejevsky, Praga 1889. 10. Chestiunea cehă şi crisa noastră actuală, Praga 1895. 11. Charles Havliček, Praga 1896. 12. Chestiunea socială, Praga 1898. 13. Poligamia şi Monogamia, Praga 1899. 14. Ioan Hus. Renaşterea şi reformaţiunea

noastră, Praga 1899. 15. Trebue reluat procesul dela Polna, Praga 1899.

In 1900 el fondă partidul progresist, al cărui jurnal erà «Čas» (Timpul) şi fu ales de mai multe ori în parlamentul din Viena, de unde nu odată a exprimat energic şi hotărât revendicaţiunile naţionale ale poporului său, mai ales înaintea delegaţiunilor austro-ungare. Tot în acest timp şi-a făcut legături în toată lumea slavă şi europeană. El erà tot atât de cunoscut la Belgrad ca şi la Zagrab, la Petrograd ca şi la Varşovia. Toată lumea a rămas încântată de personalitatea sa excepţională. Asquith, fostul preşedinte al consiliului de miniştri din Anglia, a felicitat Kings—College-ul din London pentru invitarea ce a adresat lui Masaryk de a ţineà un ciclu de conferinţe cu subiecte sociale şi naţionale. El erà interpretul cel mai fidel al naţiunii sale, om dintr'o bucată, cu concepţii naţionale superioare şi cunoscând fundamental toate problemele mondiale. E de mirat că a reuşit el, care a fost mai mult calomniat decât orişicine. A fost numit «filosoful suicidiului şi energumenul care pune în mâna tineretului revolverul», el care a scris cea mai straşnică lucrare împotriva acestei laşităţi moderne. A fost declarat nihilist şi om fără ideal, el care a răsturnat scepticismul lui Hume. A fost proclamat ateu cugetătorul care a dovedit mai mult respect şi admiraţiune pentru Hristos şi religia lui, combătând cu înverşunare indiferentismul religios, adecă nepăsarea sufletelor slabe. A fost timbrat ca austrofil omul care a pătruns până în rărunchii ei chestiunea ceho-slovacă, scriind câteva lucrări ce formează catehizmul politic şi naţional al poporului său (chestiunea cehă şi Charles Havliček). Când în Decemvrie 1918 s'a reîntors victorios din călătoriile de propagandă naţională făcute în 3 continente, întreg poporul ceho-slovac a proclamat pe «tătucul» Masaryk preşedinte al noului său stat, reînviat după 300 ani de opresiune naţională. *Ion Georgescu.*

*

CRONICĂ CULTURALĂ.

Intre sprijinitorii societăţii naţionale italiene „Dante Alighieri“ s'a numărat şi regretatul ministru Sidney Sonnino. Toată însufleţirea lui naţională i-a fost alimentată de această societate, al cărei patron Dante a conceput întâia dată ideea unei monarhii spiritual universală şi efectiv italiană şi al cărui ideal de perpetuă chemare în sferele superioare ale perfecţiunii, Beatrice erà şi o viziune luminoasă a sufletului său profund afectiv. — In şedinţa consiliului central a acestei societăţi, ţinută la 26 Noemvrie 1922, la propunerea preşedintelui Paolo Boselli, el însuşi fost preşedinte al consiliului de ministri, s'a trimis câte o telegramă de felicitare noului preşedinte al consiliului Mussolini, precum şi ministrilor Thaon di Revel şi Federzoni, vechi membri sprijinitori ai acestei societăţi. E interesant de reţinut răspunsul lui Mussolini la salutul societăţii: «Cu bucurie schimb salutul ce cu atâta curtenie aţi binevoit a-mi transmite în numele societăţii «Dante» care resumă întreaga idealitate naţională». Intre binefăcătorii acestei societăţi se numără în timpul mai nou Eugenio Beltrami, nepotul celebrului Giacomo Costantino Beltrami, care a descoperit izvoarele fluviului american Mississippi şi a scris admirabile cărţi de călătorie. Acest Eugenio Beltrami a lăsat prin testament ca erede universal al averii sale societatea «Dante», pe care a îndatorit-o şi cu unele mici legate în favorul operelor de pietate din

orăşelul său Filottrano. Nu trebuie uitate, în sfârşit, băncile, marile sprijinitoare ale societăţii «Dante». Astfel «Banco d'Italia y Rio de la Plata» a donat în timpul din urmă 50,000 lire italiene pentru scopurile societăţii.

Având astfel de patroni puternici, e firesc, să prospereze această societate şi să fie în stare să poarte de grijă şi Italienilor risipiţi în diferite puncte ale globului.

*

Societatea naţională italiană „Dante Alighieri", care şi-a ţinut ultimele congrese generale în Trieste, în Trento şi în Iara, prin rostul preşedintelui ei Paolo Boselli îşi formulează astfel programul de acţiune: «Misiunea noastră este educatoare pentru a ţineà sus pretutindenea sentimentul naţional deasupra şi în afară de diferitele grupări şi partide cari tăgăduesc sau umilesc naţiunea; e misiune restauratoare în ţinuturile fericit unite cu noi; e misiune de popularisare despre cât poate şi reprezintă patria noastră în istorie şi în glorie, în present şi pentru viitor, ca depărtarea şi timpul să nu slăbească iubirea, râvna, amintirea în ceice au fost împinşi de soarte să treacă peste munţi şi mări, dar să urmeze şi să înnoiască cu toate acestea tradiţiunile neamului.

Astăzi, ca şi în ceasul dintâi, invocăm la această întreprindere a noastră vigoarea reînnoită a consimţemintelor». In special aşteaptă sprijin dela vechii steţari ai acestei societăţi glorioase care represintă toată idealitatea italiană, apoi dela femeile italiane, dela şcoli, colaboratoarele ei naturale, şi dela tineret, speranţa viitorului mai bun. E convins că toţi se vor grupà în jurul steagului desfăşurat de această societate pentru a duce cuvântul ei bun cât mai departe în lumea întreagă.

Frumos exemplu, dela care putem învăţà şi noi.

*

Monumentul mamelor celor căzuţi în răsboiu se inaugurează în Firenze sub patronagiul societăţii «Dante Alighieri». Iniţiativa, un frumos act de gratitudine, onorează egal atât pe mamele care şi-au pierdut odraslele pe câmpul de onoare cât şi pe cele ce au promovat acest act cu gând pios. Acest monument nu e altceva decât celebra «Pietà» de Michelangelo care va fi transportat solemn dela «Santa Maria del Fiore» la «Santa Croce». Nici când un nume mai demn de artist n'a fost asociat la o amintire mai înaltă. O manifestaţie select de nobilă şi select de italiană.

*

Aviz! Mânat de râvna de a propagà arta dramatică la săteni, prin publicarea în «*Biblioteca amatorilor de teatru*» şi în «*Biblioteca teatrală pentru copii*» conduse de mine, — piese cât se poate de bune — m'am decis de a da în fiecare an la 1 August un premiu de *1000 Lei* pentru cele mai bune două piese ce vor intrà la concurs cel mult până la finea lui Maiu în respectivul an.

Condiţiunile:

I. Prima piesă, dramă, comedie, sau vodevil, cu subiect din istoria sau din vieaţa socială a Românilor, potrivită pentru diletanţi, tipărită să nu fie mai lungă de 16 pagini a 16/24 cm.

II. A doua piesă, mică pentru copii de un conţinut strict moral şi educativ să aibă numai pe jumătate acea mărime ca cea dintâi.

III. Piesele ce vor fi premiate vor trece în proprietatea subscrisului îndată după solvirea premiului.

IV. Autorul va alătură un plic închis, în care se va află adresa legibil scrisă a autorului, iar pe plic şi pe făşia de pe piese autorul va scrie unul şi acelaşi *Moto*. Aceasta o pretinde comisiunea cenzurătoare, ca un sens discret pentru autor.

Lugoj, la 12 Martie 1923.

Ioan Baciu,
preot pensiona

*

Dşoara Dr. Jindra Flajshansova, însufleţita filoromână, lectoră de limba şi literatura noastră la facultatea de filosofie a Universităţii cehoslovace din Bratislava «Komensky» şi-a început cursul ei de «Belletristica română de după răsboiu» în 7 Martie 1923, în faţa unui numeros public cehesc filoromân.

Se atrage atenţiunea celor chemaţi asupra acestui eveniment de-o atât de mare importanţă pentru propaganda limbei, literaturei şi culturei româneşti peste graniţele ţării noastre, din iniţiativa nu a noastră, ci din a Republicei cehoslovace, pentru înfiinţarea unui similar lectorat de limba şi literatura cehoslovacă, pe lângă universităţile din ţara noastră.

N. Red. Publicăm această informaţiune cu dorinţa ca ea să aibă ecoul cuvenit în cercurile noastre conducătoare. *Noblesse oblige.*

*

CRONICĂ ECONOMICĂ.

III.

Ce se cere unui cooperator.

— Năzuinţa. —

Năzueşte la o faptă bună şi altă mulţumire nu-ţi mai trebuie.

Oamenii fiind împărţiţi în două cete, în buni şi răi, cei buni întotdeauna nu uită şi n'au uitat, că vieaţa lor şi-o datoresc lui Dumnezeu, iar năzuinţa Domnului Isus Hristos, de a însănătoşi omenirea prin jertfirea lui pe pământ, ca oamenii să se poată ridică cu gândurile şi cu faptele lor până la Dumnezeescul Tată, e tot ce poate omul să dorească să i se împlinească în timpul vieţuirei lui.

Cei răi, pătimaşi, cari în tot timpul şi în tot locul, cu gândurile, cu vorbele şi faptele lor fărădelege s'au întinat şi se întinează în păcate, niciodată n'au putut năzuì spre o vieaţă cu adevărat omenească; întotdeauna ei au fost şi sunt întâlniţi deacurmezişul gândurilor, vorbelor şi faptelor bune.

Din pricina celor răi, oamenii au avut de suferit, aşà de mult, încât cei buni au rămas mai puţini, iar cei răi s'au înmulţit, căci «mai repede se adună şi se îndeamnă oamenii la nerozii, decât la fapte bune».

Oamenii buni, urmând poruncile Dumnezeeşti, au căutat ca să vină în ajutor aproapelui lor. Insă nu-i deajuns ca să vrei binele aproapelui numai din gură, ci el trebuie împlinit cu fapta. De aceea, cea mai de căpetenie grije — pentru oamenii buni — a fost şi este: înlesnirea procurărei celor de ale mâncărei, îmbrăcămintei şi altele, strângându-se la un loc şi formând tovărăşii (cooperative) de tot felul.

Acei cari au gândit şi gândesc la întocmirea şi conducerea tovărăşiilor de tot felul, au năzuit şi năzuiesc la fericirea aproapelui.

Acei, cari pornesc la lucru, năzuind la împlinirea unei fapte bune, niciodată nu s'au gândit, că vor aveà vreo răsplată materială sau morală, ci numai dorinţa ca toţi oamenii, să poată mulţămì *Creatorului* atât de darnic, că oamenii se ajută şi urmează pildele *Fiului Său*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu se poate mulţumire mai mare, decât atunci, când piedecile ce au fost întâlnite, au fost înlăturate prin munca şi dragostea pusă pentru înfăptuirea năzuinţei!

Cooperatorii, când pornesc la drum, năzuinţa lor este de a pune temeiul tovărăşiei, de a o puteà vedeà propăşind şi toţi tovarăşii să fie mulţumiţi, că, datorită ei, îşi pot luà cele ce le sunt de trebuinţă, fără a fi prada oamenilor răi şi hapsâni, cari doresc cu ochii lor nesăţioşi, argintul atât de înşelător.

Se întâmplă adeseori, că în calea cooperatorilor cari au o năzuinţă de împlinit, să iasă la iveală cei răi, fie cârtind împotriva lor, fie ameninţându-i, ba, chiar de multe ori întovărăşindu-se şi ei, ca în felul acesta să poată sămănà, sămânţa vrajbei şi a desbinărei.

Cooperatorii, trebuie să ia seama, întotdeauna, la vorbele şi faptele fiecăruia din tovarăşi, ca prin cântarul înţelepciunii, să chibzuiască de partea căruia să treacă şi mai cu seamă să nu piardă din vedere pe acela sau aceia cari prin trecutul lor sunt o chezăşie şi au dovedit omenia lor.

Cooperatorii, nu trebuie să uite nici o clipă, năzuinţa lor, spre înfăptuire căreia au pornit şi întotdeauna să-şi reamintească de pilda dată nouă: *lupta cu praştia între David şi Goliat.*

Această luptă, nu trebuie tălmăcită, ca o luptă între doi oameni şi care a fost mai tare, acela a biruit, ci, tălmăcirea pe care ne-o dă religia: «*Goliat este păcatul, David, care se luptă asupra păcatului este propovăduitorul Evangheliei, pietrele sunt cuvintele lui Dumnezeu şi praştia puterea Dumnezeescului har împotriva acestui Goliat*».

Deci nici un fel de odihnă în gândurile şi faptele oricărui cooperator, până ce năzuinţa de bine n'a fost împlinită, căci, să nu se uite o veche spusă românească, că: «*Nădejdea este un împrumut ce se face fericirei, iar nădejdea împlinită e însăşi fericirea*«.

Turnu-Măgurele.

Cristache Ch. Millian,
expert-contabil.

IV.

Ce se cere unui cooperator.

— Voinţă. —

A voi, înfăptuirea unei idei bune şi aducătoare de bine obştesc cu preţul oricărui sacrificiu, e cel mai de seamă act de bărbăţie.

Oamenii, ca să-şi împlinească rostul lor pe pământ, întotdeauna trebue ca să tindă către o stare mai bună, atât pentru el, cât şi pentru ceice îi înconjoară.

Cooperatorii, prin tovărăşiile ce le fac pentru ajungerea anumitor ţeluri trebuiesc ca să depună toate sforţările lor şi toată dragostea lor de muncă, ca ţelurile propuse să fie şi înfăptuite.

Ce mai de tovărăşii au luat şi mai iau fiinţă! însă câte din ele au putut dăinuì?

De bună seamă că mulţi se vor întrebà: de ce ele nu dăinuiesc?

Răspunsul este următorul: Fiindcă nu-i de-ajuns ca să alcătuieşti o tovărăşie, s'o înzestrezi cu un statut, în care să se cuprindă scopuri frumoase şi apoi s'o laşi în voia Domnului.

Trebuie muncă, zi de zi întru urmărirea scopurilor propuse şi o bună gospodărie, şi mai presus de toate: *voinţă*, care nu-i altceva decât, puterea de a dărâmà toate piedecile ce s'ar ivì în cale, de a nu se abate de pe drumul croit pentru anumite foloase; de a urmà cu sfinţenie statutul întocmit şi a nu călcà nici o iotă din el. In

tot timpul şi în tot locul să se aibe în vedere numai interesul general.

Tovărăşiile, dacă mor, mor tocmai din cauza lipsei de voinţă a membrilor. Unii, dacă, dau de cea mai mică piedecă, au şi dat bir cu fugiţii; alţii stau nepăsători, nedepunând nici un interes; foarte mulţi — şi adeseori — îşi fac afacerile lor personale şi încet-încet, tovărăşiile sunt destrămate şi de aceea fiecare şi toţi laolaltă nu fac un pas mai departe.

In privinţa aceasta, avem multe de învăţat, dintr'o pildă pe care un mare învăţat francez, a putut-o vedeà la nişte maimuţe şi din care noi oamenii avem foarte multe de învăţat:

«Se spune că un vânător, vânând într'o pădure neumblată, auzì deodată, un puternic sgomot de aripi urmat de ţipete pătrunzătoare. Un vultur se aruncase asupra unei tinere maimuţe şi căutà s'o ridice în văzduh, iar maimuţa scoteà strigăte desnădăjduite, îmbrăţişând o cracă cu cele patru labe ale ei. Deodată, toate maimuţele, din ceată alergară şi vre-o douăsprezece din cele mai mari, se reped asupra vulturului. Apucat din toate părţile, sgâriat, încolţit, răpitorul numai căutà decât să scape din încurcătură. Vulturul se dete bătut, lăsând în urmă o mulţime de pene smulse».

Intr'o tovărăşie, oamenii pornesc cu toţii, crezându-se cu toţii oameni, de treabă. Dupăce mai trece vreme — vremea care descopere toate — ies la iveală şi vulturii sau vulturul de pradă aciuiat în tovărăşie, crezând că prada poate fi mai uşor luată, dacă va căutà să întrebuinţeze toate şiretlicurile, în paguba şi a tovărăşiei şi a celorlalţi membri.

Adeseori, conducerea tovărăşiei, se află în mânile unui singur om, şi acesta o ţine cu mâni aşà de straşnice, şi cu voinţă nestrămutată caută să-i dea vieaţă tovărăşiei, întocmai ca şi maimuţa care cu labele îmbrăţişase craca, îi erà dragă vieaţa şi făceà toate sforţările ca ea să scape de vulturul prădător.

Dacă cooperatorul, conducător, este ajutat de toţi ceilalţi tovarăşi, cu puterea lor de muncă şi de dragoste a biruinţei, atât în buna gospodărie a tovărăşiei, cât şi în pericolele ce s'ar ivì, întocmai maimuţelor cari au sărit de au dat ajutor tovarăşei lor, în pericol, atunci de bună seamă că tovărăşia va trăì, conducătorul va isbutì să ajungă scopurile propuse, iar duşmanii cooperaţiei cari-s vulturii de pradă vor puteà fi alungaţi, spre binele şi propăşirea tovărăşiei.

Cooperatorii, dacă au năzuit, către un scop, să nu uite că: a voì înfăptuirea unei idei bune şi aducătoare de bine obştesc, cu preţul oricărui sacrificiu, e cel mai de seamă act de bărbăţie.

Turnu-Măgurele.

Christache Ch. Millian,
expert-contabil.

Bibliografie.

Dr. Iacob Radu: Vieaţa şi operele episcopului Dr. Demetriu Radu. Vol. I. Tipogr. şi libr. rom. Oradea mare 1923. Format 8° mare, pagini 308, preţul 50 lei.

Păr. canonic Dr. I. R., fratele mult regretatului episcop Demetriu al Orăzii mari, în semn de pietate şi recunoştinţă faţă de memoria ilustrului arhiereu, căruia i s'au făcut, precum se ştie, funerarii naţionale în Bucureşti, vrea să tipărească în trei volume consecu-

tive întreaga operă de un interes naţional şi bisericesc deosebit a fratelui său. Vol. de faţă cuprinde 43 predici alese şi transcrise de regretatul canonic onorar şi protopop din Orade Ioan Genţ, care el însuşi a fost unul din cei mai distinşi oratori şi scriitori bisericeşti la Românii transilvăneni. Predicile, ca conţinut, sunt de o varietate şi bogăţie de idei din cele mai rare. Astfel, pe lângă unele predici ocazionale ale anului bisericesc (Penitenţă, Laudele Fecioarei Maria, Slăbănogul, Invierea Domnului, Iconomul şi ispravnicul necredincios, Rugăciunea Credinţa, Carnevalul, Orbul din naştere, Sf. Dumitru, Sf. Ion Botezătorul, Moartea, Sfârşitul anului, Vameşul şi fariseul, Patimile Domnului, Parabola Sămănătorului, Leprosul etc.) sunt şi conferinţe cu caracter social, pedagogic şi filosofic religios ca: Evanghelia şi societatea modernă, Despre caritatea evanghelică, Despre chestiunea socială, unde desvoaltă luminoasele şi sigur mântuitoarele principii fixate de marele Leon XIII, Timpul şi Eternitatea, Despre servitori, Educaţiunea creştinească, Repausul Duminecal etc. etc. pe care le poate cetì cu cel mai viu interes şi cea mai deosebită plăcere oricare creştin şi Român adevărat. Excepţie face numai cea de sub Nr. XXII, care e de un caracter confesional pronunţat, cum nici nu se putea altfel din natura lucrului. Cetindu-le, revezi cu P. S. Sa episcopul Alexandru Nicolescu al Lugojului, care iscăleşte o minunată prefaţă la acest vol., pe oratorul plin de avânt şi gesturi largi aristocratice care răpià cu sine pe ascultători; îţi înfăţişezi şi amploarea romană a frazei sale bogate, dicţiunea sa elegantă, limbajul său inflorit şi figurile lui oratorice uneori aşa de frapante; admiri mai departe logica inextricabilă a argumentaţiei sale severe şi cumpătul desăvârşit cu care citează din sfinţii părinţi şi alţi autori pe cari dă dovezi multiple că-i cunoaşte foarte bine; în sfârşit «un anume arhaism ieratic ce-ţi place aşa de mult şi te cucereşte». Acestea şi altele multe vor găsì cetitorii acestui volum care, nu ne îndoim, vor fi destul de număroşi. Vol. II va cuprinde «Scrieri şi discursuri diverse», iar vol. III «Vieaţa şi activitatea pastorală şi politică», volume cari, sperăm, nu vor întârzià prea mult.

•

Hélène Donici, Adaptations et poésies. I Chants Roumains, poésies populaires de Bessarabie. II Poésies diverses. Paris, éditions Sansot, R. Chiberre, editeur, 7 Rue de l'Eperon, 7. 1922. Format 16, pagini 102. Preţul 6 Franci.

Astăzi, când serviciul de propagandă românească în străinătate e atât de slab organizat, e o faptă din cele mai rare şi mai îmbucurătoare publicarea unui volumaş de cântece populare, precum şi de alte poezii alese româneşti în traducere franceză din partea unei reprezentante a aristocraţiei noastre istorice, cum e dşoara Elena Donici. De aceea trebuie salutată cu deosebită bucurie, mai cu seamă când vedem că autoarea a întrunit în acest mănunchiu nu numai o sumă de cântece populare basarabene din cele mai înduioşătoare, ci şi poezii ca *Tatarul*, *Sentinela Română*, *Hora Unirii* etc. de V. Alecsandri, *Doina* de M. Eminescu, *Mama lui Ştefan cel Mare* de D. Bolinteanu etc. etc. Aşteptăm verdictul pressei franceze în rândul întâiu asupra acestei culegeri. Dacă regretăm ceva e tiragiul redus al volumaşului (502 exemplare). Când e vorba de a face servicii cauzei naţionale în străinătate, e de preferit să publicăm 5—6 poezii sau articole bune

BCU IASI / Central University Library Iasi

privitoare la noi în câteva organe mai răspândite, franţuzeşti sau în alte limbi, decât să scoatem un volumaş oricât de elegant, dar cu tiragiu mic.

Verax.

*

Nicolae Firu: Urme vechi de cultură românească în Bihor. Cercetări istorice. Oradea-mare 1922. «Biharia», institut tipografic şi de editură. Format 8°, pagini 64, preţul 10 Lei.

Dl N. F., unul din cei mai activi învăţători şi membri ai însoţirei noastre culturale ne surprinde cu o interesantă cercetare asupra trecutului aşà de puţin cunoscut al Bihorului nostru. Lucrarea aceasta a fost premiată de cunoscutul Mecenate dela Bucureşti, dl Ignat Mircea cu 1000 Lei. Pe lângă unele însemnări din secolul al 17 — şi 18-lea, autorul dă o desvoltare mai considerabilă momentelor culturale din trecutul mai apropiat al Bihorului: înfiinţarea Seminarului român unit din Oradea mare de către marele arhiereu Ignatie Darabant la 1792, a liceului român din Beiuş de către urmaşul acestuia, neuitatul Samuil Vulcan, la 1828, a şcoalei superioare de fete de către bunul şi cucernicul Mihail Pavel în 1896, tot acolo a şcolii normale unite din Orade de către V. Erdeli în 1847, precum şi a fondaţiei N. Zsiga. Deosebit de interesante sunt paginile părţii a treia despre societăţile culturale din Bihor, începând cu *Societatea de lectură* din 1851—52 fondată la îndemnul canonicului, mai târziu episcopului Iosif Papp Szilagyi care a publicat vestitul almanah «Versuinţii Români» în 1854, iar în 1867 «Fenice», până ce la 1874 s'a desfiinţat în urma certurilor ivite între membrii societăţii, certuri degenerate în scandal public. In anul următor (1875) se întemeiază însă *Hilaria*, cea dintâi reuniune de cântări din Bihor, cu un trecut din cele mai frumoase. Cu un apel călduros către vechea noastră «Astra» de a culege toate productele literare româneşti ale Bihorului şi a le studià precum se cuvine, autorul îşi încheie scurta, dar atât de interesanta sa expunere. Ea poate fi cetită, deopotrivă, de orice Român, ne având ea altă preocupare decât cea naţională, interesele politice şi confesionale fiindu-i cu totul străine, spre cinstea şi lauda autorului.

*

Publicaţiile comisiunii monumentelor istorice, secţiunea pentru Transilvania. I. *Urme din răsboaiele Romanilor cu Dacii* de *I. Marţian, Cluj 1921.* II. Cercetări arheologice în munţii Hunedoarei de D. M. Teodorescu şi Dr. M. Roska, Cluj 1923. D-nii D. M. T. şi Dr. M. R., membri ai numitei comisiuni au explorat: cel dintâiu ruinele întăriturilor antice din judeţul Hunedoara, al doilea urmele omului diluvian în peştera dela Cioclovina, despre care ne raportează această broşură de 55 pagini, având şi o anexă: planul peşterii cu sondările făcute la Cioclovina. Pentru orientarea străinilor se resumă rezultatele cercetărilor şi în două articolaşe finale, franceze.

*

I. C. Delaturda: Răsboiu şi Civilizaţie, Cluj, institutul de arte grafice «Ardealul» 1923. Format 8°, pagini 320, preţul 75 Lei cu următorul sumar: Introducere. Cartea I: Puterea răului, Anchiloză şi răsboi, Până unde poate merge puterea de distrucţie, Sclavii. Cartea II. Evreii: Priviri retrospective, Evreul ca agent universal, Mijloace şi remedii, Antisemitismul. Cartea III. Aspecte contimporane: Povestirea vieţii, Germanismul, Spadasinismul german, Parazitismul în timp de răsboi, Conducătorii, Apostolii. Cartea IV.

Puterea credinţei: Idolii, Uniformele, Creştinismul în faţa răului.

Dr. G. Preda: Noţiuni de higienă generală şi militară, predată după programul şcoalei militare, Sibiiu, Tipografia Şcoalei militare de infanterie «Principele Carol» 1923. Format 8°, pagini 215. Preţul?

In partea dintâi distinsul autor ne dă consideraţii generale asupra higienei (importanţa îngrijirilor corporale, alimentaţie, pământ, apă, atmosferă, microbi, locuinţă, îmbrăcăminte), iar în a doua parte tratează însăşi higiena militară (locuinţa soldatului, alimentaţia, îmbrăcămintea, exerciţiile fisice, plăgile sociale, boalele contagioase, higiena câmpului de luptă, îngrijirea rănitului etc. etc.) în aşà chip, încât importanţa acestui curs trece dincolo de lumea militară, precum zice cu toată dreptatea în prefaţă dl Dr. Antoniu, deoarece toţi putem fi chemaţi la un moment dat să facem parte din marea familie militară şi ca atare trebuie să cunoaştem din timp regulele higienei militare, fără de care viitorii ofiţeri nu pot fi la înălţimea nobilei lor misiuni.

A apărut în editura «*Viaţa Românească*»:

Al. Roşculescu: Culegere de feluri te scrisori vechi chirilice. O călăuză pentru învăţarea citirii scrisului chirilic, absolut necesară inginerilor hotarnici, advocaţilor, elevilor de licee. Preţul 20 Lei.

Dr. George Pascu: Istoria Literaturii române din secolul VII. Eruditul profesor universitar studiază cu o bogată documentaţie interesanta epocă a renaşterii noastre culturale şi marea luptă între curentele: slavon, grecesc şi românesc. Preţul 28 Lei.

Alex. A. Philippide: Aur sterp. Indrăzneţele poeme ale unuia din scriitorii înzestraţi din generaţia nouă. Preţul 12 Lei.

I. L. Caragiale: Versuri. Stanţe elegiaco-satirice. Parodii. Fabule. Ode umoristice. Preţul 18 Lei.

Al. Macedonski: Cartea nestematelor. In acest volum sunt strânse cele mai fin cizelate giuvaeruri ale acestui original poet. Preţul 20 Lei.

Dr. Ioan Bălan: Vieaţa lui Isus scrisă pe înţelesul tuturor. Blaj 1922. Format 8° mic, pagini 227. Preţul 22 Lei.

Spiridon Popescu: Moş Gheorghe la expoziţie. Nuvele. Ediţia II. Bucureşti «Vieaţa Românească». Format 8°, pagini 304. Preţul 25 Lei.

Anuarul şcoalei normale de învăţătoare «Regina Maria» din Sf. Gheorghe pe 1921—1922 publ. de Blanche Ianculescu. Braşov, tipografia «Unirea» 1922.

Dr. Popescu Daia, inspector gl. zootehnic: *Calul*, vieaţa şi îngrijirea lui. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 5. Preţul 4 Lei.

N. Roşianu, inginer agricol: *Viermele de mătase*, oul (sămânţa) păstrarea şi clocirea seminţei. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 6. Preţul 4 Lei.

B. P. Haşdeu: Ioan Vodă cel cumplit, pagini alese Nr. 109—110. Preţul 2 Lei.

Anton Pann: O şezătoare la ţară III, pagini alese Nr. 111—112. Preţul 2 Lei.

Anton Pann: Cântece de stea, pagini alese Nr. 113—114. Preţul 2 Lei.

Dr. C. Brătescu: Dobrogea, cunoştinţe folositoare. Seria C. Nr. 7. Preţul 2 Lei. După «Bucovina» dlui I. Simionescu, aceasta este cea mai admirabilă broşură apărută în această colecţie de «cunoştinţe» în adevăr «folositoare».

T. A. Bădărău: Viermii de mătase, conoştinţe folositoare. Seria B. Nr. 12. Preţul 2 Lei.

Digitized by Transylvania University Library Cluj

Vasile Pop: Ruga unei mame. Preţul 10 Lei.

Petre E. Costescu: Prieteni. (Premiată de «Cartea Românească»). Preţul 10 Lei.

P. Partenie: Boerul Drăgusin. (Premiată de «Cartea Românească»). Preţul 18 Lei.

Bucura Dumbravă: Haiducul. Preţul 30 Lei.

Maior I. Mihai: Rătăcirile bolşeviste. «Cunoştinţe folositoare», seria B. Nr. 17. Preţul 2 Lei.

Partelimon Diaconescu: Muncă, pricepere, cinste, povestiri morale. (Premiată de «Cartea Românească»). Preţul 10 Lei.

Serafim Ionescu: Suflete alese, teatru popular. Preţul 6 Lei.

Serafim Ionescu: Unirea, Plevna, Dacia, teatru popular. Preţul 5 Lei.

C. Motaş: L. Pasteur, vieaţa şi roadele muncii sale. «Cunoştinţe Folositoare» seria A. Preţul 3 Lei.

Em. D. B. Vasiliu, Situaţia demografică a României, Cluj, «Cartea Rom.» Preţul 20 Lei.

*

„Cartea Românească" continuă şi în anul viitor 1923 concursurile cu premii pentru scrieri româneşti.

Premiile ce va acordà se ridică la suma de 113,000 Lei.

Prospecte detailate cari cuprind subiectele şi condiţiunile acestui concurs, se trimit cu plăcere la cererile ce se vor adresà Direcţiunii «Cartea Românească», Bucureşti, Bulevardul Academiei 3.

Bibliografie străină.

In timpul din urmă am mai primit următoarele publicaţiuni de mare interes:

Louise Weiss: La république tchécoslovaque, préface de *M. Edvard Benès, avec 2 cartes hors texte,* Payot & Cie. Paris 1919. Prix 4·50 fr.

Louis Eisenmann: La Tchécoslovaquie, une carte hors texte, F. Rieder et Cie, éditeurs, Paris. Prix 5 francs.

Dr. Venceslas Vojtisek: La ville de Prague, aperçu historique, édité par le Bureau officiel des Étrangers, imprimerie Prazká Akciová Tiskárna, Prague 1919.

Charles Kadlec: Les Magyars et la République Tcheco-Slovaque, édité par le bureau officiel des etrangers, Prague 1919.

La constitution de la république tchécoslovaque, Prague 1920.

Eugène Stern: La legislation ouvrière tchécoslovaque. Prague «Orbis», 1921.

Ed. Lederer: Björnson et Apponyi, «Orbis», Prague 1921.

Mokrousow E. Jenő, tanár: *A szlovák nyelv és magyar kultura,* saját kiadás, ár 3 kor.

A. Matějček: Le passionnaire de l'abbesse Cunégonde, Jan Stenc, Prague 1922.

La question de l'enseignement en Tchecoslovaquie au point de vue national d'après les débats ayant eu lieu à l'assemblée nationale tchécoslovaque du 14 au 21 Juin 1922. «Orbis», Prague 1922.

Jan Papanek: La Tchecoslovaquie. Histoire politique et juridique de sa création. «Orbis», Prague 1923.

Digitized by Central University Library Cluj

ASOCIAŢIUNEA

PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ŞI CULTURA POPORULUI ROMÂN

FONDATĂ LA 1861.

Recunoscută persoană morală prin articolul de lege 2602 din 22 Iunie 1921, publicată în Monitorul Oficial Nr. 92 din 29 Iulie 1921 p. 3576.

Preşedinte de onoare: M. Sa Regele FERDINAND I.

SECŢIA LOTERIEI.

Lista câştigurilor sortate la tragerea II, ţinută în zilele 31 Martie 1923 până la 8 Maiu 1923.

La această tragere se iau în considerare biletele vândute şi anunţate biroului «Asociaţiunii» până la începutul tragerei. Plata câştigurilor începe la 1 Iulie n. a. c. contra biletului câştigător şi durează până la 30 Septemvrie st. n. a. c. Câştigurile nereclamate până la aceasta dată rămân în beneficiul fondului V. Alecsandri pentru tipărirea de lucrări poporale. Pentru mai mare siguranţă se recomandă câştigătorilor să-şi controleze numerii câştigători nu numai în ziare, ci şi în lista câştigurilor trimisă de «Asociaţiune» tuturor redacţiilor precum şi comisionarilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

50,000 Lei **Seria O.** Nr. 39945.

25,000 Lei **Seria L.** Nr. 31978 **Seria U.** Nr. 31048.

10.000 Lei **Seria H.** Nr. 21420. **Seria I.** Nr. 28245. **Seria O.** Nr. 48495. **Seria V.** Nrii 2153, 44274.

5,000 Lei **Seria D.** Nr. 41239. **Seria E.** Nr. 11983. **Seria H.** Nrii 347, 7668. **Seria I.** 39291. **Seria M.** Nr. 34669. **Seria N.** Nr. 4853. **Seria S.** Nr. 42590. **Seria U.** Nr. 18226. **Seria Z.** Nr. 910.

1,000 Lei **Seria A.** Nrii 7950, 11339, 19597, 22541, 24332, 24855, 36496. **Seria B.** Nrii 6871, 45401, 49437. **Seria C.** Nr. 11426, 16627. 18763, 28025, 28704, 41642, 47221. **Seria D.** Nrii 1738, 3042, 6048, 8545, 15790, 31973, 32607, 43469. **Seria E.** Nr. 2621. **Seria F.** Nrii 6942, 21880, 26175, 27211, 29421, 35274. **Seria G.** Nrii 19727, 25384, 35462, 36914, 37419. **Seria H.** Nrii 16120, 21348, 21561, 44442. **Seria I.** Nrii 7512, 10257, 14580, 37980, 41079. **Seria L.** Nrii 5951, 10109, 19489, 29391. **Seria M.** Nrii 2141, 3788, 5498, 6727, 19947, 46823, 47019. **Seria N.** Nrii 1575, 20562, 23449, 49505. **Seria O.** Nrii 4853, 5412, 28860, 41908, 48975. **Seria P.** Nrii 5770, 9040, 27558, 35554, 42709. **Seria R.** Nrii 3473, 18050, 29736, 33752, 35701, 35752, 45495. **Seria S.** Nrii 4957, 14190, 17841, 21385, 35128, 37874, 40533. **Seria T.** Nrii 8024, 29815, 40217. **Seria U.** Nrii 1888, 7866, 17399, 25295, 35242, 36973, **Seria V.** Nrii 2858, 26541, 31999, 48730. **Seria Z.** Nrii 8214, 33588, 45198.

500 Lei **Seria A.** Nrii 4655, 9949, 12320, 14535, 18100, 21375, 25153, 26416, 40162, 41667, 42195, 42292, 43639, 48707. **Seria B.** Nrii 20514, 30024, 30753. **Seria C.** Nrii 2912, 10352, 11590, 26933, 33276, 40582, 44416, 45781, 45837. **Seria D.** Nrii 2753, 5907, 16983, 17276, 20425, 28607, 35394, 37027, 38002, 38492, 38689, 39036, 40174, 41721, 45718, 48687. **Seria E.** Nrii 3333, 5051, 13090, 37316, 43558. **Seria F.** Nrii 9362, 12062, 17920, 20627, 22851, 25301, 27240, 32463, 42943, 43143. **Seria G.** Nrii 1478, 2371, 2860, 11030, 14792, 26022, 30139, 32476, 35087, 43236, 48069, 48657. **Seria H.** Nrii 1949, 5525, 6781, 7294, 7391, 9270, 10821, 11694, 13346, 19186, 30917, 31628, 38987, 47223. **Seria I.** Nrii 5077, 6183, 9490, 11730, 16263, 20015, 29186, 30235, 33568, 41980, 48009, 49456. **Seria L.** Nrii 1851, 7963, 14372, 26568, 35141, 36161, 39007, 44452. **Seria M.** Nrii 2119, 6153, 8402, 10131, 17081, 23568, 33100, 33464, 45342. **Seria N.** Nrii 6479, 7041, 7406, 12458, 16350, 26205, 26326, 26747, 26909, 28404, 29469, 36404, 44090. **Seria O.** Nrii 5254, 13701, 19395, 19832, 24877, 25618, 37220, 42343. **Seria P.** Nrii 4771, 13352, 19932, 22016, 24105, 26949. **Seria R.** Nrii 10824, 17711, 24673, 33140, 45034, 47717. **Seria S.** Nrii 1317, 9304, 9976, 17163, 22038, 25471, 26004, 31109, 31146, 31581, 33905, 34286, 37176. **Seria T.** Nrii 181, 7812, 16229, 27427, 32014, 42000, 42411, 42880, 43334, 45969. **Seria U.** Nrii 7247, 12504, 13638, 16951, 18065, 20685, 21762, 35068, 36491, 39627, 40511, 46131. **Seria V.** Nrii 4170, 5831, 11430, 21033, 26167, 27225, 28669, 30164, 31586, 38192, 44491. **Seria Z.** Nrii 5355, 9156, 13482, 14862, 15460, 26582, 33144, 45074, 47621.

Bucharest Club / Complimentary Library Club

200 Lei **Seria A.** Nrii 5037, 6244, 7089, 9705, 10974, 15273, 15525, 16643, 17045, 17540, 18149, 19985, 20779, 21015, 22878, 24310, 25177, 27533, 31271, 33895, 38049, 39440, 46576, 48490, 48539, 49721. **Seria B.** Nrii 1500, 2668, 5073, 6926, 9031, 11499, 11639, 11907, 12638, 17817, 18401, 21308, 22163, 26851, 28734, 29044, 29849, 31952, 32694, 32880, 36254, 36704, 43227, 44776. **Seria C.** Nrii 656, 944, 2142, 4586, 9539, 12772, 24273, 25027, 32398, 33450, 33463, 34058, 34124, 35985, 40201, 41162, 46328, 48104, 49928, 49983. **Seria D.** Nrii 440, 5672, 7127, 8260, 8914, 12783, 22048, 23458, 27727, 30195, 30553, 40376, 42004, 46388, 46695, 47829, 47866, 48446. **Seria E.** Nrii 4449, 7043, 8708, 13916, 15074, 16070, 16745, 17534, 18503, 18586, 20028, 20105, 25317, 27804, 28335, 29794, 30436, 34126, 34352, 37826, 38370, 40499, 48157, 48648, 49978. **Seria F.** Nrii 962, 1264, 3000, 3917, 6212, 10635, 17055, 19005, 20529, 21305, 23478, 23932, 31558, 34017, 34241, 34427, 34706, 37047, 37263, 38816, 40389, 43489, 44053, 44118, 46669. **Seria G.** Nrii 6912, 7024, 7756, 8778, 9400, 10609, 12485, 16238, 16655, 19501, 28581, 34562, 38271, 43155, 44186, 45928. **Seria H.** Nrii 2892, 3136, 4335, 4926, 6958, 10994, 12769, 15311, 15995, 16440, 17434, 18130, 18492, 22936, 27497, 28130, 29001, 29557, 30158, 31795, 32885, 38310, 39309, 41816, 42951, 45474, 46731, 48219, 48638. **Seria I.** Nrii 4601, 4635, 6584, 7750, 8258, 8989, 10195, 11338, 13764, 15054, 16973. 18080, 18978, 19371, 21705, 22903, 23722, 25372, 27720, 30421, 32896, 35011, 38357, 39832, 41682, 47388, 47568, 47717, 47806. **Seria L.** Nrii 1929, 3019, 3562, 3665, 4363, 7354, 8351, 12222, 13216, 13579, 14152, 14790, 16873, 17451, 19995, 20134, 22448, 22569, 28946, 30894, 33038, 35321, 36212, 36419, 36532, 37077, 41256, 41958, 44241, 47553, 48912. **Seria M.** Nrii 1376, 9632, 9870,

10395, 13331, 13598, 17112, 19540, 21055, 26492, 33130, 35234, 35346, 40398, 40470, 40784, 41598, 44894. 45960, 47590, 49667, 49911. **Seria N.** Nrii 432, 1050, 1077, 1385, 3629, 4556, 4618, 5033, 8952, 9362, 9837, 11736, 12792, 20768, 20954, 21649, 21672, 24163, 24525, 25625, 33082, 35427, 35430, 37799, 39036, 39300, 39453, 40233, 40633, 41410, 44931, 45053, 48621. **Seria O.** Nrii 36, 2674, 4893, 7607, 12284, 15698, 16209, 21636, 22081, 22087, 22305, 24935, 25010, 26459, 29353, 29739, 32369, 34395, 34507, 38992, 41994, 44072, 45283, 45383. **Seria P.** Nrii 2560, 2722, 2876, 4378, 6849, 8826, 9342, 9961, 13689, 17847, 20619, 22042, 23704, 27855, 30731, 32849, 34451, 35317, 35876, 36800, 37440, 38271, 39008, 40214, 40367, 41739, 43215. **Seria R.** Nrii 2669, 11195, 11356, 13152, 13334, 13756, 13814, 15727, 17796, 19955, 25621, 27496, 28567, 31116, 31544, 34310, 40256, 40316, 40920, 45253, 45618, 45664, 46313, 47311, 48387. **Seria S.** Nrii 748, 1181, 7003, 7041, 9023, 9287, 9967, 10051, 11090, 11986, 12472, 18823, 19765, 20002, 22343, 26448, 27410, 27489, 30961, 32473, 37263, 37401, 40821, 40934, 40961, 41681, 43134, 44368, 44920, 46787, 49004. **Seria T.** Nrii 1026, 1063, 1885, 3825, 4184, 5164, 5855, 6890, 9932, 10762, 16277, 17218, 18630, 20516, 24813, 28843, 29653, 36013, 36709, 38723, 38743, 40997, 43936. **Seria U.** Nrii 2901, 3651, 3827, 6103, 6569, 7726, 13216, 14888, 15223, 18551, 21413, 23992, 25334, 25405, 31245, 40590, 43125, 46389, 49131. **Seria V.** Nrii 336, 6134, 7068, 9383, 12531, 14564, 14939, 20878, 27087, 32949, 33545, 39027, 39484, 39777, 40601, 42880, 44659, 45296, 45655, 49435. **Seria Z.** Nrii 1565, 2690, 4066, 5142, 5567, 6046, 6149, 11324, 13051, 14422, 16004, 17070, 17468, 19962, 21011, 21579, 23208, 23568, 24203, 25541, 31376, 32125, 32757, 32913, 35875, 37827, 38277, 41649, 41844, 42404, 42498, 49122, 49699.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

100 Lei **Seria A.** Nrii 1744, 2557, 3262, 3720, 3968, 5425, 5701, 5799, 6960, 7209, 7408, 8044, 8765, 8931, 9172, 9405, 9831, 10426, 10440, 10615, 10813, 10983, 11325, 11426, 11933, 14282, 14322, 15395, 15603, 16206, 16712, 17035, 17151, 17412, 17620, 17704, 18106, 18282, 19077, 19755, 20168, 20865, 21943, 23132, 23928, 24403, 24498, 24707, 25044, 25347, 25892, 26721, 28481, 28664, 28696, 29714, 29868, 29869, 29900, 30334, 30456, 30472, 31246, 31312, 31387, 31558, 31720, 31752, 31816, 33651, 33751, 34003, 35235, 35550, 36835, 37007, 37156, 37699, 37847, 37888, 38019, 38990, 39640, 40114, 40464, 41094, 41439, 41452, 41665, 43075, 43279, 43595, 44030, 44262, 45095, 45354, 45376, 45681, 45921, 46452, 46637, 47195, 47553, 47697, 47846, 47880, 48161, 48370, 48749, 48754, 49535. **Seria B.** Nrii 774, 803, 985, 1323, 1844, 2479, 2553, 2945, 3143, 3438, 3522, 3743, 4471, 5306, 5393, 5525, 5550, 7354, 8811, 8818, 9985, 10522, 11587, 11816, 12417, 13012, 13131, 13467, 13516, 13752, 14272, 14286, 14875, 14912, 15575, 15993, 16444, 16740, 17076, 17101, 17818, 17877, 18115, 19331, 19414, 19795, 19872, 20307, 20586, 20602, 21071, 21551, 22055, 22432, 22754, 22774, 23383, 24098, 24917, 24918, 25179, 25494, 25723, 25774, 26007, 26354, 28411, 28549, 28696, 29363, 29845, 30303, 31162, 31539, 31975, 32081, 32512, 32751, 33914, 34053, 34296, 35928, 36097, 36517, 36589, 36800, 36854, 37510, 38821, 39159, 39341, 39750, 39915, 40264, 40426, 41173, 41183, 41396, 41608, 41944, 43151, 44418, 44550, 44807, 45091, 45677, 45815, 46453, 46700, 48151, 48155, 48224. **Seria C.** Nrii 106, 1165, 1401, 2163, 2213, 2902, 3707, 4836, 5360, 6023, 6689, 6762, 7236, 7477, 7955, 8246, 8629, 9407, 9653, 9889, 9906, 10801,

10999, 11076, 11180, 11314, 12286, 12878, 13530, 14018, 14238, 14268, 14386, 14404, 14699, 15089, 15695, 16929, 17255, 17467, 18413, 19629, 19780, 20202, 20297, 21633, 22122, 22132, 22394, 22455, 22811, 23375, 23819, 24440, 24513, 24663, 24813, 25213, 25490, 26728, 27163, 27504, 28600, 29115, 29305, 29331, 29861, 29893, 29967, 30257, 30264, 30401, 30424, 30836, 30884, 30922, 31185, 31636, 31783, 32100, 32802, 32803, 32805, 33233, 34090, 34323, 34778, 35960, 36551, 37790, 38532, 39696, 40919, 41528, 41573, 41923, 42677, 42727, 43080, 44002, 44896, 46031, 46121, 46573, 47352, 47426, 47772, 49899, 49900, 49901. **Seria D.** Nrii 910, 1313, 1343, 2481, 3651, 4121, 4466, 4856, 4931, 5698, 5951, 6174, 6642, 6788, 8057, 8559, 8738, 9611, 9631, 9740, 9968, 10816, 10910, 10964, 11055, 11541, 11826, 13589, 13591, 15706, 15844, 15902, 16016, 16086, 16448, 16557, 16588, 16646, 17527, 17542, 18897, 19119, 19200, 20294, 20317, 20342, 20640, 21727, 21931, 22553, 25088, 25415, 25748, 25820, 26178, 26416, 26576, 26899, 27060, 28182, 28289, 28355, 29094, 29725, 29902, 31156, 31410, 31452, 31639, 33174, 36083, 36793, 37106, 37329, 37405, 37566, 39675, 39836, 40026, 40593, 41142, 41205, 41325, 41748, 42478, 43210, 43263, 44041, 44173, 44249, 44966, 46612, 46820, 47350, 47683, 47949, 48352, 49463. **Seria E.** Nrii 713, 1010, 1423, 1607, 1984, 2012, 2163, 3165, 3811, 5034, 5364, 5409, 5870, 6309, 6799, 6804, 7536, 7903, 8352, 8459, 8679, 9190, 9280, 9689, 9919, 10069, 10071, 10601, 10650, 11125, 13199, 14394, 14438, 14498, 15863, 17317, 17869, 18019, 18764, 19511, 20052, 20313, 20630, 20915, 22670, 22756, 24061, 24143, 24675, 26803, 27002, 27005, 27305, 27614, 28396, 28598, 29557, 30358, 30513, 30517, 31123, 31317, 31480, 31594, 31670, 31720, 32215, 32339, 33331, 33430, 33517, 34161, 35683, 36639, 36691, 37253, 37401, 37555, 39563, 39583, 40118, 40843, 41027, 41233, 41527, 41715, 41989, 42421, 43077, 43525, 43596, 43610, 44024, 44999, 45467, 45589, 45994, 46448, 46744, 47354, 47465, 48649, 48814, 49837, 49882, 49899. **Seria F.** Nrii 137, 203, 376, 1774, 2475, 2693, 3032, 3235, 4214, 5042, 6779, 7297, 8057, 8515, 8608, 8877, 9353, 10018, 10673, 10703, 10905, 11084, 11821, 12417, 12629, 13025, 13571, 15591, 15975, 16424, 16442, 16901, 17597, 18288, 18463, 18708, 19308, 20183, 20464, 20806, 20828, 21077, 22133, 22799, 22840, 23990, 24605, 24943, 25005, 25092, 25755, 26673, 26853, 26867, 27554, 28185, 28454, 30232, 30530, 30589, 31402, 32114, 32179, 32334, 32999, 33100, 33317, 33484, 33688, 33702, 33992, 34300, 34700, 35142, 35890, 36218, 37053, 37395, 38502, 38874, 39445, 39931, 40017, 40542, 41181, 41227, 41403, 41597, 42191, 42205, 43237, 43726, 43746, 43879, 43910, 44235, 44495, 44532, 44863, 44971, 45433, 45951, 46755, 46785, 47150, 47249, 47489, 47644, 48649, 49100, 49144, 49343. **Seria G.** 386, 1541, 1716, 3407, 4387, 4447, 4673, 5350, 5364, 5536, 6405, 6866, 6917, 7143, 7238, 8018, 8103, 8107, 8391, 9469, 9775, 10230, 10920, 12882, 13024, 13101, 16720, 16866, 18033, 18277, 18409, 18638, 19754, 21466, 21833, 21985, 22539, 23442, 23534, 23920, 25007, 25179, 26234, 27502, 27659, 27825, 27982, 28139, 28203, 28586, 31430, 33296, 33633, 33658, 34324, 36227, 36463, 36507, 36628, 36637, 36902, 37301, 37406, 37652, 37816, 38480, 39459, 39834, 39890, 40598, 40807, 41484, 41710, 43094, 43304, 43806, 43898, 44641, 45028, 45278, 45922, 46049, 47004, 48123, 48271, 48389, 48478, 48812, 49651, 49969. **Seria H.** Nrii 172, 587, 1077, 1420, 2527, 3029, 3297, 3660, 4696, 4761, 6640, 7453, 8493, 9088, 9309, 10156, 10287, 10401, 10723, 12002, 12419, 12998, 14185, 15491, 15571, 16489, 16667, 16824, 18979, 20394,

Digitized by Google Original from Harvard University

20963, 21149, 21516, 21570, 22602, 23170, 23504, 24539, 24723, 24724, 25104, 25242, 26080, 26552, 28402, 28519, 29314, 30377, 30558, 30633, 30642, 32387, 32503, 32875, 32968, 33080, 34168, 35015, 35104, 35369, 36349, 37571, 38497, 39373, 40605, 41558, 41727, 42813, 43401, 44284, 45216, 45815, 45927, 46803, 46935, 47153, 47511, 47520, 48134, 48776, 49017, 49304, 49742. **Seria I.** Nrii 554, 616, 765, 1072, 1468, 1943, 2079, 2467, 2479, 3013, 5565, 5631, 5864, 5940, 6422, 6887, 6917, 6982, 7808, 8267, 8924, 9019, 9671, 9732, 9798, 10281, 11094, 11517, 12081, 12151, 14036, 15318, 15681, 16362, 17701, 18425, 18442, 19158, 19736, 21194, 22239, 23388, 23675, 23695, 25212, 26229, 26326, 27737, 28906, 29501, 29678, 29794, 29795, 30249, 30510, 30817, 31940, 32060, 33136, 34925, 35832, 36507, 36510, 37000, 37621, 38601, 39622, 41454, 42136, 42201, 42570, 42860, 43270, 43402, 43787, 43941, 44379, 44650, 44770, 45156, 45523, 46244, 46437, 46483, 46822, 47223, 47965, 48231, 48310, 49285. **Seria L.** Nrii 125, 471, 584, 762, 921, 1226, 1291, 2135, 3136, 3744, 3790, 4204, 5326, 6067, 6092, 8987, 9219, 9469, 10809, 10940, 11121, 11625, 11912, 13016, 13493, 13975, 14278, 14491, 14537, 14750, 15038, 15280, 15361, 15447, 15747, 16124, 16888, 16911, 18105, 18112, 18358, 18473, 18491, 18618, 19935, 20778, 20851, 22274, 22603, 23098, 23146, 23361, 23706, 24237, 24537, 24993, 25538, 25599, 25855, 25936, 25948, 26179, 27051, 27961, 28774, 28798, 29561, 29685, 30305, 31172, 31407, 32818, 33204, 33786, 33950, 34759, 35688, 36024, 38332, 38695, 40923, 41605, 42223, 43047, 43389, 44390, 46830, 47443, 48159, 48498, 48553, 49414. **Seria M.** Nrii 1226, 1325, 3538, 4698, 5135, 5210, 5738, 5902, 6203, 6542, 6548, 7943, 9033, 9733, 11089, 11988, 12526, 12648, 12906, 13149, 13311, 14317, 14580, 16365, 17840, 17945, 17958, 18390, 18694, 19678, 20894, 21451, 21495, 22371, 22749, 23758, 25796, 27188, 27335, 28370, 28905, 28909, 29200, 29216, 29448, 30653, 31566, 31890, 32078, 32308, 33383, 33440, 33936, 34154, 35076, 35321, 35516, 35748, 36473, 36669, 36809, 38933, 39256, 40821, 40990, 41172, 41675, 41814, 41950, 42124, 42127, 42929, 43680, 43868, 45962, 46642, 47384, 47755, 48127, 48420, 48979, 49696. **Seria N.** Nrii 997, 1032, 1227, 1637, 2938, 4099, 5179, 5260, 7116, 7312, 7328, 8709, 9853, 10184, 10555, 10952, 10985, 11092, 12027, 13433, 13974, 14080, 14126, 15308, 16268, 16342, 16343, 16769, 16861, 16988, 17031, 17211, 17499, 17622, 18246, 19111, 19511, 20697, 20808, 20812, 20943, 20944, 21745, 22056, 22193, 23336, 23537, 23927, 23959, 24236, 24483, 25613, 25753, 25873, 26089, 26647, 28635, 29258, 29460, 29729, 30166, 30217, 30875, 32000, 32161, 32462, 34487, 34526, 35065, 35163, 35364, 36098, 36203, 36745, 37181, 37260, 37489, 37933, 39646, 39684, 41144, 41359, 41966, 42070, 42534, 42628, 43088, 43403, 44166, 44314, 44371, 45624, 45837, 45918, 45941, 46596, 46872, 47147, 47692, 48101, 48225, 48687, 48688, 49016, 49651. **Seria O.** Nrii 220, 460, 1131, 1665, 1673, 1876, 2853, 2874, 3158, 3527, 3528, 3655, 3739, 3811, 4608, 5209, 6594, 6938, 7248, 7654, 8469, 8545, 8643, 8837, 8919, 9066, 9602, 10287, 10646, 11393, 12690, 13100, 13773, 14340, 14730, 14742, 15397, 16132, 16580, 17474, 18425, 19288, 19509, 19996, 19998, 20140, 21098, 21518, 22122, 22860, 23761, 24272, 24415, 24523, 24787, 24848, 25226. 25925, 26264, 26283, 26747, 27160, 29118, 29166, 30296, 30589, 31330, 31640, 31780, 32654, 33108, 33506, 34740, 37036, 37176, 37315, 38085, 38342, 38403, 39878, 39881, 40129, 40196, 41152, 41155, 41414, 41759, 42101, 42509, 42639, 42761, 43002, 44031, 44269, 44539, 44787, 45088, 45214, 45270, 45522, 45842,

46183, 47980, 48034, 48714, 48715, 49094, 49202, 49755. **Seria P.** Nrii 70, 588, 1181, 1328, 1424, 1449, 2089, 2565, 2581, 4670, 5047, 5512, 6198, 7147, 7352, 7544, 8903, 9138, 9187, 10218, 10229, 10370, 11512, 11984, 13247, 13369, 14358, 14557, 16071, 16332, 16357, 16699, 16835, 18048, 18842, 19020, 19211, 19266, 20730, 21415, 21456, 21728, 22804, 22841, 22907, 23461, 23858, 23958, 25535, 25724, 25823, 26263, 26584, 27130, 27593, 28118, 28684, 28722, 28881, 29411, 29821, 29969, 30290, 30515, 30893, 31567, 31649, 31813, 31817, 32759, 34049, 34798, 35196, 36673, 37896, 38834, 39390, 39606, 41192, 41619, 41930, 42150, 42575, 43061, 43649, 43650, 43779, 43960, 45981, 46201, 46386, 46543, 46671, 46691, 47698, 47845, 47846, 47847, 49438, 49622, 49732. **Seria R.** Nrii 17, 156, 874, 1140, 1290, 2680, 3143, 3376, 3609, 4052, 4737, 5325, 5914, 6118, 6526, 6922, 7004, 7179, 7434, 8159, 8265, 8950, 9114, 10503, 11999, 13533, 14202, 14346, 14412, 14594, 14669, 15387, 16449, 16466, 17919, 18424, 18799, 19347, 20810, 21223, 21549, 21815, 23172, 23621, 23648, 23781, 24577, 25363, 25789, 25758, 26902, 27561, 27853, 28528, 28568, 28569, 29235, 29676, 30136, 30568, 31600, 31670, 32328, 32967, 33519, 33973, 34298, 34496, 35870, 36060, 36467, 36555, 37990, 38055, 38098, 38694, 39160, 39217, 39854, 40531, 40773, 40893, 41008, 41013, 42111, 42130, 43391, 44093, 44193, 44630, 45584, 45805, 46101, 46931, 48328, 48477, 48960, 48974, 49723. **Seria S.** Nrii 635, 1482, 2155, 2197, 2681, 3238, 4261, 4940, 8859, 9035, 9151, 9447, 9789, 10168, 11329, 13693, 14227, 14986, 15206, 15207, 15436, 16319, 16462, 16475, 17156, 17471, 18271, 18308, 18673, 19286, 19704, 19734, 20114, 20272, 20906, 22075, 22094, 26403, 26451, 27796, 27803, 28452, 28518, 29086, 29434, 29914, 29968, 30442, 31387, 31594, 32059, 32068, 32841, 33198, 33244, 33525, 33989, 34199, 34205, 34268, 34445, 34584, 35591, 35664, 35746, 35968, 36306, 36550, 37802, 38362, 38493, 40320, 40921, 42103, 43082, 44380, 44383, 44716, 44746, 44833, 45686, 46205, 47302, 48489, 48848, 49092, 49497, 49564, 49990. **Seria T.** Nrii 323, 2332, 4567, 4622, 4769, 4983, 5019, 5743, 6306, 7346, 7411, 8933, 8807, 9004, 9771, 9772, 10334, 10429, 10550, 10833, 12344, 12563, 12805, 13306, 13607, 14409, 14667, 15497, 15687, 16249, 17619, 17642, 18070, 19574, 19758, 21332, 21460, 21665, 22676, 23767, 24058, 24767, 24838, 25501, 26386, 27087, 27191, 27621, 28182, 28256, 28811, 29555, 29832, 30985, 31416, 32038, 32638, 33604, 33768, 33975, 34824, 36563, 36697, 36963, 37386, 38013, 38202, 39134, 39294, 39599, 39951, 41369, 41750, 42355, 42430, 43549, 43778, 43928, 45518, 45906, 46307, 47042, 47105, 47115, 47962, 48416, 49329, 49881. **Seria U.** Nrii 143, 872, 1047, 1163, 1214, 2578, 4512, 4555, 4747, 4827, 4996, 5111, 5860, 8218, 8920, 9579, 9718, 10298, 10521, 10734, 10744, 10755, 10795, 10916, 11579, 12735, 12855, 13702, 13750, 13977, 14479, 14650, 14902, 15018, 15648, 15896, 16054, 16429, 17368, 17532, 17908, 17941, 18724, 19028, 20260, 21187, 21204, 22575, 22836, 22983, 23319, 23484, 24001, 24730, 24857, 25130, 25501, 26185, 26288, 27289, 27763, 28658, 28703, 29156, 29213, 29318, 30632, 30870, 31093, 31101, 33064, 33586, 33644, 33964, 34939, 35011, 35290, 36100, 36116, 36166, 36225, 36959, 37082, 37298, 39211, 41085, 41470, 43423, 43632, 44119, 45015, 45410, 46129, 46321, 46409, 46971, 47223, 47373, 47677, 47790, 47793, 48089, 48288, 49052, 49686. **Seria V.** Nrii 763, 1188, 2181, 2566, 2602, 3327, 3677, 4398, 4926, 5141, 5762, 7678, 7771, 8257, 9259, 9427, 9468, 9518, 9599, 11269, 11447, 11535, 12442, 13228, 13413, 13746, 13891, 15021, 15341, 15769, 16212,

16580, 17314, 17320, 17431, 17611, 18293, 19630, 20126, 20875, 21008, 21232, 22115, 23382, 23747, 24736, 24797, 24832, 25292, 26168, 26560, 26714, 27525, 27713, 27728, 27882, 28361, 28556, 28871, 29528, 29858, 30063, 31332, 31545, 32318, 32794, 33339, 33404, 33729, 33952, 34664, 36252, 36434, 36436, 37067, 37445, 38663, 39141, 39539, 40067, 40611, 41966, 42103, 42346, 42449, 42820, 43055, 45149, 45265, 45869, 45925, 46301, 46368, 46511, 46591, 46609, 47981, 48291, 48996, 49520, 49718. **Seria Z.** Nrii 1331, 1837, 2322, 2555, 2714, 3434, 4135, 4194, 4536, 5344, 5345, 5609, 6430, 7590, 7752, 7919, 9218, 9251, 9275, 9794, 10407, 10634, 10680, 10783, 10879, 10962, 12540, 12666, 12717, 12897, 13587, 14989, 15299, 15350, 16333, 16390, 16459, 17181, 17219, 17658, 17910, 18697, 19074, 19225, 19350, 19460, 20566, 20895, 20939, 21394, 21437, 22044, 22263, 23342, 23701, 23767, 24303, 24797, 25829, 25972, 26442, 27234, 27953, 29190, 29449, 29840, 29979, 30251, 31362, 31458, 32146, 32390, 32676, 32808, 33213, 33446, 33795, 34462, 34593, 34945, 35264, 35366, 35490, 35691, 36476, 36633, 37183, 38690, 39338, 40225, 40979, 42014, 42027, 42511, 44714, 45170, 45356, 46166, 46348, 46388, 46420, 46485, 46575, 46762, 46765, 47350, 47470, 47976, 47982, 48255, 48304, 48421, 49603, 49709, 49936.

50 Lei **Seria A.** Nrii 785, 855, 1080, 1546, 1865, 1945, 2027, 2277, 2420, 2637, 2850, 292., 3204, 3272, 3364, 3423, 3450, 4221, 4422, 4523, 4654, 4736, 5243, 5695, 5837, 6086, 6181, 6584, 7417, 7433, 7989, 8380, 8622, 9011, 9300, 9870, 10382, 10387, 10643, 11103, .1399, 11552, 11616, 11707, 11766, 12566, 12812, 12899, 12930, 12953, 13694, 13726, 13861, 14805, 14836, 14891, 15058, 15566, 15985, 16043, 16203, 16604, 16699, 16700, 16709, 17301, 17327, 17529, 17581, 17948, 18365, 18428, 18628, 19100, 19124, 19246, 19511, 19531, 19779, 19805, 19809, 19833, 20048, 20061, 20193, 20376, 20406, 20858, 21110, 21251, 21291, 21408, 22577, 22738, 22812, 22870, 22888, 23027, 23264, 23442, 23588, 23728, 24410, 24540, 24648, 24890, 25135, 25195, 25941, 26208, 26568, 26649, 26785, 27121, 27560, 27904, 28627, 28679, 28753, 29107, 29122, 29347, 29491, 29727, 30151, 31096, 31740, 31763, 31809, 32356, 32532, 32896, 32987, 33227, 33469, 33922, 34079, 34313, 34580, 34861, 35205, 35433, 35800, 35869, 36054, 36457, 36585, 37159, 37176, 37634, 38160, 38194, 38392, 38457, 38737, 38905, 39649, 39742, 39843, 40044, 40920, 40929, 41097, 41215, 41294, 41360, 41364, 41455, 41523, 41799, 42003, 42505, 42658, 42853, 42922, 42996, 43023, 43262, 43428, 44366, 44595, 44635, 44729, 44907, 45159, 45407, 45432, 46636, 46730, 48163, 48219, 48265, 48268, 48621, 48628, 48652, 48794, 48945, 49133, 49547, 49610. **Seria B.** Nrii 210, 492, 629, 868, 873, 964, 1281, 1501, 1579, 1884, 2236, 2273, 2370, 2980, 3258, 3776, 3911, 4156, 4247, 4261, 4564, 4863, 5343, 5851, 6015, 6450, 6468, 7084, 7194, 7627, 7945, 8210, 8790, 9035, 9824, 9883, 10607, 10776, 10988, 11012, 11116, 11515, 11853, 11875, 12295, 12787, 12938, 12983, 13105, 13186, 13282, 13387, 13646, 13760, 13910, 13926, 13972, 14077, 14119, 14607, 14835, 15257, 15274, 15554, 15818, 15902, 16090, 17172, 17370, 17.64, 17583, 17862, 18170, 18679, 18861, 19007, 19467. 19532, 19599, 19618, 20021, 20207, 2 403, 20743, 20875, 21084, 21089, 21311, 21656, 22465, 22626, 22965, 23369, 23711, 24015, 24206, 24771, 25139, 25622, 26086, 26088, 26313, 26330, 26972, 26982, 27277, 27526, 27637, 27902, 27937, 28333, 28741, 28784, 29157, 29176, 29207, 29537, 29634, 30007, 30057, 30294, 30371, 30730, 30774, 30787, 31253, 32080, 32201, 32549, 32612, 32737, 32768, 33043,

33365, 33734, 33877, 33944, 34230, 34946, 35094, 35961, 36414, 36496, 37290, 37331, 37392, 37633, 37640, 38056, 38457, 38469, 38637, 38728, 38949, 40163, 40383, 40652, 40789, 40934, 40938, 41257, 42100, 42774, 43025, 43561, 43691, 43813, 44283, 44339, 44413, 44875, 45428, 46155, 46981, 47894, 48160, 48365, 48596, 48981, 49053, 49182, 49312, 49599. **Seria C.** Nrii 76, 113, 487, 562, 603, 647, 685, 863, 1438, 1590, 2207, 3122, 3299, 3340, 3604, 3755, 3852, 4779, 4846, 5110, 5898, 6561, 6664, 6988, 7263, 7746, 7855, 7923, 8260, 8477, 8503, 8683, 8986, 9767, 9988, 10424, 10425, 10555, 10725, 10773, 10971, 11741, 11792, 11958, 11986, 12245, 12548, 12592, 12597, 12653, 12944, 13405, 13940, 14112, 14511, 14673, 14834, 15556, 15953, 15993, 16068, 16254, 16294, 16755, 17181, 17188, 17230, 17658, 17856, 17888, 18055, 18288, 19186, 19446, 19693, 19734, 19773, 19890, 20269, 20303, 21311, 21378, 21512, 21514, 22050. 22233, 22540, 22630, 23238, 24017, 24139, 24678, 24826, 25123, 25286, 25900, 26007, 26071, 26116, 26270, 26436, 26496, 26804, 26868, 27357, 27484, 28197, 28431, 28484, 28769, 28755, 29412, 29840, 30007, 30023, 30044, 30199, 30635, 30648, 30762, 30796, 31125, 31278, 31337, 31411, 31609, 31872, 32082, 32169, 32727, 32747, 32842, 32874, 33085, 33365, 33987, 34359, 35193, 35243, 35441, 35914, 36011, 36082, 36109, 36148, 36397, 36521, 36539, 36865, 36867, 37063, 37067, 37083, 37209, 37535, 37642, 37766, 37900, 38071, 38629, 38763, 38901, 38944, 39412, 39550, 39606, 40263, 40439, 40976, 41225, 41738, 42006, 42012, 42013, 42014, 42291, 42301, 42327, 42561, 42572, 43438, 43545, 44161, 44611, 45241, 45487, 45668, 46197, 46279, 47134, 47348, 47836, 47895, 48021, 48337, 48383, 48384, 48670, 48927, 48950, 49033, 49069, 49286, 49381, 49467, 49912. **Seria D.** Nrii 1160, 1206, 1617, 1928, 2145, 2315, 3123, 3782, 4035, 4066, 4525, 4919, 5095, 5167, 5728, 6110, 6146, 6488, 6530, 6858, 7429, 7652, 8028, 8048, 8255, 8462, 8534, 8593, 9100, 9127, 9477, 9588, 9945, 9946, 10183, 10915, 11002, 11327, 11406, 11629, 11707, 12117, 12178, 12243, 12276, 12442, 12590, 13030, 13086, 13129, 13453, 13964, 14829, 15015, 15237, 15317, 15438, 15488, 15567, 15596, 15866, 17075, 17333, 17452, 18477, 18756, 19370, 19665, 19677, 19691, 19759, 19775, 19955, 20057, 20266, 20697, 20922, 21113, 21240, 21464, 22320, 22464, 22500, 22590, 22633, 22830, 22968, 22980, 23234, 23314, 23919, 23977, 24529, 24950, 25168, 25386, 25421, 25423, 26238, 26304, 26535, 26732, 26770, 26805, 27347, 27755, 27898, 28222, 28223, 28276, 28834, 29193, 29256, 29392, 29417, 29620, 29758, 29846, 29966, 30143, 30365, 30665, 30862, 31208, 31516, 32007, 32383, 32760, 32897, 32965, 32983, 33176, 33250, 33509, 33616, 33625, 33874, 34079, 34722, 34910, 35014, 35058, 35148, 35301, 35687, 36499, 37132, 37762, 37860, 38051, 38269, 38388, 38571, 39043, 39260, 39360, 39547, 39620, 39777, 40246, 40747, 41075, 41444, 42195, 42287, 42351, 42356, 42440, 42601, 42890, 42966, 42998, 43192, 43672, 43741, 43767, 44042, 44083, 44487, 44591, 44881, 44988, 45391, 45850, 46025, 46508, 47129, 47589, 47818, 48177, 48445, 48616, 48719, 49207, 49577, 49707. **Seria E.** Nrii 373, 624, 830, 1178, 1418, 1558, 1750, 2266, 2350, 2704, 2811, 3339, 3465, 3696, 3970, 4116, 4778, 4827, 4888, 5045, 6144, 6693, 6705, 6773, 6779, 7062, 7559, 7750, 8083, 8833, 9188, 9209, 9449, 9489, 9852, 9950, 9961, 10002, 10018, 10019, 10087, 10210, 10455, 10550, 10593, 10835, 11012, 11568, 11593, 12301, 12733, 13147, 13377, 14050, 14065, 14335, 14440, 14441, 14706, 15323, 15349, 15624, 15908, 16029, 16052, 16118, 16692, 17660, 18078, 18105, 18366, 18663, 18956, 19436, 19560, 19765, 19976, 20168, 20509, 20781,

(Va urmà.)

Închinare

nemuritorului nostru întâiu preşedinte şi mare organizator:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Andreiu Şaguna

Asociaţiunea
pentru literatura română şi
cultura poporului român.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Andreiu Şaguna, intâiul preşedinte al „Asociaţiunii".